

KPNV
Koncepce práce s návštěvnickou veřejností
CHKO Orlické hory

1 – Analytická část

Zadavatel: AOPK ČR
číslo smlouvy 19705/SOV/21

Zpracovatel: UIMID – Ústav pro interpretaci místního dědictví ČR, z.ú.

Ing. Ladislav Ptáček, Mgr. Kristýna Pinkrová, Bc. Kateřina Netíková DiS., PhDr. Tereza Květoňová

www.dobrainterpretace.cz

2022-2023

O dokumentu

Zadavatel dokumentu:

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, organizační složka státu (dále AOPK ČR), Kaplanova 1931/1, 148 00 Praha 11 – Chodov

zastoupena: regionálním pracovištěm Východní Čechy - Správa CHKO Orlické hory

KPNV vznikala formou interpretačního plánování na základě metodiky AOPK ČR (Metodický list 34.1).

Tento dokument je určen jako podkladový materiál pro interpretaci a řízení návštěvnosti na území CHKO Orlické hory.

KPNV – Koncepti práce s návštěvnickou veřejností v CHKO Železné hory tvoří:

- Interpretační plán CHKO Orlické hory – Analytická, Plánovací, Aplikační část
- Limity využití území návštěvníky (součást Plánovací části IP území).

Ke zpracování interpretačního plánu svými znalostmi, zkušenostmi a doporučeními přispěli pracovníci AOPK ČR, RP Východní Čechy a Správy CHKO Orlické hory, místní znalci, zástupci veřejné správy, neziskových organizací i podnikatelských subjektů. Osobní setkání, rozhovory a terénní pochůzky byly zdrojem klíčových informací, které významně ovlivnily obsah dokumentu.

Děkujeme všem, kdo jste věnovali svůj čas, energii a znalosti ve prospěch kvalitní interpretace Orlických hor.

zpracovatelé

Seznam použitých zkratek

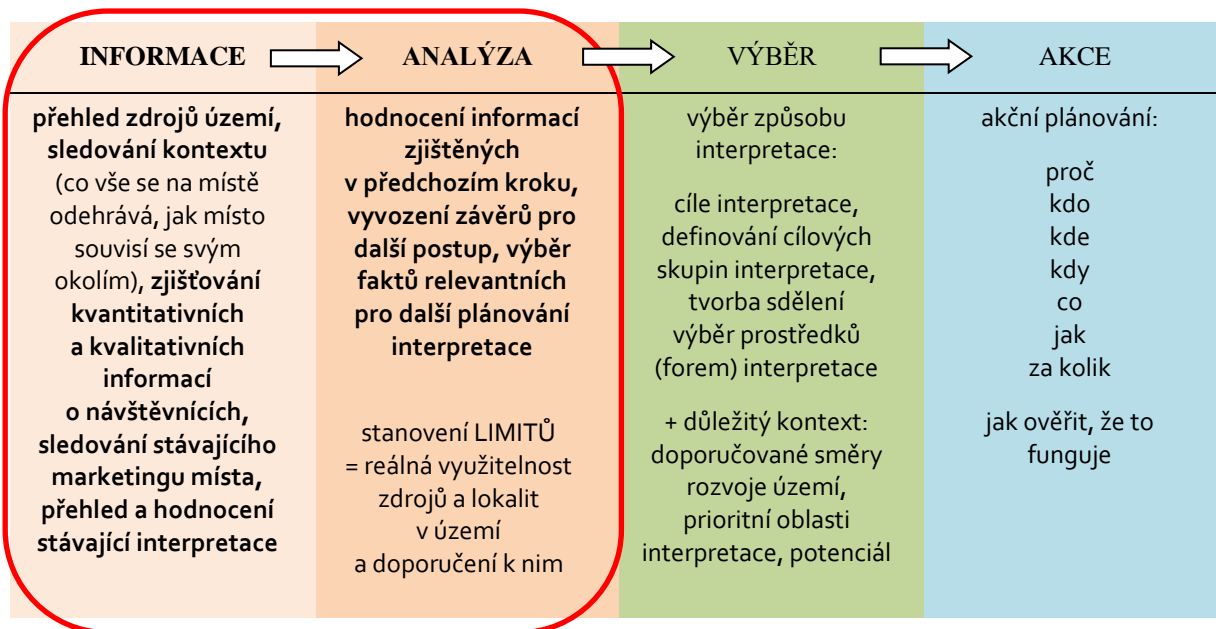
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CR	cestovní ruch
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
DM	destinační management
DP	Dům přírody (případně přímo budoucí nebo plánovaný Dům přírody Orlických hor)
EVL	evropsky významná lokalita
EVVO	environmentální výchova, vzdělávání a osvěta
CHKO	chráněná krajinná oblast (případně přímo CHKO Orlické hory)
IP	interpretační plán
KČT	Klub českých turistů
KHK	Královéhradecký kraj
KPNV	koncepce práce s návštěvnickou veřejností (případně KPNV v CHKO Orlické hory, tj. tento dokument)
LČR	Lesy České republiky, s. p.
LHP	lesní hospodářský plán
LHO	lesní hospodářské osnovy
LPIS	registr půdy
LS	lesní správa
MAS	místní akční skupina
MZCHÚ	maloplošné zvláště chráněné území
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NI	návštěvnická infrastruktura
NNO	nevládní neziskové organizace
NPÚ	národní památkový ústav
NPP/PP	národní přírodní památka /přírodní památka
NPR/PR	národní přírodní rezervace /přírodní rezervace
NS	naučná stezka
OP	ochrana přírody a krajiny
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
PK	Pardubický kraj
PP	plán péče o CHKO Orlické hory
PUPFL	pozemek určený k plnění funkce lesa
RP	AOPK ČR, Regionální pracoviště Východní Čechy
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti (celá zkratka AOPK ČR, RP VČ – SCHKO Orlické hory)
SMO	sdružení měst a obcí
TIC	turistické informační centrum
VŠ	vysoké školy
ZCHD	zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů
ZOPK	zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

Obsah

O dokumentu	1
Seznam použitých zkratk	2
KPNV CHKO Orlické hory – Analytická část	4
Základní informace o území	5
Stručná charakteristika území	5
CHKO a předmět ochrany	6
Zdroje interpretace	8
Historický vývoj území	11
Zájmy a zájmové skupiny v území	13
Práce s veřejností	17
Analýza návštěvnosti	19
Vývoj návštěvnosti	19
Charakteristika návštěvníků	21
Dílčí závěry	26
Průzkum aktuální situace	26
Přehled návštěvnické infrastruktury	26
Lokalizace a rozsah služeb	32
Chybějící služby a aktivity v území	32
Přehled stávající interpretace	33
NS v majetku AOPK ČR	33
Samostatné panely	49
Panely MZCHÚ	55
Přehled ostatních naučných stezek a informačních bodů	58
Jednotlivé panely	65
Přehled muzejních expozic	66
Obraz CHKO	71
Rozhovory s důležitými aktéry	71
Vnější obraz území	78
Zapojení aktérů a veřejnosti	89

KPNV CHKO Orlické hory – Analytická část

Analytická část jako fáze v celém procesu interpretačního plánování:

ANALYTICKÁ

PLÁNOVACÍ

APLIKAČNÍ

Cílem Analytické části je získání základního přehledu o potenciálu území, včetně důležitých omezení – limitujících faktorů. Jde o vstupní informace pro navazující části dokumentu. Z tohoto přehledu je pak možné vycházet v Plánovací a v Aplikační části KPNV při navrhování klíčových sdělení, stanovení prioritních cílových skupin a prostředků interpretace, kterými by bylo vhodné tato sdělení návštěvníkům předat, směrů rozvoje i konkrétních opatření.

Základní informace o území

Stručná charakteristika území

CHKO Orlické hory byla zřízena v roce 1969. Na téměř polovině tvoří hranici CHKO státní hranice s Polskem, ve vnitrozemí je hranice CHKO vedena po jasně definovaných a v terénu zřetelných liniích, obvykle po silnicích. Rozkládá se na území Královéhradeckého kraje, menší částí na jihu zasahuje i na území Pardubického kraje. Svou výměrou 233 km² se řadí k menším chráněným krajinným oblastem v České republice.

Orlické hory patří po celý rok mezi hojně navštěvovaná místa České republiky. Horská krajina je protkaná prameny drobných toků a říček, mozaikou rašelinišť, květnatých mokrých luk, horských trávníků, pastvin a lesů. Jednu z možností, jak poznat krásy přírody Orlických hor, poskytuje značená dálková turistická trasa, tak zvaná Jiráskova cesta. Na území CHKO Orlické hory vede v délce 42 km, prochází po hlavním hřbetu hor a v její blízkosti se nachází nejcennější části zdejší přírody.

V rámci celoevropské soustavy chráněných území NATURA 2000 je zde vyhlášena ptačí oblast Orlické Záhoří pro ochranu chřástala polního (*Crex crex*) a 5 evropsky významných lokalit (EVL). Z hlediska přeshraničního významu je třeba zmínit EVL Zaorlicko, na kterou v nivě hraniční řeky Divoké Orlice navazuje polská EVL Dzika Orlica. Nejcennější části přírody jsou chráněny v rámci MZCHÚ. Nejstarší přírodní rezervace Černý důl vznikla už v roce 1933. To vše dokládá, jak mimořádné postavení zaujímá tento malý kousek přírody a krajiny v České republice.

Historický vývoj krajiny a stav přírody Orlických hor byl ovlivněn využíváním přírodních zdrojů určených pro různé druhy výroby (např. sklářství, textilní dílny, hornictví). Svou roli zde sehrála i stavba systému válečného opevnění ve 30. letech 20. století, které se od té doby stalo z velké části součástí lesa. Zásadním mezníkem pro vývoj krajiny Orlických hor bylo poválečné vysídlení českých Němců a následné plošné zalesňování nevyužívané zemědělské půdy. Podstatným zásahem do krajiny byly také rozsáhlé meliorace a scelování pozemků v 70. a 80. letech 20. století. Velkou roli sehrála imisní kalamita, která v 80. letech 20. století způsobila velkoplošný rozpad horských lesních porostů. Původní lesy byly na několika místech nevhodně nahrazeny nepůvodními dřevinami, např. borovicí klečí nebo smrkem pichlavým. V posledních letech se projevuje snaha o obnovu přirozeného vodního režimu krajiny a také o přírodě bližší složení horských lesů.

CHKO a předmět ochrany

Dlouhodobý cíl ochrany přírody a krajiny je formulován ve zřizovací vyhlášce Ministerstva kultury ČR č. j. 16368/69. **Posláním oblasti je ochrana krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků, aby tyto hodnoty vytvářely vyvážené životní prostředí;** k typickým znakům krajiny náleží zejména její povrchové utváření včetně vodních toků a ploch, její vegetační kryt a volně žijící živočišstvo, jakož i rozvržení a využití lesního a zemědělského půdního fondu, sídlištní struktura oblasti, urbanistická skladba sídliště, místní zástavba lidového rázu i monumentální nebo dominantní stavební díla.¹

Základními dlouhodobými cíli v ochraně přírody a krajiny jsou:

- ekologicky stabilní lesní ekosystémy, včetně revitalizace lesa na hlavním hřebeni hor
- obnova přirozeného vodního režimu; revitalizace toků a pramenných oblastí s důrazem na rašeliniště
- zachování (zvýšení) druhové pestrosti typických nelesních ekosystémů, horských luk a mokřadů
- péče o významné biotopy a populace zvláště chráněných druhů organismů (u stanovišť i druhů) se zvláštním důrazem na evropsky významné, v příznivém stavu z hlediska ochrany
- uchování historickým vývojem podmíněné struktury a charakteru zástavby při respektování vývojové dynamiky a důsledné ochraně dochovaného krajinného rázu
- rekreační využití CHKO, výhradně však šetrnými a trvale udržitelnými formami cestovního ruchu
- zachování a příp. zvýšení ekologické stability krajiny a její migrační prostupnosti

Na území CHKO Orlické hory se nachází 21 maloplošných zvláště chráněných území s celkovou rozlohou 430 ha, což je 1,8 % výměry CHKO. Ve stávající soustavě zvláště chráněných území je zastoupena reprezentativně většina typů biotopů charakteristických pro tuto oblast a pokrývají nejcennější přírodní stanoviště a výskyty zvláště chráněných, vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů. Většina MZCHÚ se nachází na pozemcích určených k plnění funkcí lesa (dále PUPFL); vedle lesních porostů se v MZCHÚ na PUPFL nachází také významné nelesní ekosystémy rašelinných a podmáčených luk. Výrazným podílem v předmětech ochrany jsou tedy acidofilní, květnaté a ojediněle také klenové bučiny, rašelinné, podmáčené a mezofilní louky, přechodová a vrchovištní rašeliniště. Ve dvou případech je předmětem ochrany geomorfologický či geologický fenomén (PP Sfinga, PR Zemská brána). Zásadní význam pro ochranu biodiverzity mají i nelesní

¹ V rámci ochrany krajinného rázu se snaží brzdit rozšiřování nevhodné technické infrastruktury (sjezdovky, vleky, Orlické Záhoří, Deštné), snaží se chránit rozptýlenou zástavbu (Zaorlicko)

Snaží se chránit pestré prostředí = krajinnou mozaiku, na které je vázaná biodiverzita. Mozaiku tvoří hlavně lesy, louky a pastviny, zahloubená říční údolí, sídla. Nachází se na hranici vlivu Karpat a sudetské oblasti, což se projevuje např. mnohem vyšší pestrostí hmyzu než v KRNP

OH jsou jedinečné pestrá druhová skladba, na níž má podíl dlouhodobě nepřerušované a v posledních letech spíše extenzivní obhospodařování luk a pastvin

MZCHU s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin (nejčastěji z čeledi vstavačovitých – Orchideaceae).

Národní přírodní rezervace

- Bukačka
- Trčkov

Přírodní rezervace

- Bedřichovka
- Černý důl
- Hraniční louka
- Jelení lázeň
- Komáří vrch
- Neratovské louky
- Pod Vrchmezím
- Pod Zakletým
- Kačerov
- Sedloňovský vrch
- Trčkovská louka
- Zemská brána

Přírodní památky

- Kačenčina zahrádka
- Rašeliniště pod Pětirozcestím
- Rašeliniště pod Předním vrchem
- Sfinga
- U Kunštátské kaple
- Velká louka

Na území CHKO Orlické hory je vyhlášeno celkem 26 objektů památných stromů (ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb. v platném znění), což čítá celkem 177 jedinců památných stromů. Z celkového počtu objektů památných stromů je 19 solitérů, pět skupin (12 stromů) a 1 stromořadí (146 stromů).

Zdroje interpretace

co je důležité z hlediska předmětů ochrany, dá se prezentovat veřejnosti a z pohledu oslovení návštěvníků je jedinečné a reálně využitelné

Krajinný ráz

- rozhledny a výhledová místa, odkud je vidět typický ráz území
- více zblízka – trasy naučných stezek a značených tras
- obce s význačnými stavbami (kostel Neratov), pevnostní systém (tvrz Hanička)
- louky a pastviny, louky v Jedlové v OH, dají se prezentovat z Kačenčiny pohádkové stezky; louky okolo Masarykovy chaty na Šerlichu (okolo červené turistické značky), pastviny na Polomu okolo NS Po lehkém opevnění, EVL Panský vrch)
- rozsáhlé lesní celky a jejich význam z hlediska ekologie, stability prostředí a klimatu

Geologie a geomorfologie

- nerostné suroviny a jejich ložiska - odtěžená část (lom) před vstupem do Jeskyně v Orlickém Záhoří². Opomíjené drobné lůmky podél bunkrovky, které sloužily jejímu budování³. Opuštěný pískovcový lom nad Zemskou bránou⁴
- geomorfologické jevy – skalní výchozy PR Zemská brána, Feistův kopec
- přírodní dynamika řeky Divoké Orlice od hranice s Polskem po Klášterec nad Orlicí – PP Zemská Brána (balvanité řečiště)

Voda

- rozvodí Severního a Baltského moře po hřebeni Orlických hor od Číhalky po Šerlich
- významná oblast přirozené akumulace spodních vod (od roku 1978 vyhlášeno CHOPAV Orlické hory)
- povodí řeky Orlice s krátkými a četnými přítoky, které vytvořily **zhloubené údolí s kamennými řečišti** –Julinčino údolí, Zemská brána
- vodní toky se výrazně podílí **na reliéfu** CHKO Orlické hory
- toky pramení v rašeliništích a mokřadech na svazích hlavního hřebene – čistá voda s velkou samočisticí schopností
- NATURA 2000 – EVL Zaorlicko; tok Divoké Orlice (od hranice lesa na Trčkově po Zemskou bránu); EVL Zdobnice – Říčka

² hned vedle zelené turistické a cyklotrasy. Téma: vápenec, křemen. Poloha: 50.2604N, 16.4632E

³ 50.2310N, 16.4842E (součást PR Komáří vrch) a zhruba 50.2352N, 16.4682E.

⁴ Turisticky relativně přístupné po cestě cca 200 metrů od Orlické chaty. Možné propojit s pomníkem v sousedství – tragické úmrtí při práci v lese. Poloha: 50.1456N, 16.5763E

- Rekultivace meliorované krajiny – revitalizace Bartošovice (vodohospodářská stavba roku), Zaorlicko, Orlické Záhoří-Zelenka, Zdobnice-Souvlastní
- Prameny v CHKO – vhodné lokality poblíž turistických tras: prameniště Kněžné, pramen pod Velkou Deštnou, pramen pod Pěticestím). Naopak není vhodný pramen Bělé nedaleko červené turistické trasy mezi Vrchmezím a Polomským kopcem, který je zvýšenou návštěvností v současnosti poničen.

Flóra a vegetace

- hlavní typy stanovišť s důrazem na stanoviště typická pro Orlické hory:
 - lesy – 2/3 kulturní smrčiny, acidofilní bučiny na hřebenech hor, údolní jasanovo-olšové luhy, podmáčené smrčiny, suťové lesy v horských údolích
 - hospodářské porosty smrku a výskyt kůrovce v posledních letech, typy kalamit, změny v obnově lesních porostů – proč a jak se postupuje, co je možné z hlediska návštěvníka čekat v následujících letech – přístupnost a průchodnost území, možné omezení kvůli pěstování lesa
 - lesní hospodaření v době klimatické změny – lze ukázat např. v NPR Bukačka (bezzásahové území vyhlášené před 70 lety) nebo PR Černý důl (les chráněný 90 let) ale dle názoru lesníků jde o příklady obtížně interpretovatelné
 - památné a jinak význačné stromy (solitéry, aleje, příběhy) – alej Rokytnice v Orlických horách a podhorské louky a pastviny; NPR Bukačka (NS okolí Deštného – nejde o běžné hospodaření, ale o území, kde lze vidět laboratorní ukázkou údržby vzácného biotopu), Trčkov (naučná stezka Bedřichovka), nivní louky Panský vrch – vzácný příklad lokality, kde se na biologicky cenné louce opravdu zemědělsky hospodaří.
 - rašeliniště, slatiniště, lesní a luční prameniště – Harfa, Židovský kout, PP Kačenčina zahrádka
- rostliny typických stanovišť – bohatství druhů a jejich role v kontextu stanoviště, které se dají bez problémů v terénu ukázat, druhy, které je dobře vidět ze značených tras; **ikonická rostlina bledule jarní (*Leucojum vernalis*)**, **symbol CHKO – v logu** – zámecký park v Kostelci nad Orlicí, údolí Olešanky
- houby, mechy, lišejníky a jejich význam a role v ekosystémech a při zkoumání změn klimatu a kvality prostředí – druhy, které je dobře vidět ze značených tras

Fauna

- výjimečné druhy (kriticky a silně ohrožené, endemické, relikty), jejich pobytové znaky, pokud se dají bezpečně ukázat
- vzácné druhy živočichů, které jsou pro Orlické hory typické a/nebo jsou dlouhodobě spojeny s jeho propagací a je možné je někde vidět, slyšet či prezentovat – (vlajkové) druhy živočichů:
 - mihule potoční a vranka obecná, skorec vodní a ledňáček říční, skokan hnědý a ropucha obecná

- chřástal polní – ptačí oblast Orlické Záhoří; modrásek bahenní
- výr velký, čáp černý, netopýři, vlk obecný
- typické a všudypřítomné druhy, včetně zvěře, které lze bez problémů ukázat podél značených tras v CHKO
- ptáci, motýli, brouci – louky na Trčkově a Bedřichovce

Historie, památky, architektura

- historické osídlení (v souvislosti s lesním hospodařením) – rozptýlená zástavba Polom, Jedlové, Říčky, Neratov, celé Zaorlicko
- lidová architektura
- sakrální památky – kostely, boží muka
- opevnění – např. Tvrz Hanička
- řemesla

Historický vývoj území

Velmi stručně, které skutečnosti jsou důležité z pohledu interpretace, tj. jsou pro území charakteristické, jedinečné či představují potenciál pro komunikaci, tak aby bylo možné vytvářet realistický obraz území.

zdroj: Preventivní hodnocení krajinného rázu CHKO Orlické hory

Z prvního osídlování podhůří v období paleolitu, ani ze slovanského osídlování cca do 11. století nenajdeme v krajině žádné stopy.

Až kolonizace území Čech ve 12. - 14. století začala zasahovat z podhůří do hor. Horské oblasti osídlovali především kolonisté pozvaní z Německa. České názvy sídel, svědčící o slovanském podílu osídlení, nacházíme pro období do 14. století v Historické mapě Františka Palackého. Období budování opěrných bodů a **strážních hradů na obchodních stezkách** významněji nezasáhlo dochovanými stopami do krajiny Orlických hor. Trasy středověkých stezek přes Olešnici nebo Deštné a Kunštát zůstaly zachovány. Zříceniny Nového hradu (Klečkova), hrádka Hlodný nad údolím Bělé nebo Pěčina nad Zdobnicí, jsou sotva patrné, ostatní leží vně CHKO.

Ve 14. století se dostala kolonizace na hranici danou obcemi Olešnice, Deštné, Velký Uhřínov a Rokytnice. S osídlením vznikaly mýtiny pro stavby a zakládání polí. V horské krajině postupně vznikly rozlehlé mýtiny při **těžbě dřeva**. Dřevo sloužilo mj. jako palivo až do rozmachu průmyslové revoluce na počátku 19. století. Kromě místního využití bylo dřevo těženo pro potřeby kutnohorských dolů a stavebnictví. Přímou v horských polohách u zdrojů paliva vznikaly **sklárny**: Deštné, Bedřichovka, Kunčina Ves, Kačarov, Neratov, Horní a Prostřední Rokytnice aj. Na dostatku dřeva a na vodním pohonu byly založeny méně četné **hamry**: Olešnice, Nebeská Rybná, Zdobnice. Od středověku počínající plenění lesů se ukázalo neudržitelné v tereziánské době, kdy bylo započato regulované pěstování lesa zavedením **lesních hospodářských plánů**. Takto daná krajinná struktura je ve své podstatě dochovávána dodnes a patří k nejvýraznějším znakům krajinného rázu.

Od počátku novověku byla sídla prostředím pro rozvoj **řemeslné výroby**. Ta byla spolu se zemědělstvím a lesním hospodářstvím dostatečným podnětem k rozvoji osídlení až do kulminace po polovině 19. století. Takto vzniklá sídelní struktura s vymezenými plochami luk a polí se zachovala až do období po 2. světové válce.

Utváření tzv. barokní krajiny se horské oblasti Orlicka vlivem horského terénu a poměrně nízké hustoty zalidnění dotklo okrajově, výjimkou jsou dominanty barokních kostelů (Neratov, Olešnice v O.h., Sedloňov, Deštné v O.h., Velký Uhřínov, Kačarov, Bartošovice v O.h., Rokytnice v O.h.) a mnohé drobné sakrální stavby kapliček, božích muk a křížků. Ani průmyslová revoluce se Orlických hor zásadně nedotkla: nebyly zde stavěny rozsáhlé manufaktury a komplexy továren, nevznikly zde plošně rozsáhlé těžební lokality.

Vysídlení německy mluvícího obyvatelstva po II. světové válce se týkalo téměř celé populace žijící na území nynější CHKO. Minimální dosídlení nestačilo, postupně docházelo k rozpadu domů a tím částí i celých sídel, zanedbávání údržby před válkou obhospodařované krajiny a komunikační sítě. Se zájmem o rekreační objekty, rozvíjejícím se zejména kolem r. 1960, docházelo postupně k záchraně mnoha tradičních roubených chalup. Bohužel zároveň některé z nich kutilská tvořivost poškodila a na některých místech vznikly solitéry i celé osady víkendových chat rozhodně necharakteristických pro CHKO Orlické hory.

Poválečné **znárodnění majetku** a pozdější kolektivizace zemědělství jsou faktory, které znamenaly jiný způsob hospodaření v krajině (velké rozlohy zemědělských pozemků, koncentrace zemědělských objektů do JZD a státních statků); budování nového bytového fondu (zejména bytovkami) bylo řízeno záměrem přiblížit život na venkově městskému způsobu života. Zemědělské objekty byly velkovýrobními zařízeními pro chov dobytka a prasat, což působí v horské krajině naprosto nepatřičně. Výrazné objekty dané tímto pojetím výstavby jsou problematickými znaky současného krajinného rázu. I v soudobé výstavbě jsou navrhovány objekty, jež jsou ve svých objemových plánech konzistentní s těmi z éry komunismu.

Zemědělskou krajinu charakterizují především **polnosti**. Scelování a kolektivizace, následná rekultivace a meliorace stav je změnila radikálně. Mozaika malých políček s různými druhy pěstovaných plodin, mezí s křovinami a květnatými loukami byla přeměněna na velkovýrobní plochy pro pěstování několika druhů zemědělských plodin (obilí, později i řepku ad.). Po roce 1989 dochází k zarůstání krajiny způsobené zánikem již nerentabilního hospodaření na zdejší zemědělské půdě. To ovšem znamená velmi významnou změnu v krajinném rázu, která není žádoucí.

Nezanedbatelnou roli v utváření obrazu krajiny Orlických hor má **turismus**. Pěší turistika přináší změny do krajiny již od 80. let 19. století. Vznikla příležitost poskytovat ubytování a stravování letním a později i zimním hostům přinesla podnikání ve službách pro horské kraje, jejichž krajinný ráz byl pro městské obyvatelstvo velmi přitažlivý.

Po II. světové válce se v horách budují sportovní a rekreační centra spojené s lyžařskými areály, které později po roce 1989 doplňují apartmánové komplexy a přinášejí do krajiny další negativní zásahy.

Vývoj osídlení a hospodářského využívání krajiny má zásadní význam pro možnosti posuzování zásahů, které mohou změnit či poškodit krajinný ráz. Teprve poznáváním souvislostí, které formovaly a formují krajinu, lze dojít k náhledu na **vývoj krajiny, která se nevyhnutelně proměňuje**.

Zájmy a zájmové skupiny v území

Které zájmové skupiny v území působí a jaké zájmy důležité z pohledu interpretace jeho hodnot mají společné a kde se jejich zájmy naopak liší (především ve vztahu k zájmům AOPK ČR)

Skupina A: Správci území, kteří pečují o přírodní zdroje

Obce

Obce dle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. par. 2 (2) *pečují o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem*. Nedílnou součástí péče o potřeby svých občanů je nepochybně i péče o kvalitní životní prostředí. Ochrana přírody a krajiny je na území CHKO navíc i deklarovaným veřejným zájmem, který mají obce chránit (např. ZOPK č. 114/1992 Sb.).

Zájmem obcí je v rámci péče o potřeby svých občanů pečovat i o kvalitní životní prostředí, případně i o přírodní zdroje – jako potenciální zdroj příjmů jejich občanů v rámci podnikání nebo pro jejich využití (např. palivové dříví, lesní plody apod.).

Královéhradecký a Pardubický kraj

K oblastem, které se přímo dotýkají přírody a krajiny a jsou v kompetenci krajů, patří například protipovodňová opatření, ochrana zemědělského půdního fondu, lesy, vodní hospodářství, myslivost či rybářství. Podle zákona o krajích č. 129/2000 Sb. *kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů* (par. 1 (4)).

Hlavním zájmem krajů je najít rovnováhu mezi využíváním přírodních zdrojů a jejich zachováním.

Skupina B: Subjekty hospodařící s přírodními zdroji v území

Povodí Labe, státní podnik

Jako správce větších vodních toků a nádrží povodí Labe zajišťuje činnosti spojené se zjišťováním a hodnocením stavu povrchových a podzemních vod v oblasti povodí a další činnosti, které vykonávají správci povodí podle zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), zákona č. 305/2000 Sb., o povodích a souvisejících právních předpisů, včetně správy drobných vodních toků v dané oblasti povodí, jejichž správcem byl podnik určen. Správce povodí se mimo jiné vyjadřuje k čerpání a vypouštění odpadních vod v území, pečuje o koryta vodních toků a břehové porosty, připravuje a zajišťuje úpravy koryt vodních toků nebo řeší protipovodňovou ochranu.

Hlavním společenským zájmem, který podnik hájí, je zajistit optimální stav vodních toků ve své působnosti z hlediska odtoku a zadržování vod. Společným zájmem s ochranou přírody mohou být opatření k udržení zásob vody a k zachování kvality vod, byť zde existuje rozpor ve způsobu jeho realizace – přirozená hydromorfologie versus péče a stavební úpravy koryt.

Lesní hospodáři

Lesní hospodáři obhospodařují cca 68 % plochy území CHKO (39 909 ha). Orlické hory jsou územím s nadprůměrnou lesnatostí v rámci ČR. Lesy vytvářejí souvislý komplex, který z hřebenů hor vybíhá do podhůří.

Struktura vlastníků lesa je dána historickým vývojem: Lesy ČR, s. p. hospodaří na 34 % lesů, rozhodující jsou majetky rodu Kolowratů-Krakovských a opočenská větev Colloredo-Mansfeldů.

Hlavními problémy lesního hospodářství ve vztahu k ochraně přírody je celkově nízká ekologická stabilita lesů, zejména nízký podíl listnatých dřevin a v hřebenové části hor vysoký podíl porostů geneticky nevhodného původu. Současné lesní porosty jsou oproti původním lesům kvůli dlouhodobému obhospodařování a v důsledku imisního poškození a následných kalamit významně změněny.

Hlavním **zájmem lesních hospodářů** v hospodářských lesích, které tvoří většinu všech lesů, je produkce při zachování mimoprodukčních funkcí lesa. Hospodářskou činnost v lesích tvořených hlavně jehličnatými monokulturami aktuálně komplikují výkyvy počasí, sucho a kůrovcová kalamita. Ta hrozí masivním odlesněním území spojeným s ohrožením vodního režimu a plnění ochranných funkcí lesa. Snaha o zpomalení průběhu kalamity a nápravu příčin stavu založením pestřejších a do budoucna stabilnějších porostů je **společným zájmem** hospodářů i ochrany přírody.

Provozovatelé myslivosti

Myslivecké hospodaření je zaměřeno v největší míře na spárkatou zvěř, především jeleny. V některých částech CHKO je chována i zvěř mufloní. Na celém území se vyskytuje černá zvěř. V menší míře, zvláště v nižších polohách, se chov zaměřuje na zajíce polního a bažanta obecného. Z malých farmových chovů občas uniknou chované nepůvodní druhy (zvěř dančí). V CHKO se vyskytují také druhy zvěře, které jsou chráněné zákonem o ochraně přírody a krajiny: vydra říční, krkavec velký, výr velký, jeřábek lesní.

Cílem by mělo být provozování myslivosti v souladu se zájmy ochrany přírody tak, aby nedocházelo ke zhoršování dochovaného stavu přírodního prostředí; stavy spárkaté zvěře, které nepůsobí škody na cenných lokalitách z hlediska ochrany přírody.

Mezi zájmy provozovatelů myslivosti a ochrany přírody existuje dlouhodobě rozpor. **Zájmem provozovatelů myslivosti** je pečovat o zvěř v rámci své honitby a vytvářet pro ni co nejlepší podmínky. Možnost odlovu je na jedné straně odměnou pro myslivce a na druhé straně zdrojem příjmů. Výsledkem mysliveckého hospodaření jsou vysoké stavy zejména spárkaté zvěře, které převyšují míru úživnosti území, působí škody na polních kulturách i lesních porostech a mají negativní dopad na chráněnou přírodu. Vysoké stavy zvěře jsou základním limitem pro uplatňování přirozené obnovy v lesích. Problematické může být i konání některých myslivců např. sypaní krmiva do cenných míst s výskytem chráněných druhů rostlin.

Společný zájem myslivců a ochránců přírody lze hledat v omezení pohybu návštěvníků mimo cesty, který vytlačuje zvěř do okrajových částí honiteb, kde se koncentruje a působí značné škody a v postupu proti některým nepůvodním invazním druhům živočichů (norek americký, mýval severní, psík mývalovitý).

Zemědělstí hospodáři

V současnosti je v CHKO zemědělsky obhospodařováno zhruba 27 % z celkové rozlohy území (5 525 ha). **Převážná většina zemědělské půdy je využívána jako louky a pastviny.** Orná půda je zastoupena pouze v několika okrajových katastrech na západě a jihozápadě CHKO (Osečnice, Malý a Velký Uhřínov, Pěčín, Rokytnice v O. h., Kunvald) a představuje cca 4 % z celkové výměry zemědělské půdy v CHKO. Živočišná výroba je specializovaná především na **pastevní chov masného skotu**. V menší míře jsou chovány ovce a několik subjektů se věnuje chovu koní. Na území

CHKO Orlické hory je dle LPIS registrováno 81 zemědělsky hospodařících subjektů, z nichž **většina hospodaří v režimu ekologického zemědělství**.

Vlivem dotační politiky státu v zemědělství došlo oproti minulosti ke zlepšení obhospodařování řady pozemků, přesto **zůstává problematické zajistit údržbu nejcennějších přírodních biotopů, jako jsou např. mokřadní louky** s výskytem zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Ačkoliv se podařilo některé z těchto ploch, po jednání se zemědělci, zařadit do systému zemědělských dotací a čerpat tak finanční prostředky na jejich běžnou údržbu, většina těchto ploch je **udržována jen díky finančním nástrojům MŽP**.

Dlouhodobým cílem CHKO Orlické hory je zemědělsky využíváná, esteticky hodnotná krajina, tzn. mozaikovitá krajina s prvky drobnějšího měřítka, především luk a pastvin, s vysokým zastoupením rozptýlené mimolesní zeleně, mezí, remízků a dalších dochovaných krajinných prvků v MZCHÚ a 1. zóně mozaika mikrobiotopů vhodných pro život různých druhů rostlin a živočichů

Skupina C: Subjekty navázané na cestovní ruch

Obce

Dle zákona o obcích „pečují o všestranný rozvoj svého území“. Snaží se vytvářet podmínky pro ekonomický rozvoj na svém území. Proto je logické, že některé jsou aktivně zapojeny do podpory rozvoje cestovního ruchu. Zároveň ale nesou náklady spojené s intenzivním cestovním ruchem, jako je likvidace odpadů, zvýšená dopravní zátěž apod. a musejí se vypořádat se stížnostmi části svých obyvatel na komplikace spojené s cestovním ruchem, jako je odstavování aut návštěvníků na jejich pozemcích, blokování vjezdů, divoké kempování apod.

Zájmem obcí je vyvážený rozvoj, který obci i občanům přinese prospěch, a zároveň (citelně) nezhorší kvalitu života v obci. Vyvážený rozvoj založený na zásadách trvalé udržitelnosti při zachování kvality života místních obyvatel je **společným zájmem obcí a ochrany přírody**.

Destinační management

Na území CHKO působí Destinační společnost Orlické hory a Podorlicko. Současné vnímání lokality destinačním managementem lze shrnout: „*Orlické hory a Podorlicko jsou destinace, která je vnímána jako alternativa k přeplněným hlavním horským oblastem v ČR. Díky lesnatosti, klidným místům, církevním a duchovním oblastem a množstvím odpočinkových a meditačních prvků je destinace vnímána jako místo, kde se návštěvník může zastavit, odpočinout a zrelaxovat. Destinace je autentická, ukazuje svoji pravou tvář, pracuje s místními obyvateli a vnímá důležitost udržitelnosti.*“

Současné **strategické materiály se hlásí k myšlence udržitelných Orlických hor a Podorlicka**. Prvky, které jsou definovány jako chráněné, jsou: tradice, krajina, místní ruční, řemeslná a zemědělská výroba, historické stavby a genius loci regionu.

Základní pravidla udržitelnosti destinace jsou:

- Kvalita místo kvantity = smyslem není zvyšovat počet turistů, ale pracovat s **opakující se návštěvností uvědomělých turistů**
- **Zachování nepřístupných lokalit**
- Snížení marketingových aktivit v místech se zvýšeným počtem turistů
- Snížení marketingových aktivit na atrakce a subjekty, kde dochází k velké fluktuaci turistů

- Redistribuce turistů dle atraktivit / akcí a ročního období
- Respektování ročních období – aktivity dle počasí
- **Dlouhodobá práce s návštěvníky a jejich edukace⁵**

Turistické informace na území CHKO poskytují TIC Deštné v Orlických horách, Rokytnice v Orlických horách, Orlické Záhoří, Neratov.

Řízení destinace na základě výše uvedených pravidel udržitelnosti je **společným zájmem** destinačního managementu a ochrany přírody.

Provozovatelé služeb a cílů

Na území CHKO působí řada drobných i větších provozovatelů služeb v cestovním ruchu včetně měst a obcí. Provozovatelé mají **zájem na dlouhodobém využívání zdrojů**, které území CHKO nabízí, pro uspokojení potřeb svých klientů – návštěvníků regionu a vlastní prospěch. Mezi nejdůležitější provozovatele služeb a zároveň i cílů, patří Ski centra v Říčkách a v Deštném v Orlických horách, turistické služby Hejduk Deštné.

K důležitým patří provozovatelům turistických cílů patří Sdružení Neratov, Město Rychnov nad Kněžnou (Muzeum tvrz Hanička), Město Deštné v Orlických horách provozuje Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel v Orlických horách, Muzeum Sýpka provozuje obec Rokytnice v Orlických horách. Dále pak obec Zdobnice provozuje místní single track a ski areál, Villa Nova Uhřínov – středisko experimentální archeologie a regionálních dějin.

Společným zájmem provozovatelů turistických služeb a cílů a ochrany přírody je zachování kvality prostředí CHKO, která je základem atraktivity destinace pro návštěvníky.

zdroj: Plán péče CHKO, vlastní průzkum, Střednědobý strategický dokument v cestovním ruchu na roky 2022–2026 DMO Orlické hory a Podorlicko

⁵ Střednědobý strategický dokument v cestovním ruchu na roky 2022–2026 DMO Orlické hory a Podorlicko

Práce s veřejností

Působení přímo v terénu

Na veřejnosti působí pracovníci AOPK ČR a dobrovolní strážci přírody. Pracovníci jednají s různými skupinami osob žijícími nebo působícími v CHKO. Dobrovolní strážci o víkendech a svátcích podávají informace i upozorňují na ochranu zajímavých a cenných lokalit a na omezení z důvodu ochrany přírody a krajiny. Stráž přírody má v Orlických horách dlouholetou tradici a působí zde od 70. let minulého století. V současné době má 15 dobrovolných strážců, 4 zpravodaje a 4 tzv. čestné členy; scházejí se nejméně 2x do roka a v terénu provádějí v průměru celkem 8 služeb za rok)

Informační systém a návštěvnická infrastruktura

Terénní informační systém (označníky, informační tabule, piktogramy, hraničníky) a návštěvnickou infrastrukturu (lávky, zábradlí ad.) AOPK ČR v Orlických horách tvoří v současnosti 308 zařízení, Správa CHKO provozuje 4 naučné stezky s informačními panely, které se u některých NS na zimní období demontují. AOPK ČR v omezené míře vydává propagační materiály a tiskoviny, jako jsou průvodci k naučným stezkám. Materiály ale nejsou návštěvníkům běžně dostupné. Pracovníci AOPK ČR prezentují výsledky a akce SCHKO v regionálním tisku a na internetových stránkách AOPK ČR www.ochranaprirody.cz a na stránkách CHKO – orlickehory.nature.cz

Opatření dle platného plánu péče CHKO

- zaměstnance AOPK ČR, kteří pracují v RP Východní Čechy, odd. SCHKO Orlické hory připravovat na práci s veřejností formou školení, exkurzí a kurzů
- pořádat akce pro veřejnost (přednášky, exkurze, výstavy)
- vydávat informační materiály o přírodních a krajinných hodnotách CHKO, včetně NS
- podílet se na vydávání informačních a propagačních materiálů vydavatelů mimo AOPK
- popularizovat činnost AOPK ČR a Správy CHKO v regionálním tisku i ostatních médiích
- pravidelně aktualizovat internetové stránky včetně jazykových mutací
- udržovat a případně rozšiřovat terénní informační systém, včetně naučných stezek a informačních cedulí na cenných lokalitách a u MZCHÚ
- provádět osvětu pro majitele a uživatele pozemků o problematice invazních druhů (propagační materiály, brožury, tiskové zprávy) a tím předcházet jejich úmyslnému pěstování, podporovat návrat k hospodaření na pozemcích, které šíření invazních druhů rostlin výrazně omezuje
- odborně spolupracovat s místními partnery na projektu návštěvnického střediska CHKO Orlické hory
- ve spolupráci s Městem Rokytnice v Orlických horách a Muzeem a galerií Orlických hor připravit stálou expozici v plánované Galerii Orlických hor v Rokytnici v Orlických horách
- spolupracovat na aktualizaci expozice ochrany přírody v Muzeu zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném v Orlických Horách
- v přízemí budovy AOPK ČR, Správy CHKO pravidelně měnit malou výstavku fotografií krajiny a organizmů CHKO Orlické hory
- využít geocaching k propagaci CHKO Orlické hory a ochrany přírody (virtuální naučné stezky; a akce na pomoc přírodě)
- spolupracovat s informačními centry v CHKO i jejím okolí, především předáváním informačních materiálů k životnímu prostředí

- spolupracovat se školami (základní, střední, vysoké) na různých projektech prostředí i ochraně přírody
- spolupracovat s odbornou a vědeckou veřejností a organizacemi, navázat spolupráci s organizacemi na ochranu přírody v Polsku
- získávat nové členy stráže přírody podporovat odbornou úroveň stráže přírody, zdokonalovat jejich znalosti a odbornosti
- spolupracovat s policií při kontrolách nepovolených vjezdů a dalších zásazích na úseku ochrany životního prostředí
- navázat spolupráci s dalšími subjekty provádějící kontrolní činnost (lesní, myslivecká a rybářská stráž)

Analýza návštěvnosti

Vývoj návštěvnosti

jak se dlouhodobě vyvíjí návštěvnost regionu, které jsou nejnavštěvovanější objekty a části roku, jaký lze očekávat trend do budoucna

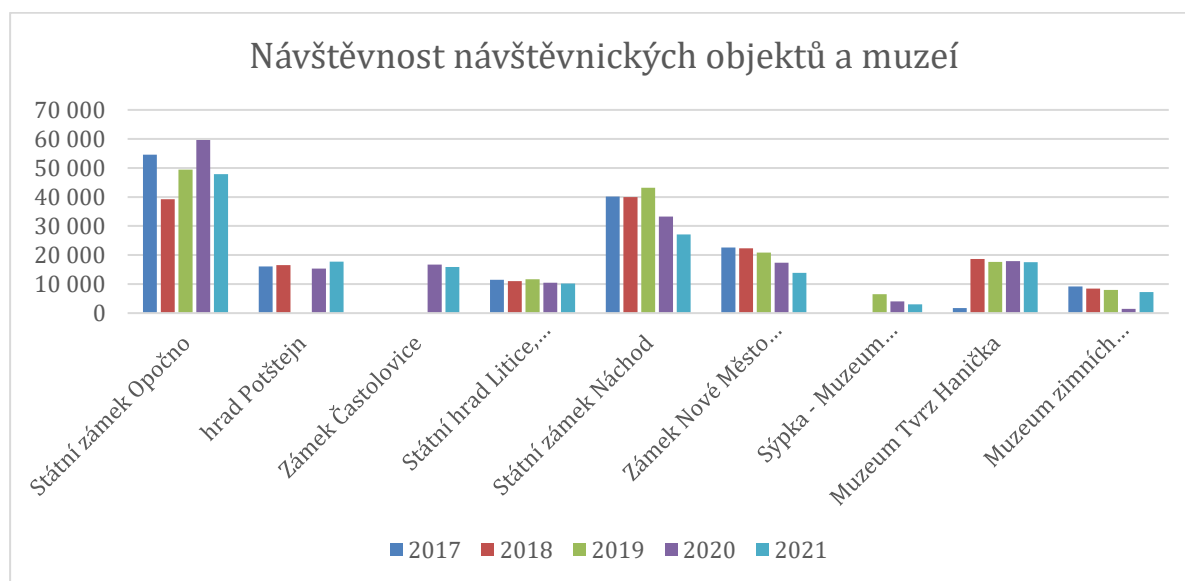
Území CHKO Orlické hory spadá do turistického regionu Východní Čechy a turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko. Destinační management zajišťuje Destinační společnost Orlické hory a Podorlicko.

Území CHKO Orlické hory je dostupné pro cca 2 miliony návštěvníků z ČR a Polska během 2 hodin jízdy. Návštěvnost území se dosud systematicky nesleduje. Data o počtu návštěvníků si však pro vlastní potřebu shromažďují různé instituce (například Národní památkový ústav). Některé subjekty a provozovatelé služeb v cestovním ruchu poskytují údaje o návštěvnosti pouze k vnitřnímu použití, bez souhlasu k jejich dalšímu zveřejnění.

Dostupné údaje návštěvnosti vybraných turistických cílů

Instituce	2017	2018	2019	2020	2021
Státní zámek Opočno	54 615	39 265	49 464	59 588	47 886
hrad Potštejn	16 067	16 503		15 330	17 755
Zámek Častolovice				16 678	15 873
Státní hrad Litice, Záchlumí	11 488	11 010	11 701	10 450	10 149
Státní zámek Náchod	40 168	40 003	43 226	33 276	27 134
Zámek Nové Město nad Metují	22 573	22 343	20 869	17 326	13 863
Sýpka – Muzeum Orlických hor			6 519	4 018	2 974
Muzeum Tvrz Hanička	1 771	18 643	17 677	17 951	17 503
Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel, Deštné	9 145	8 460	8 023	1 467	7 214

Zdroj: NIPOS

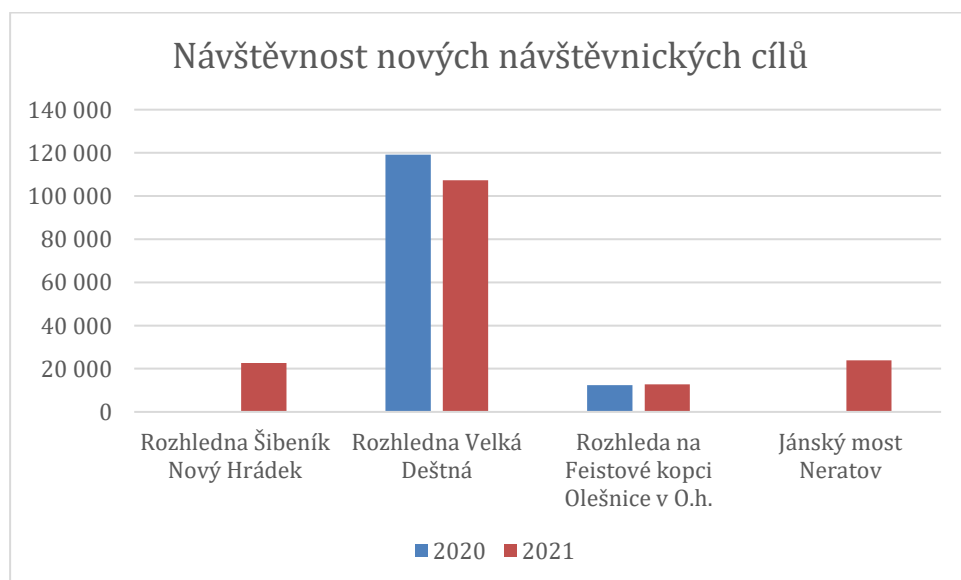
Na území CHKO a v blízkém okolí se nachází jeden až dva prohlídkové objekty s poměrně vysokou návštěvností – státní zámky Opočno a Náchod. Ze zjištěných dat vyplývá, že návštěvnost větších i

menších zařízení v posledních letech sice meziročně kolísá, ale celkově je **dlouhodobě spíše stabilní**. Pandemie Covid-19 (2020-2021) se projevila nižší návštěvností u SZ Náchod, zámku Nové Město nad Metují a Muzea zimních sportů turistiky a řemesel v Deštném. Jinde se ale příliš neprojevila. Do jaké míry byl pokles návštěvnosti u některých zařízení trvalý, ukáže až vývoj v dalších letech.

Zajímavá jsou rovněž data z let 2020-2021 z nových vyhlídkových objektů v CHKO, které uvádí následující tabulka.

Objekt	2020	2021
Rozhledna Šibeník u Nového Hrádku		22 592
Rozhledna Velká Deštná	119 138	107 251
Rozhledna Faistův kopec u Olešnice v O.h.	12 343	12 741
Jánský most Neratov		23 909

Zdroj: AOPK ČR, SCHKO

Data dokládají velmi vysokou návštěvnost rozhledny Velká Deštná, která několikanásobně převyšuje návštěvnost ostatních vyhlídkových míst v regionu a je jednoznačně nejnavštěvovanějším návštěvnickým cílem CHKO.

Vzhledem k tomu, že monitoring návštěvnosti pomocí automatických sčítačů AOPK ČR na území CHKO neprobíhal, ani neprobíhá, přesnější data o návštěvnosti jednotlivých lokalit ani celého území nejsou k dispozici a nelze je vyhodnotit. Do budoucna by bylo vhodné začít nejzatíženější lokality CHKO sledovat.

Charakteristika návštěvníků

jaké skupiny návštěvníků se v území objevují, jaké jsou jejich potřeby, jak se chovají, v jakých oblastech se dostávají do konfliktu s ochranou přírody a ostatními návštěvníky území

Ke stanovení charakteristiky dále uvedených skupin návštěvníků posloužily údaje od stakeholderů, místních odborníků, zejména pracovníků AOPK ČR v kombinaci s daty z terénního průzkumu provedeného v rámci přípravy koncepce.

Návštěvníkový průzkum na území CHKO prováděný v rámci zpracování tohoto dokumentu se uskutečnil v několika termínech tak, aby zachytil celý rok. Průzkum provedli proškolení brigádníci. Dotazníky vyplňovali spolu s respondenty a v případě nutnosti vysvětlili otázky, díky čemuž bylo možné získat kvalitní data.

Struktura dotazů vychází z dotazníků původně připravených Univerzitou Karlovou, které byly dlouhodobě využívány v některých velkoplošných chráněných územích v ČR. Část otázek zůstává stejná, aby umožňovala dlouhodobé využití dotazníků a srovnání dat, část otázek se upravuje podle specifických potřeb území. Otázky týkající se infrastruktury a aktivit slouží zároveň k ověření pracovních hypotéz.

V první fázi průzkumu, který proběhl v únoru 2022, bylo získáno 163 dotazníků. Ve druhé fázi bylo během června 2022 sebráno 51 dotazníků a v červenci a srpnu 2022 137 dotazníků, celkem 351 dotazníků. Sběr proběhl v Orlickém Záhoří, Olešnici v O. h. a okolí, Rokytnici v O. h. a okolí a Deštném v O. h. a okolí.

Pěší návštěvníci

- Většinou se drží značených tras, a to i na frekventovaných místech, jako je rozhledna na Velké Deštné.
- Hustota značených tras pro pěší je považována za dostačující, dálkové trasy jsou hojně využívány (Jiráskova cesta).
- Jsou zaznamenány běžné problémy s odpady a s parkováním na nepovolených místech (pokud přijíždějí vlastním autem).
- Podobně jako jinde v ČR je patrný přesun části sportovně-rekreačních aktivit do podvečera a noci, takže kvalita nočního klidu je horší než např. před 30 lety.
- Přijíždějí celoročně, hlavní je zimní lyžařská a letní sezóna.
- Vyhledávají turisticky atraktivní místa CHKO a klidnější trasy a místa, kde nedochází ke kolizím s cykloturisty.
- Specifikem této skupiny je stále častější doprovod psa, který zvětšuje vliv této skupiny návštěvníků na okolí tras (hluk, znečišťování, rušení zvěře).
- Vysoký význam pro podporu péče o území souvisí s velkým zájmem o poznávání přírody a jejích krás (jako hlavní motiv k návštěvě označilo 83 %) a klid a odpočinek.
- Dle výzkumu má tato skupina největší zájem o návštěvu návštěvníckého střediska CHKO, digitálního průvodce, nebo o rukodělný program spojený s tradicemi Orlických hor.
- Z nabízených témat skupina projevila zájem o obecné informace o oblasti, historii osídlování, tradiční řemesla, zvířata a rostliny, což by mělo být zohledněno při koncipování expozice Domu přírody i v jiných výstupech určených této cílové skupině.
- Tato skupina návštěvníků se do Orlických hor vrací opakovaně.

Rodiny s dětmi

- Rodiče nebo prarodiče s dětmi.
- Přijíždějí celoročně, mimo hlavní sezónu spíše na jednodenní výlety či víkendové pobyty, během zimní lyžařské sezóny a o prázdninách na vícedenní pobyty.
- V rámci zachyceného vzorku tvořily 25 % respondentů
- Občas po této skupině zůstávají v přírodě odhozené odpadky včetně exkrementů a hygienických ubrousků
- Někdy se vyskytují problémy s hlučností či pohybem mimo značené trasy.
- Přijíždí do Orlických hor za poznáváním přírody a jejích krás, klidem a odpočinkem (48 %) na jedné straně a sportem (31 %) na straně druhé.
- Z dlouhodobého pohledu jsou rodiny s dětmi pro podporu péče o území vysoce významné. Vyhledávají informace a nové podněty, a pokud se ji podaří vhodně oslovit, mohou péči o přírodu aktivně a dlouhodobě podporovat.
- K nabídkám, které by rodiny s dětmi mohly oslovit, patří programy pro děti, což by mohly být aktivity nabízené Domem přírody a Informačními středisky.
- Skupina projevuje zájem o základní informace o oblasti, historii osidlování, tradiční řemesla a zvířata. Tato témata by měla být zohledněna při tvorbě programů zaměřených na rodiny s dětmi nebo v expozici DP.

Běžci na lyžích

- Běžci na lyžích – turisté se pohybují ve vysokých počtech převážně po upravovaných hřebenových trasách, jejich početnost dlouhodobě roste.
- Problémy zahrnují odhazování odpadků, dopravní komplikace, nelegální parkování v okolí nástupních bodů, znečišťování a eutrofizace okolí tras.
- Rostoucí popularita běžeckého lyžování a rostoucí nároky běžců zvyšují tlak na technickou úpravu tras a jejich prodlužování i prodlužování jejich provozu a budování související infrastruktury (parkoviště se zázemím, umělé zasněžování, osvětlení apod.).
- Význam z hlediska podpory péče o území vyplývá ze zájmu skupiny o poznávání přírody a jejích krás a o klid a odpočinek – to se týká zejména turisticky orientovaných běžců.
- Tato početná skupina do regionu přijíždí opakovaně a spíše na kratší dobu.
- V průzkumu projevila zájem o návštěvu návštěvnického střediska CHKO, digitálního průvodce, procházku přírodou s průvodcem.
- Z témat projeví členové skupiny největší zájem o základní informace o oblasti, historii osidlování a vojenství, zvířata a rostliny.

Sjezdoví lyžaři

- přijíždějí, jakmile jsou dobré sněhové podmínky – listopad-březen
- přijíždějí spíše nepravidelně (v rámci průzkumu zjištěno, že 52 % oslovených přijelo poprvé nebo jednou za několik let)

- mezi oblíbená místa návštěvy patří Šerlich / Masarykova chata a Deštné, dále Velká Deštná
- přijíždějí téměř výhradně vlastním autem, hlavně z Královéhradeckého, Pardubického, Jihomoravského, Moravskoslezského, Středočeského kraje a Prahy
- oceňují kvalitně upravené sjezdovky, možnost zaparkovat auto, možnost využít wc a občerstvení
- hlavní důvody návštěvy je hlavně sportování, méně pak poznávání přírody a jejích krás, zájem by měli o návštěvu návštěvnického střediska CHKO a koupání, dále pak o digitálního průvodce. Z témat by je zajímaly základní informace o oblasti, dále historie osídlování a v menší míře tradiční řemesla a historie vojenství
- pro sjezdaře jsou Orlické hory hlavně lyžování, zimní sporty, hory a kopce
- chyběla jim lepší nabídka stravování, měli výhrady k množství a chování návštěvníků
- podle průzkumu by se sjezdaři na lyžích spíše přikláněli k otevřené možnosti vstupu návštěvníků do nejcennějších oblastí CHKO

Cyklisté

- Nejvíce cyklisté přijíždějí od dubna do listopadu, ale když je dobré počasí, v menší míře i po zbytek roku.
- Území je pokryto hustou sítí značených cyklotras se zpevněným povrchem, přesto se cyklisté pohybují i po turistických trasách (např. U Kunštátské kaple)
- Větší intenzitě využití území pro cyklistiku tradičně bránila fyzická náročnost terénu, což ale s elektrokoly postupně padá a cyklistů přibývá
- V Orlických horách jsou oficiální singl treky v okolí Zdobnice.
- Vzhledem k tomu, že se v rámci návštěvnického průzkumu nepodařilo zachytit dostatečně velký vzorek této skupiny, nebyla zvlášť vyhodnocovaná.
- Tato skupina do regionu přijíždí opakovaně.
- Problémy mohou působit hlavně odhazováním odpadků, rušením zvířat i přímými střety se zvířaty a poškozováním vegetace při volné jízdě terénem, střety s dalšími návštěvníky a hospodáři.

Dětské skupiny, tábory

- Skupinu tvoří děti ve věku 6–14 let a jejich vedoucí.
- V regionu jsou od jara do podzimu o víkendech a o prázdninách.
- Přijíždějí za dobrodružstvím a za poznáváním přírody, ale i zábavou.
- Pokud jsou dobře vedené, nejsou s nimi žádné problémy a území zatěžují minimálně.
- Vysoký význam pro podporu péče o území je dán zájmem o přírodu, nízkým věkem členů skupiny a možností působit na ně prostřednictvím jejich vedoucích.
- Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Ze zkušenosti z jiných území je velmi pravděpodobné, že tato skupina může být významná z hlediska Domu přírody a Informačních středisek.
- Z témat by tato skupina mohla projevit zájem o zvířata, vodu, základní informace o oblasti a lidovou architekturu. Zájem by mohla mít o návštěvu naučné stezky nebo program pro děti, což by mohly být aktivity nabízené Domem přírody a Informačními středisky.

Školní akce - výlety a lyžařské kurzy

- Jedná se o školní skupiny vedené pedagogy – se žáky I. a II. stupně základních škol nebo se studenty středních škol a gymnázií.
- Přicházejí hlavně v květnu a červnu, méně v září a říjnu, případně během zimní sezóny
- Specifickou skupinu tvoří zimní lyžařské kurzy, které se soustředí na rozvoj sportovních dovedností, zejména ve sjezdovém lyžování, méně i běhu na lyžích
- Náplň školních výletů kombinuje pobyt v přírodě s poznáváním místních pamětihodností.
- Často se u žáků a studentů projevuje nezájem o okolní přírodu, pokud nejsou k zájmu aktivováni.
- Vznikají kolize s hlučností a odpadky, eutrofizace okolí tras.

Kešeři

- Mohou být všechny věkové kategorie, ale zpravidla spíše mladší nebo střední věk, často i páry a rodiny.
- Přijíždějí celoročně, pokud není sněhová pokrývka.
- Vyskytují se po celém území tam, kde jsou keše.
- Přijíždějí za sběrem keší a poznáním regionu.
- Mohou působit lokální problémy – sešlap, odpadky a pohyb mimo značené cesty v MZCHÚ.

Trampové, uživatelé objektů lehkého opevnění (ŘOP)

- Přírodě blízcí lidé spíše střední a starší generace, ubývá jich.
- Do regionu přijíždějí celoročně a v zimě možná i častěji než po zbytek roku.
- Láká je sem romantika, krása přírody, touha utéct z civilizace
- mají zpravidla silný vztah k přírodě a chovají se k ní s respektem
- mohou porušovat zákaz vstupu mimo značené cesty a rozdělovat oheň
- Skupinu se průzkumem nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Z témat by tato skupina mohla projevit zájem o zvířata, historii oblasti. Zájem by mohla mít o návštěvu naučné stezky, program o historii území

Skupiny odborníků

- Jezdí sem hlavně botanici, ornitologové, entomologové.
- Přijíždějí během sezóny příslušného druhu či objektu zájmu.
- Vyhledávají MZCHÚ, kde se jejich druhy zpravidla vyskytují.
- Přijíždějí kvůli bližšímu poznání výjimečných druhů.
- Mohou škodit nelegálním vstupem či vjezdem do MZCHÚ, sešlapem citlivých lokalit, rušením živočichů v MZCHÚ nebo sběrem chráněných druhů.
- Jsou důležitá skupina ke komunikaci, protože jejich názory mají u veřejnosti váhu.

- Tato skupina nebyla průzkumem v dostatečném počtu zachycena.
- Skupinu odborníků a amatérských přírodovědců lze oslovit spíše odbornějšími brožurami, aktuálními a přesnými informacemi o předmětu jejího zájmu na webu nebo přednáškami a exkurzemi v doprovodu erudovaných specialistů.
- Též je tuto skupinu možné zapojit do monitoringu, odborných projektů a do občanské vědy.

Místní na procházce, chalupáři a chataři

- Mladší páry, senioři, rodiny s dětmi, jednotlivci se psem.
- Jsou místní, mohou být v terénu kdykoli.
- Soustřeďují se na okolí obcí.
- Vyhledávají klidná místa, chtějí relax, odpočinek.
- Mohou rušit, pohybovat se mimo značené trasy v MZCHÚ, znečišťovat okolí, pokud neuklízejí po svém psovi.
- V území jsou pravidelně, někteří téměř trvale, menší útlum nastává během zimy.
- Přijíždějí za venkovským klidem, zahrádkařením, odreagováním jednoduchou manuální prací, krásnou přírodou, čistým prostředím.
- Problémy činí i rozšiřování invazních druhů rostlin, rušení volně žijících druhů fauny apod.
- V posledních letech je rovněž patrný trend celoročního využívání chat k bydlení.
- Tato skupina v území nachází pravidelně a dlouhodobě a zpravidla má silný zájem na zachování jeho kvality
- Problémy mohou nastat v souvislosti se stavebními úpravami nemovitostí, oplocováním pozemků, budováním bazénů a přístupových cest, se změnou obhospodařování pozemků (anglický trávník místo extenzivně kosené louky apod.), s nakládáním s odpady (vyvážení biologických odpadů do přírodně hodnotných míst) nebo nedodržováním zákazů vjezdu.
- Výzkumem se tuto skupinu nepodařilo v dostatečném počtu zachytit. Dle zkušeností z jiných území lze odhadovat, že tato skupina by mohla mít zájem o vycházku s průvodcem, diskusi s odborníkem, program o historii oblasti či o místních tradicích.

Myslivci, lovci

- Myslivost a myslivecká turistika přitahuje převážně muže.
- Přijíždějí v lovecké sezóně příslušné zvěře.
- Problematický je zákaz vstupu v nočních hodinách na soukromé pozemky lesů v lovecké sezóně
- Problémy bývají s nevhodným či nelegálním vjezdem a odstavováním aut a pohybem mimo značené trasy i v rámci NPR (výkon myslivosti neopravňuje automaticky k vjezdu).
- Společným zájmem s OP je maximální omezení večerního a nočního rušení zvěře.
- Větší otevřenost ke komunikaci lze očekávat u velkých vlastníků a místních sdružení, než u nájemců, kteří se snaží maximalizovat krátkodobý užitek.

Off-roadisté (terénní auta a motorky, čtyřkolky, sněžné skútry ad.)

- Negativní dopad na území je dán destruktivní povahou aktivity – jízdy volným terénem. I když se jedná o relativně málo početnou skupinu, dopady její činnosti mohou být významné a dlouhodobé.
- Aktivita je na většině území CHKO ilegální a jde přímo proti principům ochrany přírody a zachování klidového území.
- Skupinu se prostředky interpretace dá oslovit pouze nepřímo, např. medializací škodlivých dopadů aktivity na prostředí a udělovaných postihů za její nelegální provozování.

Dílčí závěry

- **Z dostupných dat nevyplývá, že by návštěvnost v Orlických horách měla tendenci klesat.** Většina sledovaných lokalit spíše vykazuje **mírný, setrvalý růst**, s nímž je třeba počítat i do budoucna.
- **Detailní pohled na složení návštěvníků CHKO ukazuje komplexní obraz.** Složení návštěvníků se v průběhu roku proměňuje. S nástupem jara se nejsilnější skupinou zdají být pěší turisté, zpravidla na jednodenním výletě nebo víkendovém pobytu. V období před prázdninami se objevuje skupina školních výletů a začíná se projevovat kratší pobytová turistika, kdy návštěvníci v regionu tráví prodloužené víkendy a vedle pěší turistiky se často věnují také cykloturistice. V hlavní sezóně jsou silné skupiny pěších návštěvníků, cyklistů a s rozvojem elektromobility rychle přibývá i cykloturistů. Na podzim návštěvnost klesá s výjimkou houbařské sezóny. V zimě nastupuje lyžařská sezóna, kdy návštěvníci přijíždí na (prodloužené) víkendy a na týdenní pobyty v rámci jarních prázdnin.

Průzkum aktuální situace

Přehled návštěvnícké infrastruktury

Stručný popis infrastruktury související s interpretací území

Území CHKO je turisticky využíváno intenzivně od 20. století. Vedle tradiční pěší turistiky po hřebeni Orlických hor je dlouhodobě na vzestupu cykloturistika. Podobně dlouhodobě roste v zimní sezóně obliba lyžování (alpské, klasické, skialpinismus).

Ve stručném přehledu jsme se zaměřili především na pěší trasy, cyklotrasy, zázemí pro lyžařské aktivity, turistiku, rozhledny, odpočívadla, tábořiště a parkoviště. Naučné stezky a expozice jsou z hlediska tohoto dokumentu zajímavé především kvůli obsahu a jsou popsány samostatně v části Přehled stávající interpretace.

Pěší trasy

V Orlických horách je hustá síť značených tras Klubu českých turistů. Její rozsah i vedení je považováno ochranou přírody za optimální, protože umožňuje návštěvníkům seznámit se s hodnotnými částmi území a nejdůležitějšími fenomény oblasti, aniž by ohrožovalo dochovaný stav přírody v CHKO. Většinou jsou trasy vedeny mimo území MZCHÚ s výjimkou PR Sedloňovský vrch, PR Zemská brána.

Některé turistické trasy vedou po hranici MZCHÚ: PR Jelení lázeň, PR Trčkovská louka, PR Bedřichovka, PR Kačerov, PR Pod Vrchmezím, NPR Bukačka, PP Kačenčina zahrádka, PP U Kunštátské kaple, PR Komáří vrch, PP Rašeliniště pod Pětirozcestím.

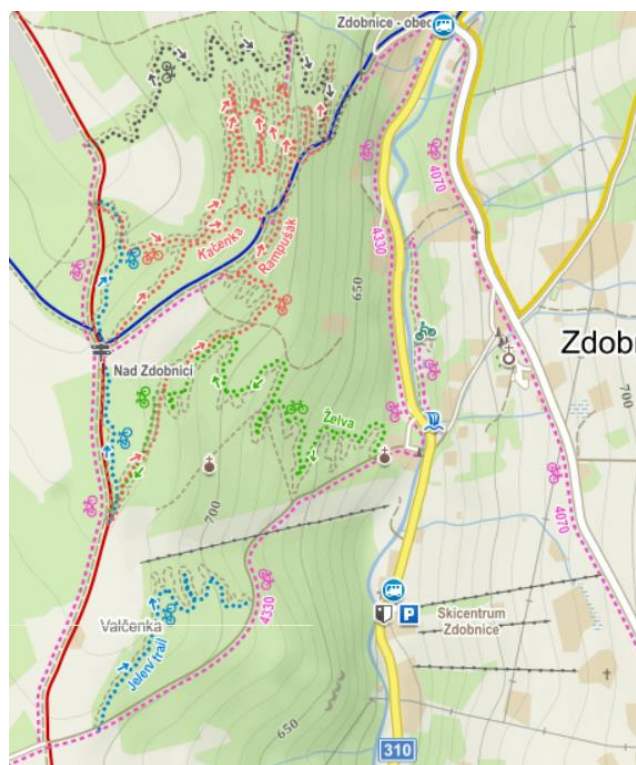
Některé jsou bez přístupové komunikace, například PR Hořečky, PP Velká louka, PR Hraniční louka, PR Černý důl.

Cyklotrasy

Podobně jako v jiných územích i v Orlických horách zaznamenala z rekreačních a sportovních aktivit v posledních letech největší rozvoj cykloturistika. Na tom má podíl jednak rozvoj horských kol a v posledních letech hlavně masové rozšíření elektrokol.

Území CHKO je protkáno dostatečnou sítí cyklistických stezek a tras. Cyklistické stezky a trasy vedou po zpevněných cestách, výjimkou je pouze úsek od pevnosti Hanička po rozcestí U Černodolské rezervace (500 m).

Pro vyznavače adrenalinu je od roku 2017 zpřístupněn Bike park Říčky (na místě sjezdovek) a Singletrack Zdobnice, který nabízí 10 km trailů pro horská kola.

Obr.: Bikepark Říčky (vlevo) a Singletrack Zdobnice (vpravo)

I přes hustou síť cyklotezek a nabídku legální jízdy na kole v terénu někteří cyklisté na horských kolech jezdí po trasách určených pro pěší turisty (např. červená turistická trasa, úsek mezi Pěticestím a Pod Homolí).

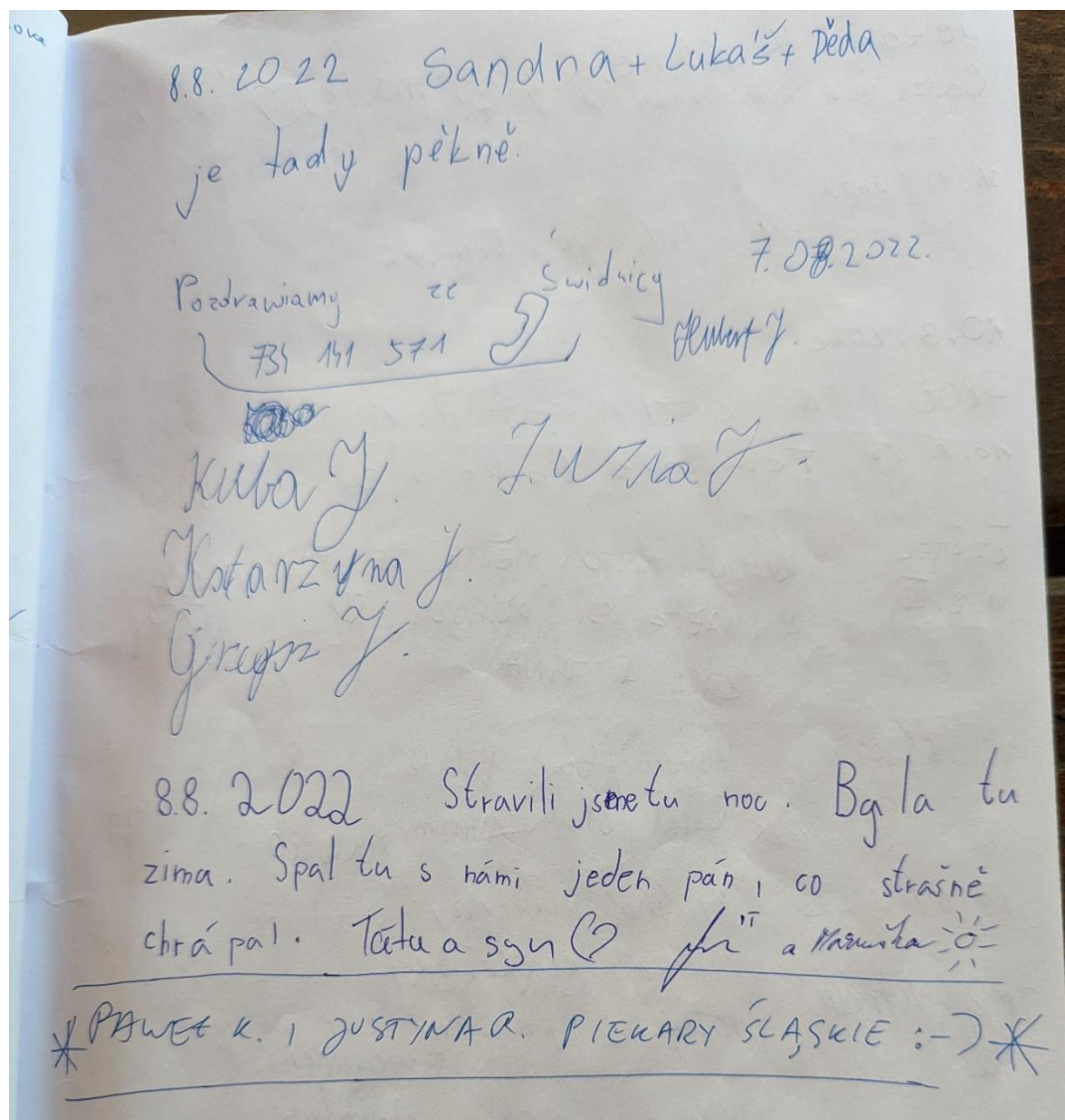

Obr. Úsek u Kunštátské kaple

Odpočívadla

Po celém území, zpravidla v blízkosti pěších tras a cyklotras, jsou na mnoha místech zřízena odpočívadla. Jsou situována ve strategických bodech, jimiž návštěvníci procházejí – u parkovišť na nástupních bodech, křižovatkách cest a dalších místech, kde se návštěvníci přirozeně zastavují. Některá odpočívadla jsou vybavena odpadkovými koši, záleží na zřizovateli a jeho možnostech odpadky odvážet a likvidovat.

Většina těchto zařízení byla během terénního průzkumu funkční, ale působily opotřebovaným dojmem. Zřizovateli jsou většinou obce, lesní hospodáři, případně soukromí provozovatelé služeb v jejich blízkosti. Nejčastějším zjištěným problémem jsou odhozené odpadky.

Obr. Návštěvní kniha na odpočívadle Vrchmezí

Rozhledny a vyhlídky

V CHKO Orlické hory jsou dnes v provozu čtyři rozhledny (Vrchmezí, Velká Deštná, Anna, Feistův kopec) a další výhledy se nabízí ze hřebene Orlických hor. Vysokou oblibu mezi návštěvníky potvrzují jak data z návštěvnického průzkumu, tak i počty návštěvníků zjištěné v posledních letech.

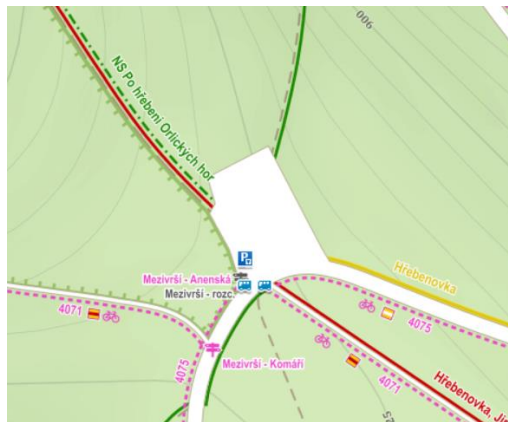

Obr. Rozhlednu Velká Deštná ročně navštíví přes 100 tisíc osob.

Parkoviště

Celkově jsou v území parkovací plochy soustředěny v lyžařských centrech (Olešnice v Orlických horách, Orlické Záhoří (pro osvětlený běžkařský okruh), tři parkoviště v Říčkách, Zdobnice, 4 Deštné v Orlických horách). Vlastní parkovací plochy mají turistické cíle (Orlické Záhoří – Kunštát, Neratov, Zemská brána, Tvrz Hanička). Další omezené možnosti parkování nabízí obce na území CHKO Orlické hory a provozovatelé kempů, penzionů a dalších ubytovacích zařízení.

Z pohledu státní OP je problematické nelegální parkoviště na Mezivřší.

Obr. Nelegální parkoviště na Mezivřší, značené na Mapy.cz

Kempy a veřejná tábořiště

Na území CHKO Orlické hory jsou 4 tábořiště a kempy: tábořiště Černá voda Orlické Záhoří, autocamp Zákoutí v Orlických horách, kemp Penzionu Na staré škole Sedloňov-Polom a kemp U Rybníka v Sedloňově. Problémy bývají s tábořením mimo tábořiště, například na odpočívadlech na turistických trasách.

V CHKO Orlické hory existují i nouzová nocležiště a útulny. S umístováním této infrastruktury do volné přírody Orlických hor začala před třiceti lety Horská služba vybudováním "stanic první pomoci" pod Velkou Deštnou a na Pěticestí. Tyto objekty v lese zprivatizovala. V době turistických sezón jsou o víkendech na obou místech provozovány služby rychlého občerstvení.

Objekt pod Velkou Deštnou poskytuje trvale otevřený nouzový útulek. Na Pěticestí je jen jakési částečně kryté závětří.

Nyní přicházejí další návrhy na vybudování "útulen" k nouzovému nocování v horách. Aktuálně probíhá diskuse a úvahy o umístění útulny pod vrcholem Vrchmezí. Dá se očekávat, že někdo přijde s návrhem vystavit útulnu na vrcholu Anenského vrchu a další záměr lze očekávat v blízkosti horní stanice lanovky v Jadrné, která je ve výstavbě.

zdroj: vlastní průzkum

Lokalizace a rozsah služeb

kde jsou soustředěny, jaké (ubytování, stravování, informační...)

zdroj: vlastní průzkum

Ubytování

Dle údajů ČSÚ bylo v CHKO Orlické hory v roce 2021 registrováno celkem 88 ubytovacích zařízení s 3558 lůžky. Jedná se o hotely, penziony, apartmány, chaty a chalupy, kempy.

Výše uvedené údaje ale neposkytují úplný obrázek, protože neevidují systematicky ubytování v soukromí, které v Orlických horách představuje podstatnou část ubytovací kapacity.

Na serveru booking.com je v červenci 2022 nabízeno 21 možností ubytování v oblasti Orlických hor, na e-chalupy 43.

Stravování

Stravovací služby jsou soustředěny v místech, kde je nabízeno ubytování a další turistické služby.

Kvalita i dostupnost nabízených stravovacích služeb je podle vlastních zkušeností i podle výsledků návštěvnických průzkumů velmi proměnlivá.

Chybějící služby a aktivity v území

zdroj: vlastní průzkum

Mezi službami, které návštěvníkům Orlických hor chybí, byly v návštěvnickém průzkumu nejčastěji zmiňovány:

- zejména lepší nabídka stravování
- odpočívadla, tábořiště, útulny
- lepší možnosti parkování
- lepší spojení veřejnou dopravou
- půjčovny lyží, kol a elektrokol, jejich úschovny a dobíječky kol
- dostupnější WC
- více obchodů s delší otevírací dobou

Z hlediska možných aktivit byl největší zájem o

- návštěvnické středisko CHKO
- digitálního průvodce
- lepší možnosti koupání
- programy pro děti
- rukodělný program spojený s tradicemi
- nabídku procházek přírodou s průvodcem

Přehled stávající interpretace

Jaké formy interpretace se v území vyskytují, čemu se interpretace tematicky věnuje, jaký dojem vyvolává

Pro potřeby interpretačního plánu jsme se zaměřili především na interpretaci formou naučných stezek, muzejních expozic a panelů ke zvláště chráněným územím.

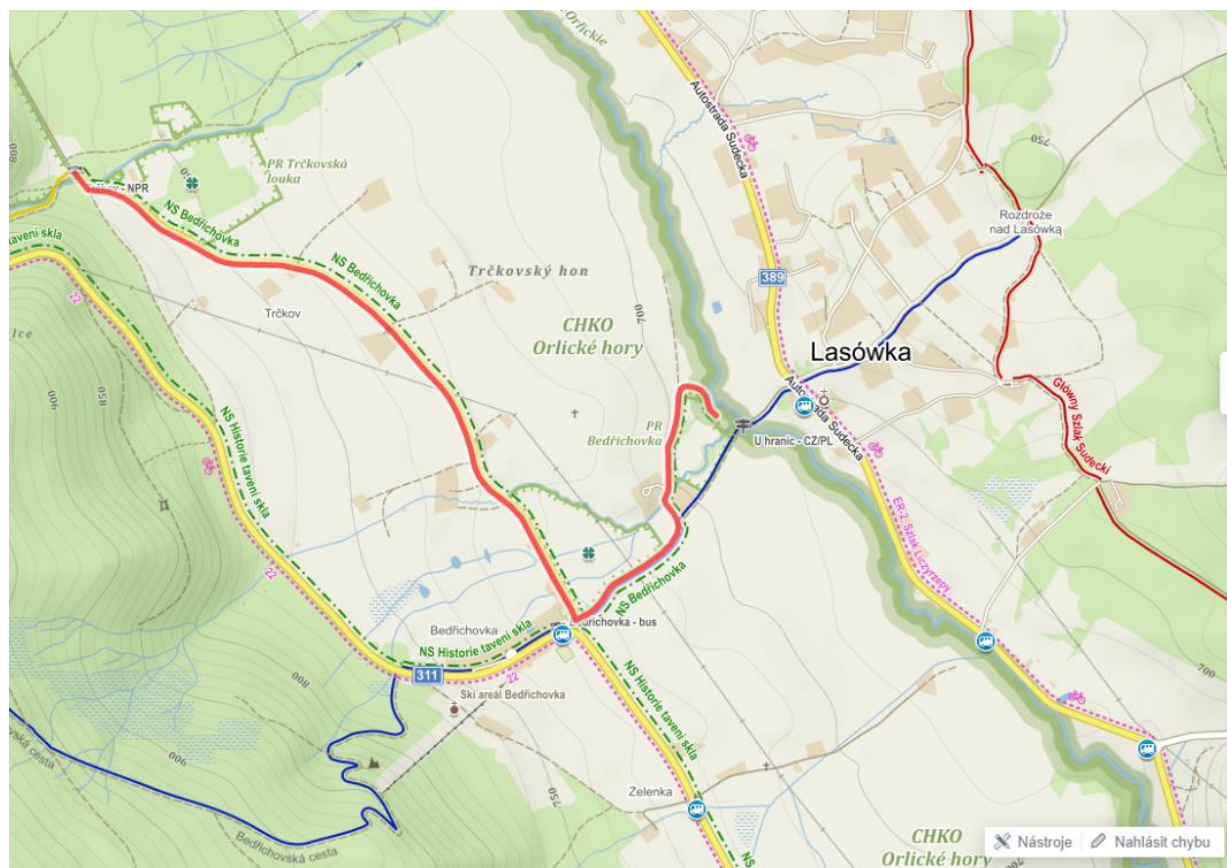
NS v majetku AOPK ČR

V roce 2020 v CHKO OH evidovali 107 prvků návštěvnického terénního informačního systému:

- 36 cedulí naučných stezek, z toho:
 - 7x NS Bedřichovka
 - 8x NS Okolím Deštného
 - 11x NS Po hřebeni Orlických hor
 - 10x NS Zemská brána
- 23 interaktivních prvků na naučných stezkách, z toho:
 - 8x NS Bedřichovka
 - 11x INS Okolím Deštného
 - 4x INS Zemská brána
- 10 informačních panelů u cenných lokalit
- 11 informačních tabulí v obcích (z toho jedna ztracená a jedna uložená ve skladu)
- 9 cedulí pro polské příchozí návštěvníky - na hranicích CZ/PL
- 18 piktogramových sloupků

V majetku České republiky s příslušností hospodařit AOPK ČR jsou naučné stezky Bedřichovka, Okolím Deštného, Po hřebeni Orlických hor, Zemská brána.

Naučná stezka Bedřichovka

Zdroj: Mapy.cz

Nejedná se o okruh, ale o dvě větve, které se rozbíhají z parkoviště v obci Bedřichovka. Západní větev vede od parkoviště po žluté turistické trase kolem PR Trčkovské louky až k NPR Trčkov. Východní jde podél PR Bedřichovka až ke státní hranici, tvořené tokem Divoké Orlice.

- Vede rovinatým terénem po asfaltové silnici či polní cestou.
- Na délce 3 km obsahuje 14 zastavení. Většina interaktivních prvků je umístěna vedle panelů, některé samostatně. (Celkový počet prvků: 7 panelů a 8 interaktivních prvků – přičemž interaktivní prvek *Kam létají tažní ptáci* se sestává z 5 zastavení).
- Nemá vlastní značení, panely nejsou číslovány. Funguje v obou směrech.
- Její součástí nejsou lavičky ani odpočinková místa.
- Stezka se věnuje tématu přírodní bohatství PR Bedřichovka, PR Trčkovská louka a částečně i NPR Trčkov. Hlavním fenoménem jsou **polokulturní horské louky**, které nebyly zlikvidovány melioracemi. Stezka odkrývá **bohatství místní fauny a flóry**, ale věnuje se i vysvětlení významu některých přítomných **krajinných prvků** (volně rostoucí zeleň) a důležitosti **zadržení vody v místní krajině** (revitalizace), stručně uvádí historický **kontext osídlení místa**.

Silné stránky

- **Četné interaktivní prvky.** Zejména v části od parkoviště k NPR Trčkov stezka obsahuje interaktivní prvky:
 - Zastavení motivují návštěvníky k pohybu a využití smyslů (lezení = Živý pahýl; pouštění vody a hmat = Osahej si řeku; rozpažení = Rozpětí křídel; hledání siluet zvířat v terénu = Zvířata kulturní krajiny; skládání zvířat a rostlin na otočných špalících = Rezervace na dlani).
 - V druhé části stezky jsou návštěvníci aktivováni hádankami o ptácích (IP Kam odlétají) – odpovědi na ně jsou ukryty pod příklopkami. Nízké pultové panely jsou vstřícné k dětským návštěvníkům.
- **Na panelech převažuje grafika.** Panely nejsou přetíženy odstavci textů, převažuje grafické vyjádření zejména formou ilustračních fotografií. (Zároveň mnoho doplňujících informací je ukryto v popiskách pod fotografiemi.)
- Příjemná je barevnost panelů a zvolený materiál pro interaktivní prvky – dřevo a na něm ruční malba (vyžadující rekonstrukci; je málo čitelná).
- **Snaha o komunikaci obecných ekologických principů.** Stezka vysvětluje důležitost a prospěšnost rozptýlené zeleně v krajině.

Vysvětlení významu volně rostoucí zeleně v krajině a fenomén v okolí panelu.

- Přiblížení procesů revitalizací v oblasti Orlického Záhoří.
- Forma pultových panelů je dobře přístupná i pro děti

Obr. Nižší pultík, prvek snáze dostupný pro děti.

Slabé stránky

- **Nejasná trasa NS.** Na nástupním místě, na parkovišti před hotelem Bedřichovka, je vybledlá mapka, ze které není trasa stezky čitelná. Stejná, ale čitelnější cedulka s mapou se nachází u NPR Trčkov. Trasa od parkoviště k polské hranici nevede celá po modré turistické trase. Odklon od turistické trasy není v terénu evidentní, neboť stezka nemá vlastní značení.
- **Snížená přístupnost prvků.** Před některými prvky byl pás neposekané trávy, či jiné zeleně, který bránil pohodlné četbě či interakci.

Obr. Některé prvky jsou obtížně přístupné návštěvníkům

- **Špatný stav některých interaktivních prvků.** Více z interaktivních prvků má oloupané, vybledlé malby nebo nápisy, což znesnadňuje v různé míře jejich využití. **Zasloužily by rekonstrukci** – stezka zbytečně ztrácí ze svého kouzla na dřevo ručně malovaných ilustrací. Grafická podoba panelů neodpovídá současnému grafickému manuálu AOPK ČR.

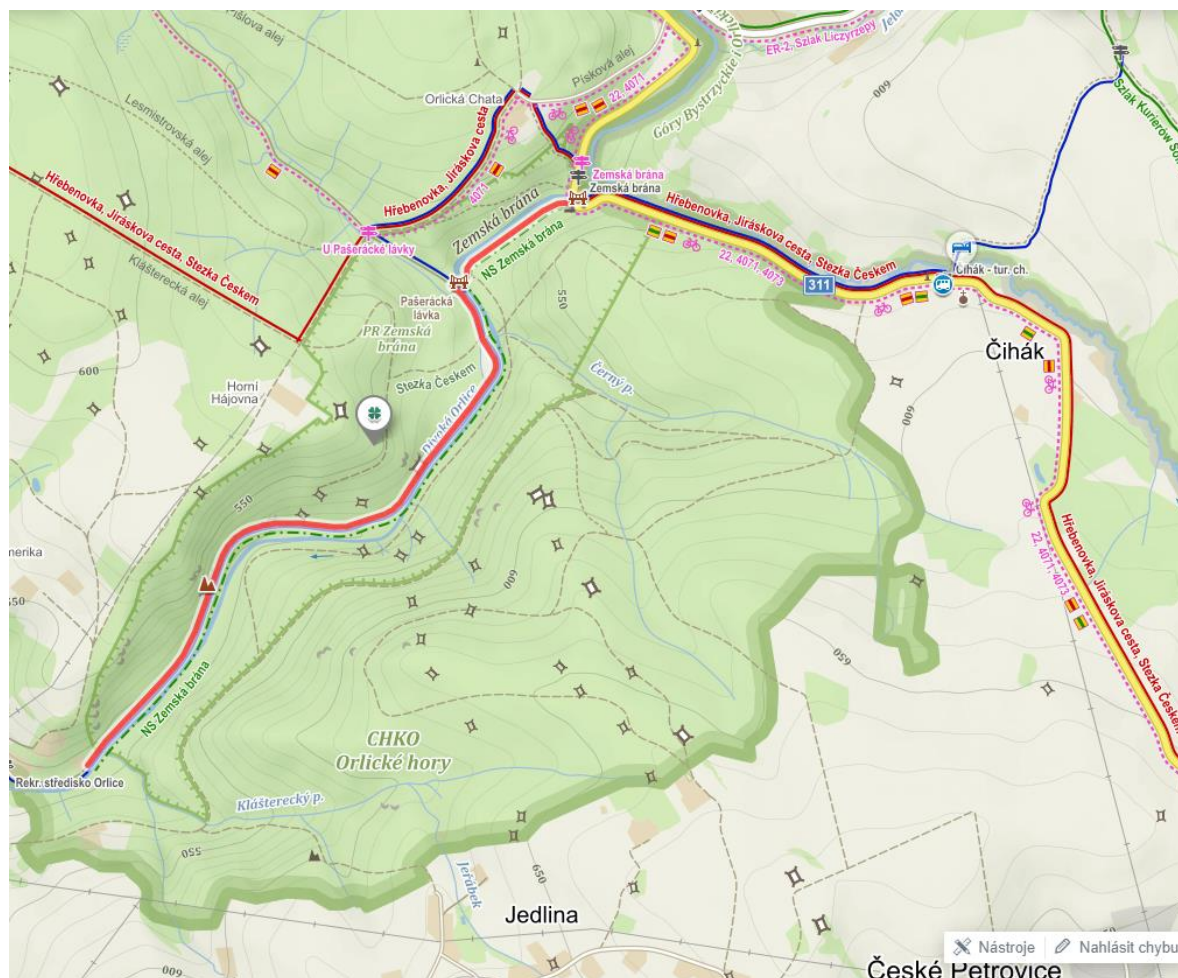

Obr. Texty jsou na hranici čitelnosti

- **Malá velikost písma pod popisky fotek.** Panely sice působí textově odlehčeně, ale zároveň mnoho informací je ukryto v popiskách pod fotografiemi, kde je malý font. Poctivé studování popisků je po delší době únavné.

- **Interaktivní prvky prohlubují znalosti faktů, méně již pracují s významy a souvislostmi.** Např. Jaký je význam ptáků pro lokalitu? Co je cenného na přírodním korytu toku? O čem svědčí přítomnost larev hmyzu v toku Divoké Orlice? U některých interaktivních prvků schází informace, co ukazují nebo není uveden ani jejich název, který by návštěvníka nasměroval (např. IP Osahej si řeku a Živý pahýl jsou bez názvu).
 - Informace na panelech neodkazují na konkrétní interaktivní prvky, nikterak je nekomentují, místy tak schází jasné propojení. Např. informace o zrychlení toku vlivem napřímení se nachází na panelu v přední části stezky a interaktivní prvek Osahej si řeku až na posledním zastavení.
- **Součástí stezky není lavička či odpočívadlo.** Vzhledem k množství prvků se návštěvník na poměrně krátké trase zdrží delší dobu. Možnost posezení by byla příjemnou možností.
- Trasa stezky od parkoviště k hranici se věnuje zejména tématu tažných ptáků. Interaktivní prvek „Kam odlétají“ by bylo snazší usadit do kontextu místa, kdyby už u úvodního panelu PR Bedřichovka byla k dispozici informace, že Orlické Záhoří je významnou ptačí oblastí.
- Informační panel Revitalizace v krajině podává informaci, že nad cestou si návštěvník může prohlédnout rybníčky. Lokalizace „nad cestou“ není v terénu jasná – rybníčky se navíc nacházejí na soukromém pozemku na zahradě domu, což odrazuje od vstupu.

Naučná stezka Zemská brána

Zdroj: Mapy.cz

- Naučná stezka prochází přírodní rezervací Zemská brána, předmětem ochrany je **údolí a balvanité řečiště Divoké Orlice**.
- Na délce cca 2,3 km čítá 14 zastavení: 10 panelů a 4 interaktivní prvky. Interaktivní prvky jsou koncipovány jako samostatná zastavení.
- Součástí stezky nejsou lavičky ani odpočinkové místo.
- Nemá vlastní značení, od Pašerácké lávky (ve směru Klášterec nad Orlicí) vede po modré turistické trase.
- Nejedná se o okruh, ale o obousměrnou trasu. Panely nejsou číslovány.
- Trasa vede z větší části širokou cestou podél toku Orlice, jen v části mezi kamenným mostem a Pašeráckou lávkou terén náročnější, užší stezka s balvany a větším sklonem (tato část je nesjízdná pro kola).
- Část stezky mezi kamenným mostem a Pašeráckou lávkou byla v době terénního průzkumu (3. 8. 2022) dočasně uzavřena i pro pěší turisty z důvodu nebezpečí řícení skalního masivu.
- Naučná stezka se věnuje zejména seznámení s přírodním bohatstvím PR Zemská brána (**fauna, flóra, lesy, geologie**), pracuje ale i s přítomnými **historickými fenomény** (kamenný most přes Orlici, Pašerácká lávka, zbytky Pstruhových rybníčků, bunkr, Ledříčková skála).

Silné stránky

- **Texty panelů interpretují fenomény, které návštěvník na trase vidí** (např. kamenný most, Pašerácká lávka, zbytky pstruhových rybníčků, pohraniční opevnění, Ledříčkova skála, podrovní hospodaření) **nebo může spatřit** (fauna a flóra, geologie), **jsou psány čtivě a odkrývají mnohé hlubší významy či souvislosti**.
- **Vyzývají návštěvníky k environmentálně šetrnému chování na trase a vysvětlují, proč je konkrétní chování problematické**: „Žádáme návštěvníky přírodní rezervace, aby nemanipulovali s kameny v korytě Divoké Orlice, zejména nestavěli kamenné „mužičky“. Dochází tak k ničení vodního hmyzu, který se nachází pod kameny. ...“. Mužičky v místě opravdu nebyli.
- **Neobsahují pouhé přírodovědné informace, ale snaží se vysvětlovat i ekologické souvislosti a seznamovat návštěvníka se způsobem hospodaření v místě** (např. popis přírodě blízkého obhospodařování lesů a vysvětlení principu podrovního hospodaření, které je v místě vidět. Vysvětlení souvislosti s ekologickou stabilitou lesa. Nebo seznámení s místní faunou formou vysvětlení významu potravních řetězců).
- **Příjemným zpestřením stezky je prostřídání panelů 4 interaktivními prvky, které hravou formou seznamují s fakty o místní fauně a flóře**.

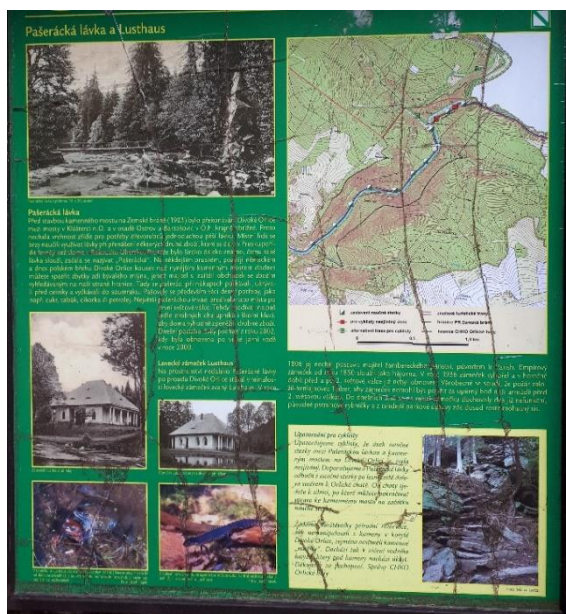

Obr. Skrze otáčení kola do polohy správných odpovědí návštěvník zjistí tajemku. Řešení je uvedeno také na zadní straně panelu.

- **Infopanely obsahují informaci pro cyklisty/kočárky o nesjízdnosti části trasy.** Nesjízdný úsek je vyznačen na mapě a doplněn doporučením, kudy je možno úsek objet.
- **Grafická podoba panelů je příjemná.** Minimálně polovinu plochy tvoří fotografie, letecké pohledy na okolní krajinu, grafy, ilustrace či historické fotografie. Celková barevnost panelu, tj. žlutozelené ladění v přírodním prostředí neruší.
- **Sympatické jsou velké formáty panelů, kde je dostatek místa pro velké ilustrativní fotografie.**
- **Většina stojanů je v dobrém technickém stavu.**

Slabé stránky

- **Naučné panely obsahují poměrně mnoho informací.** Ačkoli texty jsou psány čtivě a odkrývají mnohé hlubší významy či souvislosti, jsou informačně zahuštěné.
- **Nadpisy panelů jsou obecné** (např. Lesy Orlických hor, Mrtvé dřevo atp.).
- **Ztížená čitelnost některých textů.**
 - a) Na některých panelech je popraskaná folie
 - b) Poměrně vysoké stojany, z nichž některé jsou navíc ukotveny do svahu nad cestu, způsobují, že texty některých panelů jsou pro čtení nepříjemně vysoko. Čtení je pak únavné. Přiblížení nefunguje vzhledem k velkému formátu panelu, je třeba mít pro četbu určitý odstup. Platí to i pro interaktivní prvky, kde by byla vhodnější nižší výška pro využití dětmi.

Obr. Někde ztěžuje čitelnost textu popraskaná folie, jinde jeho umístění ve svahu...

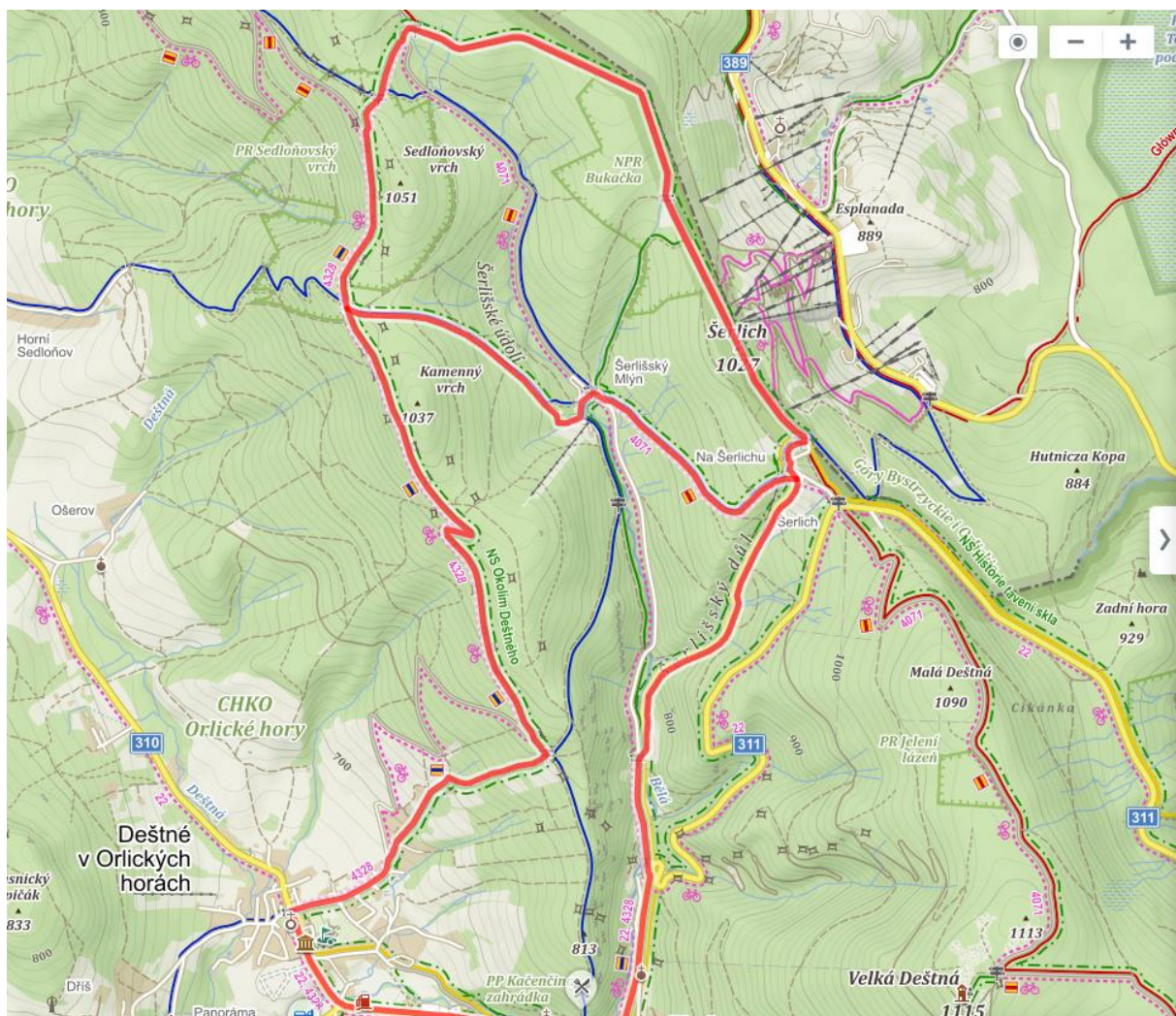

Obr.....nebo jeho výška, zejména pro děti.

- **Na stezce není odpočívadlo.** Při poctivém čtení panelů stráví návštěvník na trase poměrně dost času – vhodná by byla lavička, nebo posezení se stolem, kde by se dalo posvačit, kochat se.
- **Část stezky není značená.** Ačkoli většina stezky vede po modré turistické trase, úsek stezky mezi kamenným mostem a Pašeráckou lávkou je bez značení, ačkoli sejít není příliš kam, asi na dvou místech by značka trasy byla příjemnou jistotou.
- **Panely nejsou číslovány ani neobsahují mapu trasy (s výjimkou panelů, kde je vyznačena nesyjzdnost pro cyklisty).** Návštěvník neví, v jaké části stezky se zrovna nachází.
- **Interaktivní prvky jsou zaměřeny spíše na poznávání faktů, ale nepracují s významy.**

- Na panelech je starý, neaktuální znak CHKO Orlické hory. Ne na všech panelech je respektován aktuální grafický manuál AOPK ČR.
- Interaktivní prvky nestojí u infopanelů, ale samostatně. Tematicky nenavazují na poslední předchozí infopanel, takže nejprve budí dojem, jako by se jednalo o jinou naučnou stezku. Schází jasnější propojení.

Naučná stezka okolím Deštného

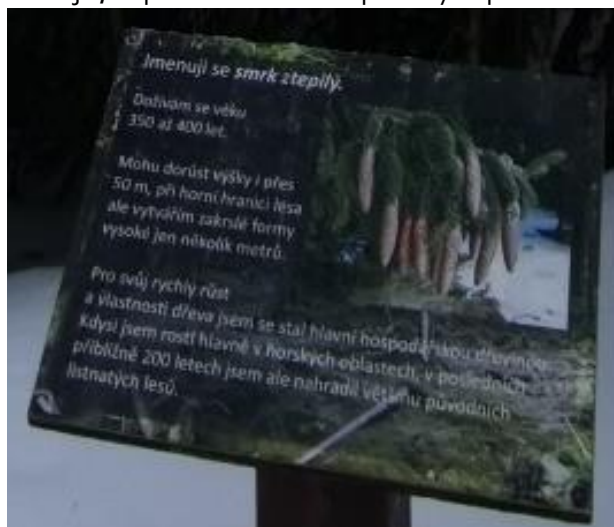

Zdroj: Mapy.cz

- Doporučený směr okruhu začíná v Deštném-Zákoutí a pokračuje přes Šerlich směrem na Vrchmezí. Odbočuje v Polomském sedle a přes Sedloňovský vrch se vrací do Deštného k Národnímu domu.
- 8 informačních panelů je umístěno na 15 km dlouhé trase.
- Naučná stezka vede po hranici národní PR Bukačka a PR Sedloňovský vrch
- Součástí nejsou téměř žádné lavičky ani odpočinková místa
- Panely nejsou číslovány
- Naučná stezka seznamuje návštěvníka s **přírodním bohatstvím a historickými jednotlivostmi** souvisejícími s Orlickými horami (Deštné – Zákoutí, květena Orlických hor, Šerlich, NPR Bukačka, Vrchmezí 1084 m – turistika, lesy Orlických hor, opevnění v Orlických horách).

Silné stránky

- Sympatické jsou velké formáty panelů, kde je dostatek místa pro velké ilustrativní fotografie. Minimálně polovinu plochy tvoří fotografie, letecké pohledy na okolní krajinu, či historické fotografie.
- Celková barevnost panelu, tj. žlutozelené ladění v přírodním prostředí neruší.
- Většina stojanů je v dobrém technickém stavu.
- Texty na panelech nezabírají více než 50 % plochy panelu.
- Texty panelů alespoň tematicky korespondují s tím, co návštěvník na trase vidí (Např. Masarykova chata, opevnění, přírodní rezervace. V některých případech je tato vazba těsnější, například u menších pultových panelů věnovaných jednotlivým stromům.

Obr. U žlutě značené turistické trasy ze Šerlichu jsou umístěny panely věnující se jednotlivým stromům.

Slabé stránky

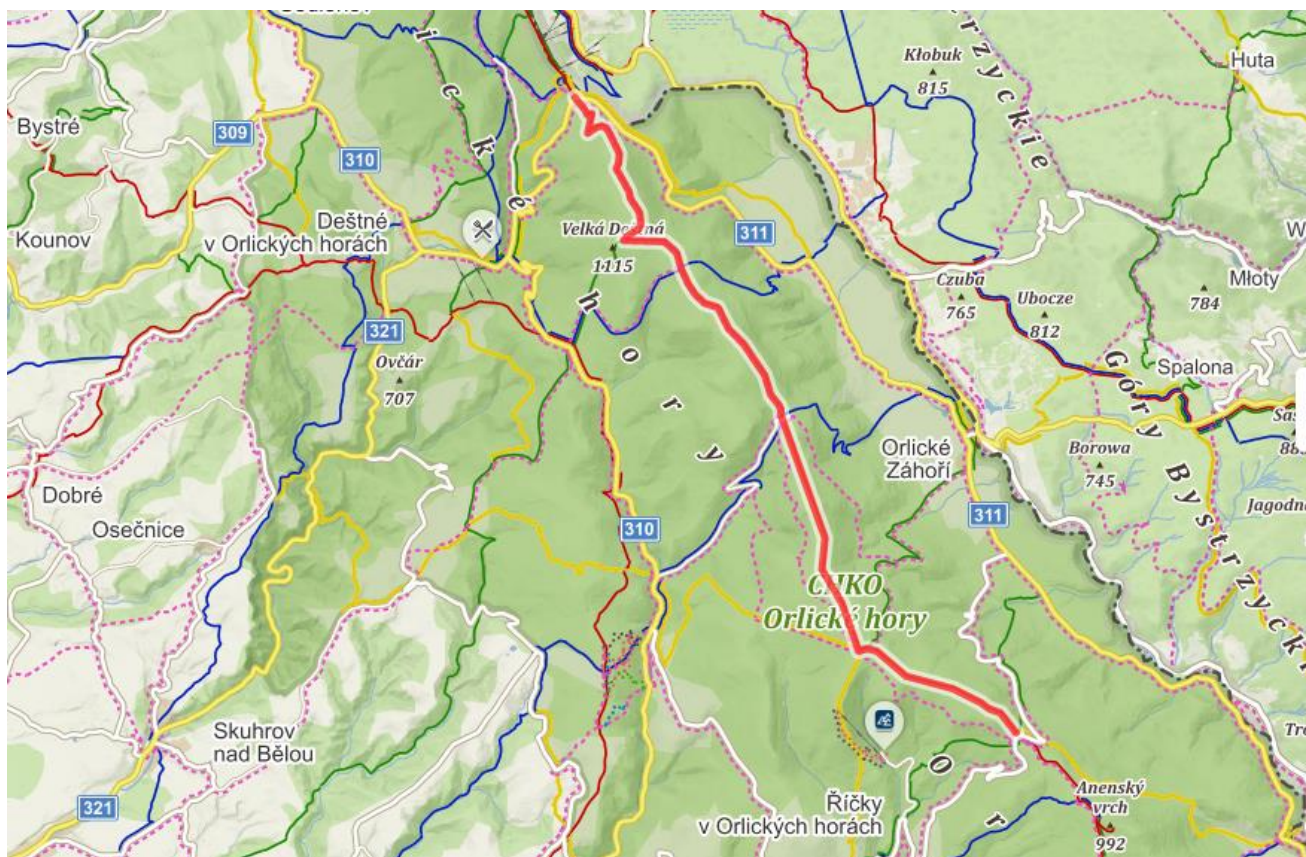
- Naučné panely obsahují poměrně mnoho informací bez vnitřní logiky a hlubších souvislostí. Neodkrývají hlubší významy a jsou informačně zahuštěné. Např. tabule Šerlich je obecně popisná a věnuje se množství témat – informuje o Masarykově chatě, přírodě, silnici i péči o louky.

Obr. Tabule se snaží pokrýt mnoho nesouvisejících témat, čitelnost snižuje také poškození krycí folie

- Ztížená čitelnost některých textů – na některých panelech je popraskaná folie.
- Nadpisy panelů jsou obecné (Např. *Lesy Orlických hor*, *Květena Orlických hor*, *Opevnění atp.*).
- Na stezce není odpočívadlo – hodila by se lavička, nebo posezení se stolem, kde by se dalo posvačit, kochat se.
- Grafická podoba panelů působí „sterilně“, nevzbuzuje větší zájem.
- Nevyzývají návštěvníky k environmentálně šetrnému chování.
- Panely oslovují spíše odborníky, běžné turisty svým pojetím příliš nezaujmu. Často začínají obecným konstatováním a ke konkrétní informaci týkající se daného místa se dostanou až na konci, kam se ale mnoho návštěvníků nedoče, např. u tabule *Lesy*.
- Texty jsou sice relativně krátké a tabulím dominuje grafická informace, ale ve snaze dostat na malou plochu co nejvíce informací, jsou obtížně čitelné a komplikované, například tabule *Opevnění*, která je navíc také hodně obecně pojatá a k danému místu se vztahuje jen okrajově.

Naučná stezka Po hřebeni Orlických hor

Zdroj: Mapy.cz

- Naučná stezka vede po červeně značené Jiráskově horské cestě vrcholovými partiemi CHKO Orlické hory.
- Na trase je instalováno deset informačních tabulí, které návštěvníky seznamují s **přírodou** Orlických hor, její **ochranou**, vývojem **osídlení**, **dějiny turistiky a sportu**. Jednou ze zastávek naučné stezky je i Velká Deštná.
- **Trasa vede** souběžně s červeně značenou Jiráskovou horskou cestou **z parkoviště v sedle pod Šerlichem, končí na parkovišti na Mezivrší**. Trasa je nenáročná, vede převážně po zpevněných cestách a lesních pěšinách.
- Informační tabule naučné stezky:
 - zastávka č. 1 – Sedlo pod Šerlichem (zvláště chráněná území Orlických hor)
 - zastávka č. 2 – U Jelení lázně (lesy Orlických hor)
 - zastávka č. 3 – Na Velké Deštné (vývoj Orlických hor, počátky turistiky v Orlických horách)
 - zastávka č. 4 – Sedlo pod Velkou Deštnou (flóra na hřebeni Orlických hor)
 - zastávka č. 5 – Valinův pramen (vodohospodářské poměry)
 - zastávka č. 6 – Nad Čertovým dolem (vývoj osídlení Orlických hor)
 - zastávka č. 7 – Na Tetřevci (fauna na hřebeni Orlických hor)
 - zastávka č. 8 – U Kunštátské kaple (přírodní památka U Kunštátské kaple)
 - zastávka č. 9 – Na Pěticestí (návštěvní řád CHKO Orlické hory, sport v Orlických horách)
 - zastávka č. 10 – Na Mezivrší (chráněná krajinná oblast Orlické hory)

Silné stránky:

- Na hlavní turistické trase je postupně představena různorodá problematika CHKO.
- Tabule mají strukturované texty odstavci s mezinadpisy a jsou přehledné.
- Tabulí není na trase dlouhé 14 km příliš mnoho a vesměs jsou v dobrém technickém stavu a na vhodných místech.

Slabé stránky

- Jednotlivá zastavení nemají velkou šanci zaujmout běžného návštěvníka, protože poskytují hlavně obecné faktografické výčty týkající se jednotlivých témat v Orlických horách. Nepracují příliš s konkrétní lokalitou, kterou nevyužívají k ilustraci obecného tématu.
- Popisky k fotografiím jsou čistě faktografické a popisné, chybí významy a souvislosti.
- Texty nejsou dlouhé, ale chybí poutavé titulky, zájem vzbuzující méně sterilní grafika.
- Některé panely dožily obsahově i fyzicky.

Obr. Cedula u Kunštátské kaple vyžaduje obnovu

Samostatné panely

Sudetská zahrádka

Obr. Zimní pohled na Sudetskou zahrádku

- Jedno z vynikajících zastavení, u kterého návštěvník stráví pár příjemných minut a může pokračovat v putování.
- Propojuje vliv člověka na skladbu rostlin ve zdejší přírodě, jejich původ a vazbu na život německy mluvících obyvatel a změny způsobené jejich odsunem.
- Text nezatěžuje, vybízí k přemýšlení, titul vybízí k začtení. V zimě je odtajňování zasněžených panelů navíc příjemným překvapením.
- Tím, že jsou u jednotlivých popisů fotografie ani nevadilo, že rostliny pod sněhem nejsou k vidění.

Hospodaření na horských loukách – Čertův důl

- Obsahově výborný panel, který propojuje příčiny, jejich následky a vliv člověka na podobu krajiny, pestrost rostlin a živočichů, nutnost péče o přírodu a její podoby. Zároveň jsou informace bezprostředně spjaté s lokalitou.

- Slabou stránkou je graficky nudné provedení, strohé nadpisy (Hospodaření na horských loukách; Fauna a flóra) a nedostatečná hierarchizace hlavního textu. Na první pohled nevzbuzuje zájem, což je vzhledem obsahu velká škoda.

Obr. Ukázka jednoho z panelů

Pramen řeky Kněžné

- Hlavní text panelu je věnován obecně CHKO Orlické hory, jedná se o faktografický výčet. Až závěrečná část se věnuje prameni Kněžné – objevná je informace, že podle této řeky je nazýván Rychnov nad Kněžnou.

11 informačních tabulí v obcích

Původně bylo instalováno 11 tabulí, z nichž je jedna ztracená a jedna uložená ve skladu.

Panely v obcích informují návštěvníky o cenných přírodních lokalitách v okolí obce a o naučných stezkách na území CHKO. Stojany jsou v dobrém technickém stavu, ale velikost panelu neodpovídá. Na panelech jsou velké fotografie, čitelnost textů snižuje popraskaná fólie.

Schází jasné provázání piktogramů s infopanely. Někde piktogramy jsou, jinde schází nebo jsou umístěny stranou. Nepůsobí na návštěvníka společně.

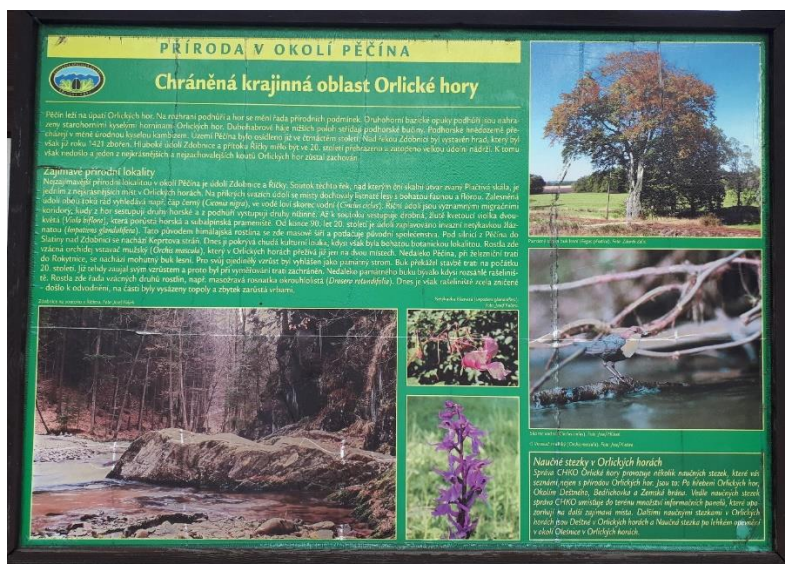
Pěčín

Informační panel na návsi obce, na hranici CHKO na komunikaci č. 310 (dále směr Rokytnice, Bartošovice, Deštné), návsi neprochází žádná turistická ani cyklistická trasa. Na návsi je parkoviště (pro cca 15 aut), obchod s potravinami, venkovní lavička a posezení v zastřešeném altánu. Panel je v rámci návsi umístěn v místě, kde se lidé přirozeně nezdržují, lépe by bylo využít odpočinkové místo nebo autobusové zastávky.

Panel popisuje specifika krajiny podhůří Orlických hor – udává některé milníky z historie obce Pěčín; zajímavé přírodní lokality v okolí obce; upozorňuje na invazní netýkavku žláznatou; informuje o vzácných biotopech, které vlivem lidské činnosti již neexistují (což může vyvolat pocity bezmoci, zklamání, když jsou tyto informace jen tak vtroušeny bez nějakého „pokračování“, dalšího ošetření, směřování).

Panel upozorňuje na přírodní fenomény v blízkosti obce Pěčín, návštěvník je ale z místa nevidí. Na panelu ani jinde na návsi není ani mapa s vyznačením lokalit, či informací o jejich dostupnosti.

Většina popisovaných fenoménů leží na turistických trasách v okolí obce. Turistické ani cyklotrasy ale návsi neprocházejí, jsou ve vzdálenosti nejbližší cca 2,5 km, po silnici bez chodníku. Tam, kde se turistická trasa protíná s vozovkou, není možné auto zaparkovat. Z tohoto pohledu by bylo logičtější umístit panel spíše přímo na turistickou trasu, na místo, kde turisté vstupují do CHKO.

Obr. Popraskaná folie na panelu.

Říčky

Informační panel je umístěn v centru obce, nedaleko velkého parkoviště u turistického rozcestníku, mapy a odpočinkového místa, na 2 turistických trasách a na 1 cyklotrase.

Panel popisuje přeměnu původních lesů na smrkové monokultury; upozorňuje na zajímavé přírodní lokality v okolí Říček; na invazní netýkavku žláznatou. Mapa pro zorientování je umístěna na sousedním panelu

Důležitost sdělení je potlačena větším panelem (Kačenčina pohádková říše) umístěném na stejném stojanu, piktogramy CHKO jsou nešťastně umístěny na druhé straně silnice, odtržené od kontextu infopanelu.

Obr. Vhodné umístění infopanelu u turistického rozcestníku a odpočívadla.

Obr. Piktogramy na druhé straně silnice, stranou pozornosti.

Bartošovice v Orlických horách

Informační panel je umístěn na autobusové zastávce v centru obce, vedle panelu s mapou jihu Orlických hor. Panel stojí na turistické trase a v blízkosti cyklotrasy, naproti obecnímu úřadu; na návsi není turistické odpočívadlo, naproti zastávce jsou potraviny s občerstvením. Panel popisuje vybrané momenty z historie obce a kontext okolní krajiny; upozorňuje na zajímavé přírodní lokality v okolí Bartošovic.

Uhřínov

Informační panel je vhodně umístěn na autobusové zastávce u turistického rozcestníku, naproti panelu je zastřešená zastávka. Schází mapa, ve které by návštěvník našel polohu zmiňovaných lokalit.

Obr. Umístění panelu.

Orlické Záhoří

Informační panel je umístěn v centru obce na odpočívadle u turistického rozcestníku, v blízkosti lavičky, parkovacích ploch, restaurace a obchodu s potravinami, obecního úřadu, vedle panelu je i mapa.

Obr. Umístění panelu

Olešnice v Orlických horách

I na tomto panelu se podepisuje jeho stáří – nejenom ve fyzickém stavu, ale i suchém faktografickém výčtu a struktuře popisovaných informací. Chybí poutavé nadpisy, hierarchizace. Návštěvník pochopí, že se nachází v cenném území.

Obr. Stav panelu

Panely MZCHÚ

V CHKO Orlické hory je umístěno deset informačních panelů u cenných lokalit. Panely jsou v jednotném grafickém designu AOPK ČR z roku 2014.

Na větších panelech dominuje obrazová složka. Předností jsou kvalitní fotografie a stručné a výstižné texty. Fotografie jsou zvláště zajímavé v případech, kdy přibližují zajímavé druhy rostlin a živočichů, nebo nabízejí neobvyklý pohled na prezentované místo tak, jak ho návštěvník běžně neuvidí (letecký snímek apod.).

Především větší, obrazové panely reprezentují CHKO, AOPK ČR a jednotlivá území. Na území CHKO patří k těm lepším z pohledu interpretace, po stránce rozsahu textu. I přes to je zejména mladší návštěvníci obcházejí bez povšimnutí a zastavení. **Slabinou panelů je velmi potlačená informace týkající se případných omezení spojených s chráněným územím a velmi omezená šance, že by tyto informace běžný návštěvník přečetl.**

Obr. Víte že: Kolik návštěvníků chtělo na základě upozornění vyzkoušet barvíčí schopnosti vlochyň?

Na menších cedulkách se státním znakem je textu minimum a je doplněn kresbou jednoho druhu. Informace stačí k tomu, aby návštěvník pochopil, co je to za území a že se v něm „cosi“ chrání. Vyjmenováváné živočišné a rostlinné druhy si běžný návštěvník nedokáže vybavit, nebo je vůbec nezná.

Škoda, že miniaturním písmem je uvedeno, kdo území chrání a kdo v něm hospodaří (na fotografii NPR Bukačka se jedná o hospodářství Christiny Colloredo-Mansfeldové).

Přírodní rezervace Komářů vrch Horské bučiny na hřebeni hor

927–992 m n. m. / 12,48 ha

V hřebenevých partiích se mezi smrkovými monokulturami zachovaly zbytky přirozeného lesa – druhově chudé smrkové bučiny na kyselých půdách.

Přesto i zde kypí život. Pod ochranou smrků, buků a jedlí se ukrývá rejsek horský a zaslechnout můžeme i horskou sovu sýce rousného.

Pro zachování horské smrkové bučiny je vedle její přirozené obnovy nutná podpora výsadb listnáčů v čele s bukem.

O toto území pečuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa chráněné krajinné oblasti Orlické hory a krajské středisko Hradec Králové. Hospodář tu Jan Kolowrat Krakovský.

- Hranice území je vyznačena dvěma vodorovnými červenými pruhy na stromech či sloupcích. Horní pruh je namalovaný po celém obvodu, dolní pak na té výšce, která není součástí rezervace.
- Kvůli zachování zdejší přírody je rezervace veřejnosti přístupná pouze po lesních a značených cestách, vstup do rezervace není dovolen. Prosím nerušte zimující netopýry vstupem do buněk, nezarážejte včelové otvory odpadky. Děkujeme Vám.

Jedle bělokorá (Kresba P. Havelky)

Obr. PR Komářů vrch: informace o tom, jak je značeno chráněné území a jak se mají návštěvníci chovat a proč jsou opět uvedeny miniaturním písmem na dolním okraji cedule.

Závěr:

Grafické i obsahové pojetí většiny panelů je velmi konzervativní a neodpovídá potřebám dnešních návštěvníků. Oslovuje pouze jejich malou část. Větší šanci oslovit mají některé samostatné panely a interaktivní prvky. V rámci postupné obnovy naučných stezek a panelů je třeba aktualizovat nejen jejich obsah, ale i celkové pojetí tak, aby byly efektivnější v ovlivňování chování návštěvníků CHKO.

Přehled ostatních naučných stezek a informačních bodů

Na návštěvníky působí rovněž mnohé naučné stezky a informační body dalších subjektů. Na území CHKO se kromě návštěvnické infrastruktury AOPK ČR nachází minimálně dalších pět naučných stezek. Čtyři zachycují mapy.cz, další uvádíme na základě vlastního terénního průzkumu.

Kačenčina pohádková stezka

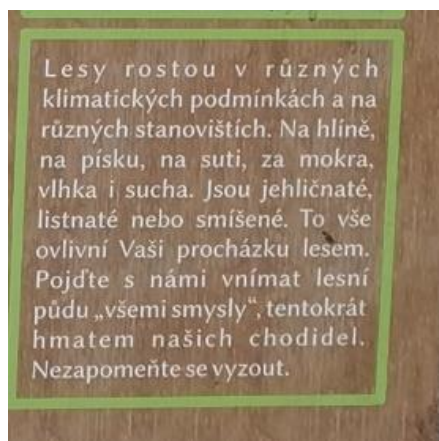
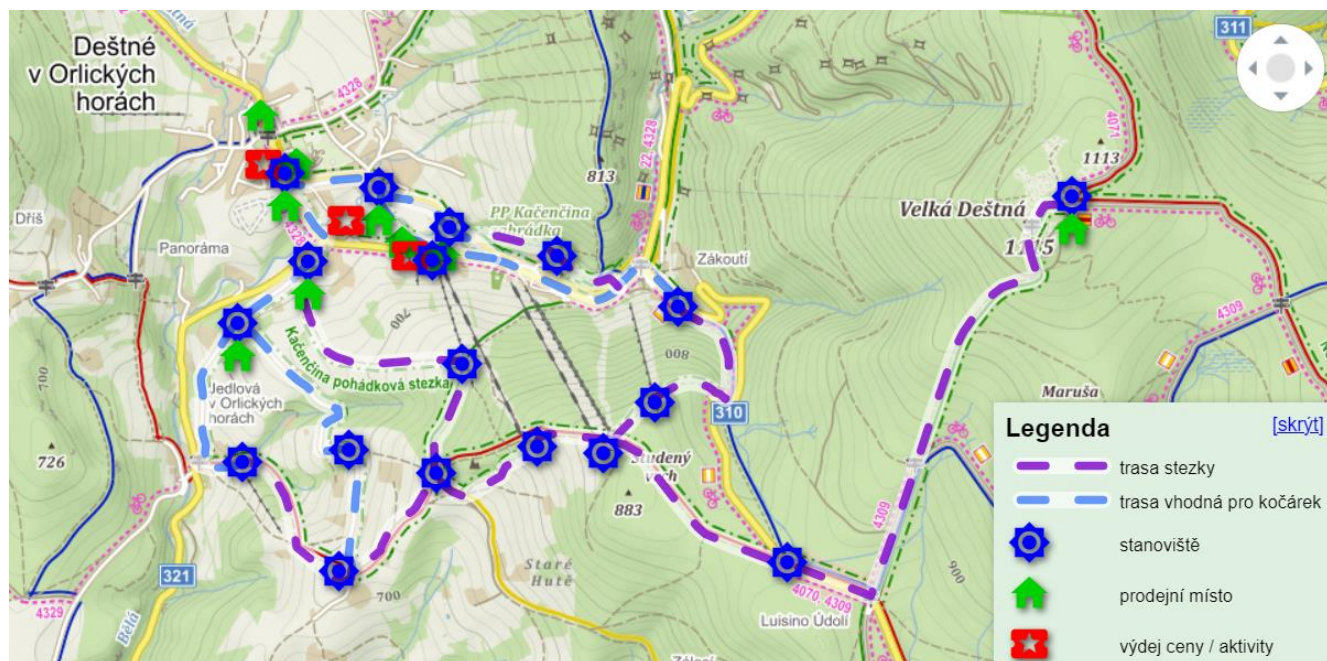
Obr. Ukázka panelu

Stezka pro děti, průvodkyní je Kačenka. Kačenka je princezna, vládkyně hor, se kterou se návštěvník může seznámit na osmnácti stanovištích s úkoly, které souvisí s danou lokalitou.

Návštěvníci by si měli zakoupit pohlednici s piktogramy jednotlivých stanovišť a na každém zastavení otisknout na příslušné místo razítko. Po nasbírání alespoň deseti razítek získá zájemce odměnu v podobě malého upomínkového zvonečku, jízdy lanovkou nebo jedné hry adventure golfu. Pokud získá všech osmnáct razítek, tak navíc postupuje do slosování o ceny.

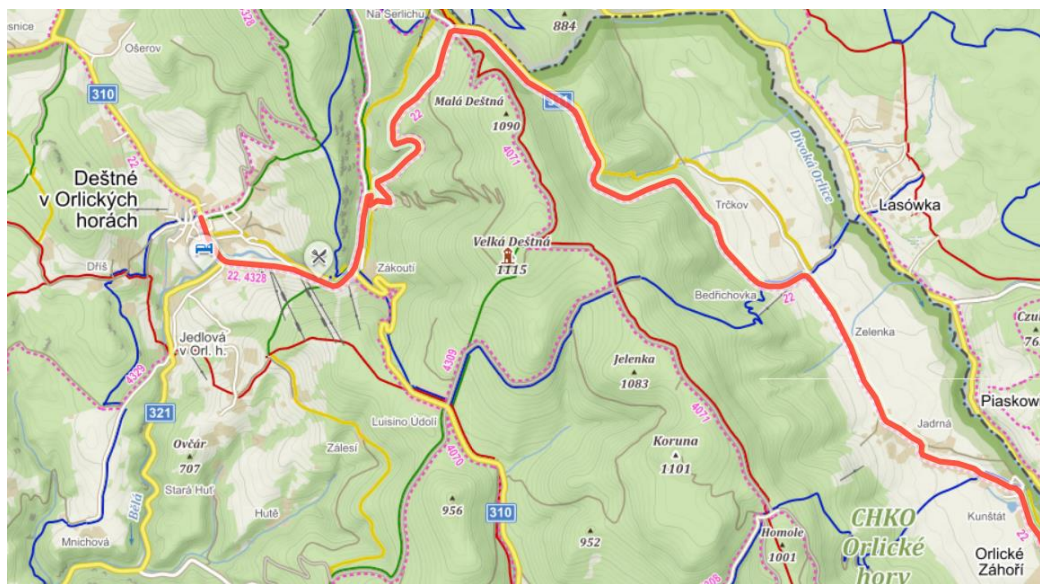
Prodejní místa pohlednic: Turistické informační centrum Deštné v Orlických horách, Dolní stanice lanovky Marta II., Adventure půjčovna, Adventure lanový park, Penzion Kozí chlívek, Ateliér zvonaře a hrnčířky, Srub pod Velkou Deštnou, Suvenýry Rampušák.

Kačenčina stezka byla v zimě (prosinec 2021) i létě (srpen 2022) neudržovaná, chyběla razítka. Texty jsou zbytečně popisné, odkazují na fakta, která jsou pravděpodobně dětem neznámá (film Krakonoš a Lyžníci, Ladovy ilustrace). Použity jsou dětem nesrozumitelné obraty (lesy rostou v různých klimatických podmínkách), součástí nejsou aktivizační prvky (snad s výjimkou výzvy projít se bosou stezkou).

Obr. Razítka na Kačencině stezce chybí

Naučná stezka Historie tavení skla

[illegible]

Obr. Ukázka panelu

Orlické hory bývaly významným centrem českého sklářství. Zdejší tradice skončila ještě za Rakouska-Uherska, ale lidé si ji dnes mohou připomenout při putování po stopách sklářů z Deštného do Orlického Záhoří. Naučnou stezkou turisty provází vládkyně hor Kačenka a i pašeráci.

První ze sedmi sklářských zastavení je u muzea v Deštném, kde je v altánu pec svaté Máří Magdalény. Ta je každý rok centrem slavnosti Tavení skla dřevem. Na trase do Šerlišského sedla je další zastavení u srubu Karolína v Zákoutí. U Masarykovy chaty se nachází třetí zastavení, čtvrté zastavení je odtud asi kilometr v lokalitě Na Cikánci. Pátá informační tabule je už téměř v Orlickém Záhoří u chaty Bedřichovka, šestá o dalších čtyři sta metrů dál směrem k hraničnímu mostku Bedřichovka-Lasówka. Sedmá je pak umístěna u kostela sv. Jana Křtitele v Orlickém Záhoří.

Čtyřmístná čísla (kódy) uvedená na tabulích si poutníci mohou vepsat do tabulky. Najdou ji na letáčku S Kačenkou po stopách sklářů, který mohou získat v informačních centrech v Orlickém Záhoří nebo v Deštném. Odměnou za vyplněnou tabulku jsou v uvedených infocentrech skleněné mince s Kačenkou a Pašeráky.

Tabule jsou graficky na velmi nízké úrovni, dokáží oslovit asi jen sklářské milovníky. Délka sklářské naučné stezky je 15,6 kilometru a podle místních ji zvládnou i děti.

Po lehkém opevnění v okolí Olešnice

Trasa naučné stezky vede po lehkých objektech vojenského opevnění z druhé světové války v okolí obce Olešnice v Orlických horách. Na trase jsou umístěny čtyři lehké objekty vzor 36 o jejichž významu a historii pojednávají instalované informační tabule. Součástí stezky jsou i vyznačené

odbočky ke zrekonstruovaným pevnostem *Skutina* a *Jaroslav*. Stezka rovněž nabízí nádherné výhledy na Olešnici i vzdálenější okolí. Při dobré viditelnosti je vidět i Sněžka.

Nástupním místem je náměstí v Olešnici v Orlických horách, jedná se o 6 km dlouhý okruh. Nenáročná stezka vede převážně po lučních a lesních cestách, prohlídka zabere cca 2,5 hodiny.

Trasa má 5 zastávek s pěti informačními tabulemi a jedním orientačním panelem s panoramatickou fotografií:

Zastávka č. 1: Úvodní panel

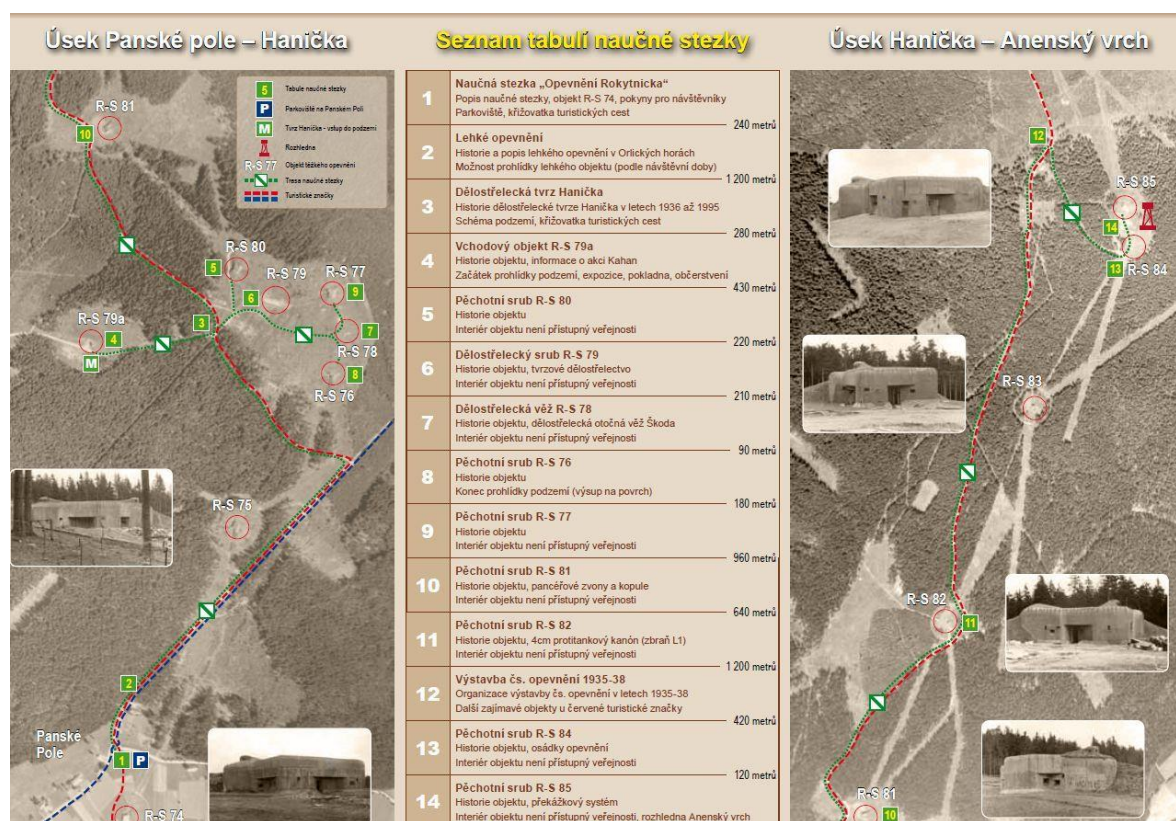
Zastávka č. 2: Obranná koncepce

Zastávka č. 3: Lehké objekty vzor 36

Zastávka č. 4: Lehké objekty vzor 37

Zastávka č. 5: Stráž obrany státu

Naučná stezka Opevnění Rokytnicka

Nad Rokytnicí v Orlických horách prochází pevnostní systém budovaný v letech 1936-38 proti tehdejšímu nacistickému Německu.

4,5 km dlouhá naučná stezka v úseku Panské Pole – Anenský vrch mapuje unikátní systém předválečné obrany. Součástí je i orientační systém v areálu muzea Pevnost Hanička. Stezka končí na vrcholu Anenského vrchu (992 m.n.m.), kde se nachází 16 metrů vysoká rozhledna Anna.

Naučná stezka poskytuje vyčerpávající faktografické údaje, její výhodou je přímé sepětí s jedinečným fenoménem opevnění.

Geologická NS po okolí Feistova kopce

Při výstavbě zdejšího ski areálu Hartman v Olešnici v Orlických horách byly objeveny pozoruhodné žulové útvary. Majitel se rozhodl vybudovat naučnou geologickou stezku na návrší Feistova kopce.

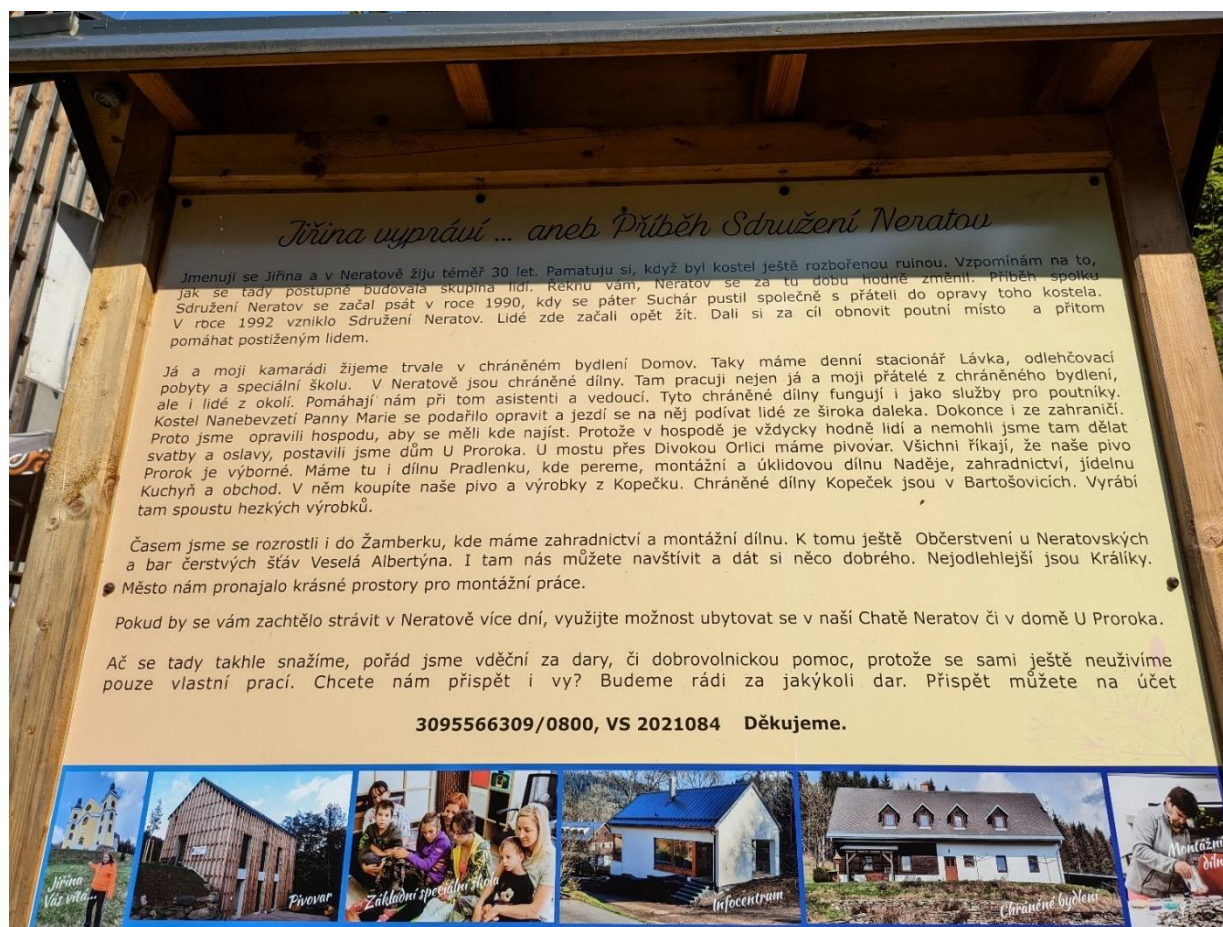
Naučná stezka návštěvníky v devíti zastaveních provede nejzajímavějšími místy geomorfologicky ojedinělého typu reliéfu návrší Feistova kopce (granitoidní hornina žula, pro kterou je typické balvanité zvětrávání – prvohorní hlubinný magmatit se během stovek milionů let začal rozpadat a dnes je podstatná část návrší pokryta balvany a skalkami).

Místní NS okolím Černé Vody

Nebyla nalezena

Jednotlivé panely

Jak se chovat v přírodě – zveřejnění těchto informací vzali do svých rukou místní obyvatelé a chataři (Neratov).

Nefunkční pozůstatky některých panelů by měly být co nejdříve odstraněny.

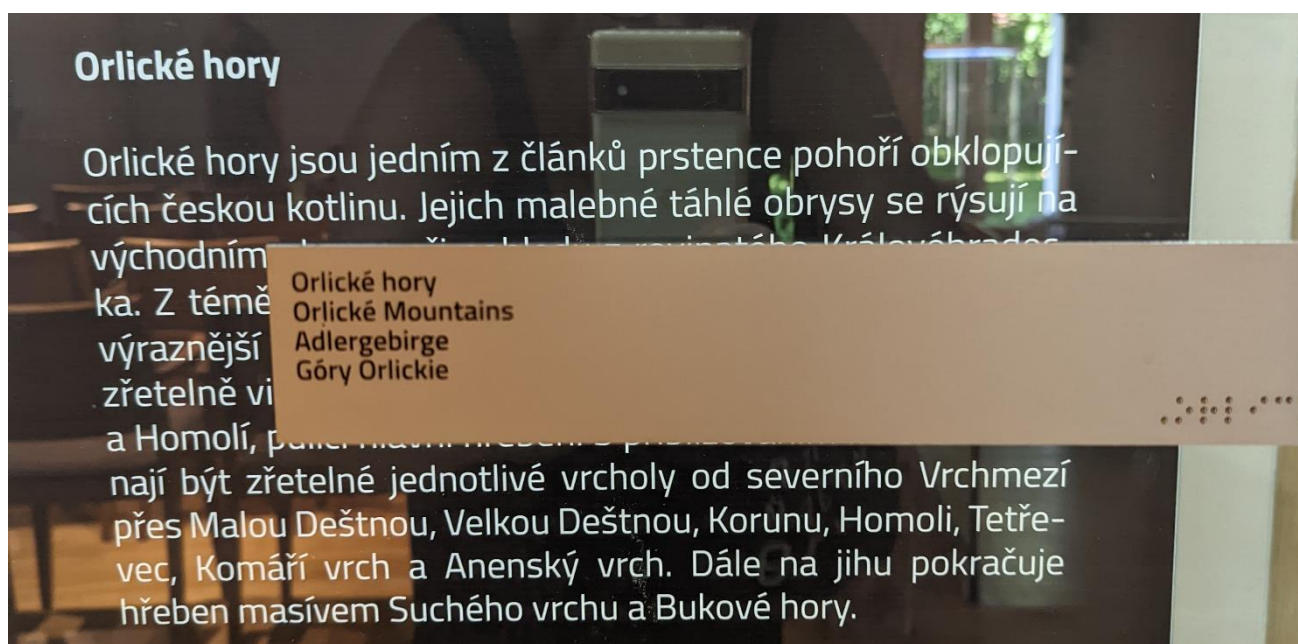
Přehled muzejních expozic

Uvádíme zde expozice, které buď přímo souvisí s interpretací přírody a krajiny CHKO, nebo mají potenciál a mohou být v souvislosti s interpretací témat v CHKO využity. Případně mají infrastrukturu, která v daném místě usměrňuje pohyb či chování návštěvníků.

Sýpka – Muzeum Orlických hor

Tvůrci deklarovaným cílem expozice je „Přírodou za řemesly Orlických hor“ je **přiblížit široké veřejnosti vazbu člověka na prostředí, v němž žije. Tradiční regionální řemesla Orlických hor jsou představována ve vazbě na přírodní zdroje.** Expozice návštěvníka seznámí se základními surovinami potřebnými pro řemeslnou produkci, ale také s jejich lokálními ložisky. Životní prostředí je prezentováno jako zdroj energie pro lidskou činnost, ať již v podobě přímého využití síly živelů nebo nepřímo prostřednictvím paliva. Informace jsou poskytovány nejen formou vlastních exponátů a popisků, ale také pomocí audiovizuálních průvodců. Zvědavější návštěvníci ocení přístup k interaktivní encyklopedii s množstvím doplňujících informací. Součástí expozice je unikátní třípatrový model lesního biotopu. Ten obsahuje více než 50 preparátů živočichů, především ptáků. Díky použití moderní audiovizuální techniky se návštěva expozice „Přírodou za řemesly Orlických hor“ stává nevšedním zážitkem.

Tolik ze základních cílů tvůrců expozice. Má ji však „široká veřejnost“ šanci v tomto duchu pochopit? Informace jsou věcné a faktické, ale bohužel příliš neodhalují významy a nepropojují. Popisky jsou formální, chybí interpretace nejen exponátů, ale celé expozice. Jednotlivé vitríny nejsou propojeny, působí jako samostatné představení jednotlivých témat. Bohužel v době našeho průzkumu (srpen 2022) nefungovala (kromě jedné), žádná AV technika a z inzerovaných interaktivních prvků tak byly funkční pouze dvě hračky – tkalcovské stavy.

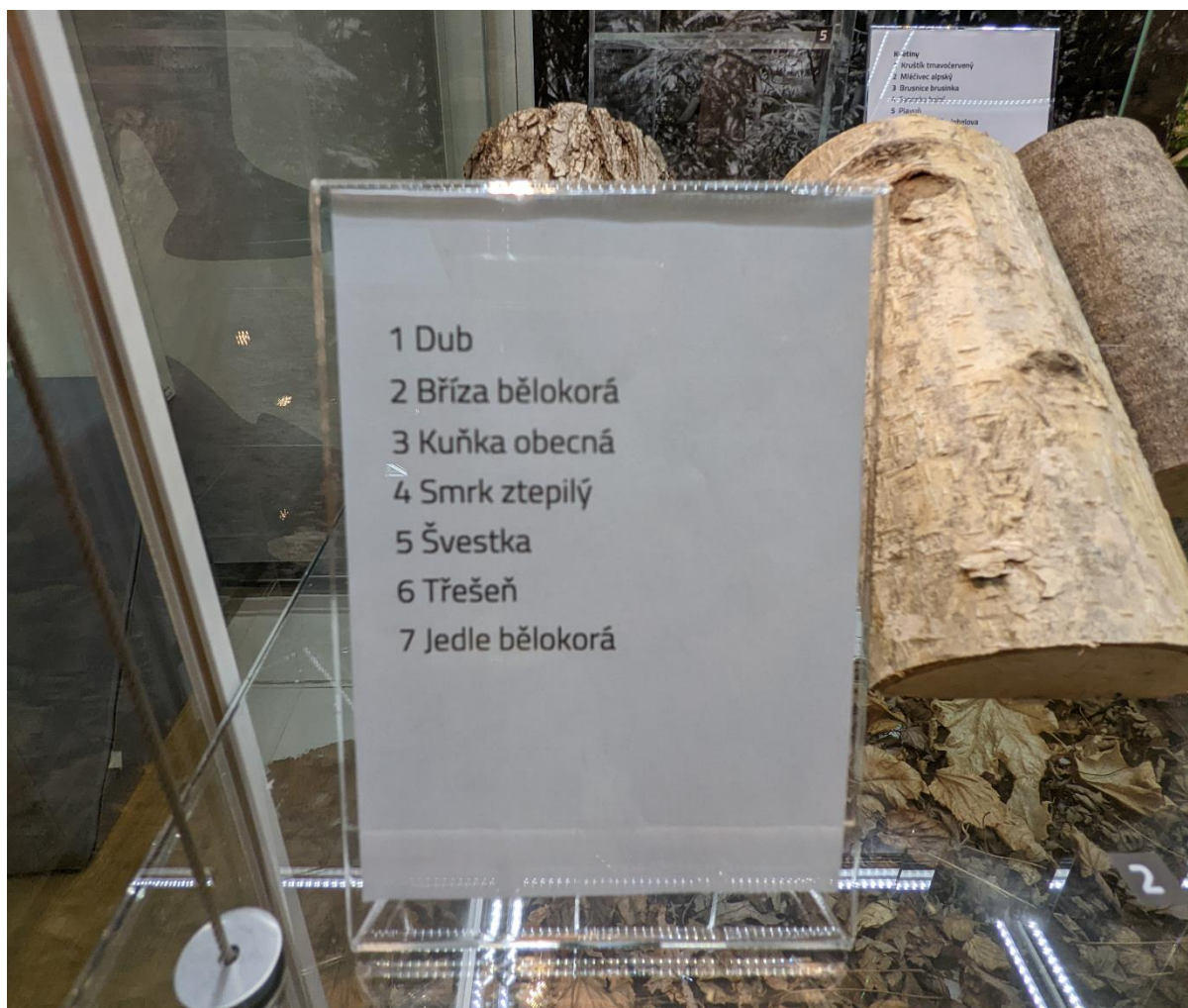
Čitelnost hlavních textů zásadně snižuje odlesky vnějšího osvětlení a přelepky z vnějšku vitríny.

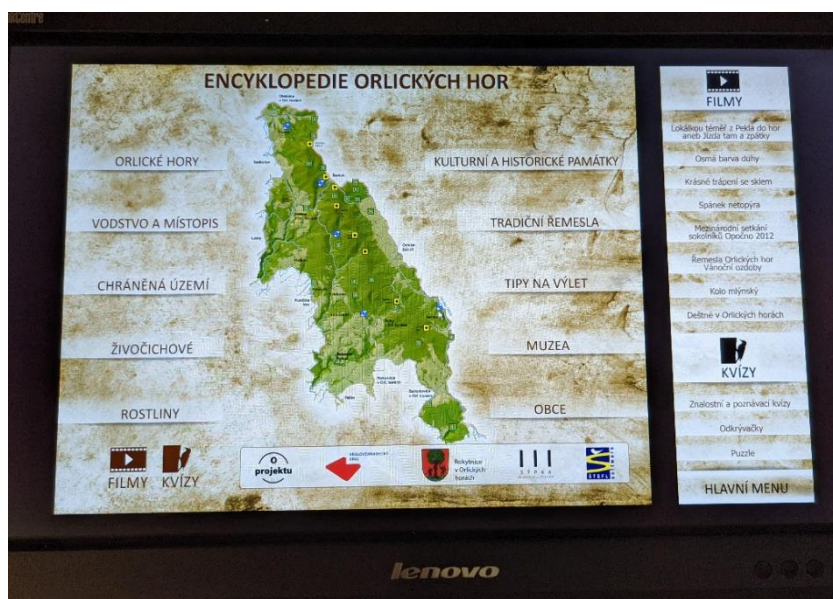
Expozice působí sterilním dojmem, a to díky konzervativnímu mobiliáři a učebnicovému charakteru textů.

U zadního „stojánku“ je sice popiska, ale chybí exponáty....

Kuňka obecná ve vitrině s druhy dřevin opravdu nebyla. Chyták pro návštěvníky? Kolik z nich si toho všimlo, že je chyba stále neopravená?

Expozice láká na velké množství multimediálních prvků, ale v srpnu fungovala pouze tato obrazovka, která obsahovala encyklopedické informace. V expozici si ji během 90 minut návštěvy pustil pouze jeden návštěvník, který po necelé minutě odešel.

Jediný funkční interaktivní prvek

Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel. Deštné v Orlických horách

Vstupní expozice přibližuje dávnou historii obce, expozice řemesel připomíná řezbáře, výrobce dřevěných krabiček z lubů, sítaře, hrnčíře, bednáře, uhlíře, kteří pálili dřevěné uhlí v milířích, barvíře látek, kameníky, kamnáře, výrobce šindelů, cihel z pilin a vápna i dalších.

V prvním patře je umístěna rozsáhlá sbírka předmětů z historie zimních sportů. Dokládá také mnohaletou záchrannou činnost Horské služby. Vyzdvihuje závodní činnost skuhrovských běžců, včetně Orlického maratonu, moderního závodu motoskjeringu, závodu na skútrech, ale i psích spřežení a skibobového sportu.

Dokumenty z historie organizované turistiky v Orlických horách vedou návštěvníka do části expozice věnované přírodě chráněné krajinné oblasti Orlické hory. Další výstavní prostory jsou věnovány ruční textilní výrobě ze lnu a bavlny, místnímu sklářství.

Návštěvník může v zahradním areálu vidět ještě malou sklářskou pec na tavbu skla dřevem. Každoročně se v muzeu ve spolupráci s novoborskými sklářskými mistry koná v prvním srpnovém víkendu, experimentální tavba a tvarování skla.

Expozice zaujme svou přeplněností zejména tzv. „milovníky starožitností“. Jakákoliv interpretace zde chybí. Nicméně muzejní instalace v tomto duchu působí jako příjemná kuriozita, která svědčí o lásce donátorů k Orlickým horám a má své podivné kouzlo.

Obr. Expozice je přes 30 let stará a už je sama o sobě svědectvím 90. let 20. století

zdroj: mapy.cz, webové prezentace institucí, vlastní průzkum

Obraz CHKO

Rozhovory s důležitými aktéry

V průběhu června a července 2022 se uskutečnilo celkem **deset rozhovorů s důležitými aktéry** z řad zástupců samospráv, lesnický hospodařících subjektů, podnikatelů a subjektů působících v cestovním ruchu včetně agentury destinačního managementu. Hlavním cílem rozhovorů bylo **porozumět vztahu oslovených aktérů k cestovnímu ruchu a k ochraně přírody**. Každý rozhovor trval přibližně hodinu a půl a agregované a anonymizované odpovědi přinášíme v tomto sumáři.

Respondenti

- ADVENTURE DEŠTNÉ s.r.o. – Tomáš Hejduk
- Destinační společnost Orlické hory a Podorlicko – Michaela Janková
- Dobrovolný svazek obcí Region Orlické hory – Gabriela Prýmusová
- Ekolife – družstvo Orlické Záhoří – Ing. Ondřej Hulc
- Jan Kolowrat Krakowský – Ing. Martin Fojt
- Lesy Janeček s.r.o. – Ing. Jiří Zatloukal
- Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel, Archeologické muzeum v přírodě Villa Nova – PhDr. Bohumír Dragoun
- Sdružení Neratov, z. s. – Jana Němcová, Ing. Martina Kosová, Ing. Antonín Nekvinda
- Skicentrum Deštné v O. h. / SPORT PROFI spol. s r. o. – Ing. Petr Prouza
- SKI KLUB Ústí nad Orlicí, spol. s r. o. – Petr Kánský

1. CESTOVNÍ RUCH

1.1 Trendy návštěvnosti a hlavní sezóny

Aktéři se shodují, že v posledních letech, nejen vlivem covidových opatření, návštěvnost Orlických hor výrazně vzrostla. Někteří vnímají nárůst jako trvalý již několik let, jiní zase jako takřka skokový - **„Přistěhoval jsem se sem před 30 lety do zapadákova, očekával jsem klid, jsem překvapený z bouřlivého nárůstu.“** Většina aktérů pak zmiňuje rozhlednu Velké Deštné (otevřena 2019) jako turistický tahák, který na hřeben Orlických hor přilákal velké množství návštěvníků. V souvislosti s otevřením rozhledny někteří odhadují nárůst návštěvnosti až o 500 %, aktéry je několikrát zmiňováno číslo 100 tisíc návštěvníků na rozhledně ročně, což přibližně odpovídá datům ze zde umístěného sčítače (119 138 návštěvníků v roce 2020, 107 251 návštěvníků v roce 2021). Místem, které podle aktérů přitahuje také hodně turistů do Orlických hor, je poutní kostel v Neratově. Samotným Neratovem je uváděno 40 tisíc návštěvníků ročně před kovidem. Dalšími oblíbenými lokalitami jsou tvrz Hanička (odhad cca 17 tisíc), či Archeologický skanzen Velký Uhřínov (cca 10 tisíc).

Jako jednoznačné hlavní sezóny jsou aktéry jmenovány zima a léto, přičemž léto se podle aktérů stalo významnou turistickou sezonou až v posledních letech. Zatímco v zimě se návštěvníci sjíždí do hlavních lyžařských lokalit (běžkařských i sjezdových), v létě dochází k většímu rozprostrnění turistů po horách. Jaro a podzim jsou vnímány jako výrazně méně turisticky vytížené, některé turistické cíle se dokonce zavírají: **„Dlouhá jara a podzimy jsme tu úplně sami.“** Dle výpovědi lze zasněžováním prodloužit sezónu do Velikonoc.

1.2 Vytížené lokality a pohyb návštěvníků

Již zmíněná popularita rozhledny na Velké Deštné souvisí s velkým turistickým provozem na úseku od Šerlichu k této rozhledně (NS Po hřebeni Orlických hor). Podle některých je hřebenová stezka na hranici únosnosti už od Pěticestí. Směrem dále od těchto exponovaných míst je však už klidněji (např. Černý kříž), což souvisí s větší vzdáleností, kterou je nutné jít pěšky. Dalšími lokalitami, kde je vnímáno značné turistické vytížení, jsou Zemská Brána, rozhledna na Anenském vrchu a již uvedený Neratov - „**Lidi výrazně přibýlo, je nával...davy si stěžují na to, že jsou tu davy**“.

V zimním období bývají často, zejména o víkendech, přetížena lyžařská střediska (Říčky, Deštné) a Masarykova chata/Šerlich jako výchozí místo pro běžkaře, kde však přilehlé parkoviště využívají i lyžaři mířící do polského střediska Zielenec - „**...lidé jedou lyžovat do Polska a auto celý den blokuje parkoviště**“. Zatímco někteří aktéři vnímají vytížení zmíněných lokalit jako hraniční, jiným připadá, že i přes zájem turistů jsou tato místa pořád poklidná.

Zatížení je vnímáno i v lokalitách, kde díky zájmu turistů o Orlické hory dochází v posledních letech k velkému rozvoji ubytovacích kapacit (Deštné, Říčky, Orlické Záhoří). Negativně je vnímána především výstavba apartmánových domů a chalup na pronajímání, tedy ubytování určené ke krátkodobé rekreaci střídajících se skupin turistů. Absence trvalých obyvatel pak dle výpovědi komplikuje chod obcí, např. udržení škol a školek. Aktéři si všímají negativního vlivu na okolí těchto domů (zejm. rušení nočního klidu, nerespektování místních a jejich soukromí, vstup do ohrad) - „**Lidi přijíždí v turistickém módu – psi a děti na volno (...) myslí si, že jsme skanzen a vlezou skoro do chalupy a žádají vodu.**“

Někteří aktéři se domnívají, že velké přetížení pouze několika lokalit je způsobeno jejich **intenzivní komunikací směrem k turistům**. Z rozhovorů však vyplynulo, že se komunikace např. Neratova a Velké Deštné místními aktéry v CR (Informační centra, materiály vydané agenturou DM) výrazně omezila. Někdy však toto **opatření není zohledněno nadregionálními institucemi působící v CR**.

Zatímco někteří aktéři podporují **větší rozptýlení turistů** a jejich nasměrování do dalších zajímavých lokalit (skanzeny, muzea, údolí), jiní naopak vidí v **koncentraci na pár míst příležitost**, jak jinde udržet přírodu bez turistů. Odpůrcům rozproštění vadí jak pouhá přítomnost většího množství lidí zejména v lesích (ruší zvěř, ta pak nemá potřebný klid a působí škody), tak nerespektování pravidel chování v chráněných přírodních lokalitách či v přírodě obecně – rozvedeno dále. Řešením by podle nich mohlo být **omezení časů, kdy lze vstupovat do lesa** (ne v noci, ne v období říje, apod.).

Přes odlišné názory se aktéři v zásadě shodují na tom, že vhodnými nástroji lze pohyb turistů po horách usměrňovat (komunikace s turisty v terénu za pomoci různých upozornění a cedulí, informační centra, google recenze, facebook...). Už hůře to jde s omezením růstu návštěvnosti – „**Kdybychom o to zásadně usilovali, ovlivní to v první řadě subjekty závislé na turistickém ruchu, který je v tomto regionu pro zaměstnanost důležitý.**“ Někteří aktéři pak explicitně zájem o turisty vyjadřují. „**Bez lidí to nejde, turisty zde potřebujeme. My je chceme, lákáme je sem, ale nejsme na ně připraveni.**“

Dalším, opakovaně zmiňovaným fenoménem nesouvisejícím s turistickým ruchem, je **nárůst provozu přes hřeben hor dolů do Solnice** – zde se třikrát za den při výměně směn pohybuje velké množství aut (odhadem až 300) směřujících z Polska do kvasinské automobilky a zpět. Kromě

bezpečnosti je více aktéry pozorován i výrazný nárůst odpadků podél silnice, které řidiči vyhazují z aut.

1.3 Cílové skupiny návštěvníků a jejich chování

Orlické hory jsou obecně vnímány jako **destinace pro rodiny s dětmi, a to díky nenáročným terénům** - „**vylezete na kopec a jdete po rovině**“, „**tady v Orlickách jsou kočárkáři**“. Se svými vnoučaty zde tráví dovolenou často prarodiče. Ve srovnání s minulostí pak došlo ke zkrácení doby pobytu - „**Dříve turisté jezdili na týden, dnes jsou to už jen tři dny.**“ Velmi intenzivně je pak vnímáno, že návštěvníci se v přírodě pohybují **větší část dne a jejich aktivita je znát i velmi brzy ráno či pozdě v noci** - „**Turisté jsou více ve volné přírodě a tráví v ní delší čas..(..) Běžně se mi stává, že jsem na posedu večer a z lesa vyjde houbař s čelovkou.**“ Toto chování lidí vadí nejen myslivcům, ale zejména vlastníkům lesa - „**V lese teď neexistuje nic jako lesní klid v nočních hodinách. Kdy si má les odpočinout od lidí? Ve městech je noční klid lidmi přeci také vyžadován a dodržován.**“ Aktéři se však neshodují, zda dochází k nárůstu lidí, kteří v lese přespávají, či zda to je přežitý fenomén trampingu z minulosti. Nicméně zejména myslivci s tím mají opakované zkušenosti. Obecně se dá říci, že se lidé stále **více pohybují v krajině i po cestách, které dříve využívali jen místní** (záhumenní cesty, cesty mimo turistické značení, cyklisté jezdí mimo značené cyklotrasy – což může souviset s dostupností digitálních map). Zemědělci pak zaznamenali i turisty podlézající ohradníky a chodící přes pastviny.

Boom je aktéry opakovaně zmiňován u **cykloturistiky** v regionu, a to **jak elektromobilní, tak normální**. Někteří s tím nemají velký problém, lesním správcům pohyb cyklistů mimo značené cyklostezky kvůli bezpečnosti nevyhovuje, opakovaně zazněly stížnosti na nevhodné chování - „**Cyklisté vyhánějí lesní personál z cest. Jakmile vidí auta lesáků, jsou schopni je konfrontovat s tím, že tam jedou oni. Bohužel chybí respekt k soukromému vlastnictví, který je v západních zemích běžný.**“ Jako nebezpečné jsou vnímány rychlá jízda z kopce, lehací kola či vyhýbání se kolařům na silnicích třetí třídy, které jsou často velmi úzké. Cyklistům slouží v sezóně cyklobusy z větších okolních měst, otázkou je však podle jednoho z aktérů přínos těchto turistů pro region – „**Na Šerlichu je (cyklobusy) vysypou a oni sjedou dolů do Žamberka. Z těchto cykloturistů region ale nic nemá, maximálně si dají v Rokytnici pivo.**“ Dá se ale říci, že existence cyklobusů a skibusů v zimě je vnímána pozitivně, protože odlehčuje parkování – „**i když skibusy využívají spíše běžkaři, sjezdaři mají více vybavení.**“

Během zimní sezóny se i díky covidovým restrikcím objevil v Orlických horách ve větší míře **skialpinismus**. Aktéři ho zmiňují spíše v negativních konotacích v souvislosti s rozšlapáváním zrolbovaných sjezdovek či ničením nových lesních porostů ostrými hranami lyží. S ježděním mimo sjezdovky se potýkají i v lyžařských areálech, problémem je často i nevhodné chování pod a na lanovkách - „**Propálené sedačky jsou to nejmenší. I když pár skipasů zabavíte, nelze uhlídat všechno.**“ Na tratích pro běžkaře se aktéři setkávají s pěšáky, někteří ničí vyznačenou stopu, i když mohou jít vedle ní. I zde se pak poměrně silně projevuje fenomén nočního sportování, které může někdy omezit úpravy tratí či zkrátit dobu potřebnou pro jejich tuhnutí. Z hlediska klidu v lese však v zimním období tolik pohyb lidí nevádí, protože zvěř je v tu dobu stažena do údolí či pobytových obor.

Speciální skupinou návštěvníků hor jsou pak podle aktérů **karavanisté**, pro které zde **chybí potřebná infrastruktura**. Karavany nyní parkují i na místech, která pro to nejsou připravená a tato

místa znečišťují. Někde již vlastníci vydali zákaz jejich parkování (např. Luisino údolí), jinde je tolerují (Masarykova chata). „**Přispěl k tomu i televizní pořad s Hámou (V karavanu po Česku). Nikdy tam ale nezazní, že se musí (majitel karavanu) domluvit s majitelem pozemku, aby na něm mohl stát.**“

1.4 Parkování, odpadky a exkrementy

Z hlediska turistického ruchu jsou za **největší nedostatek destinace** aktéry považovány **chybějící parkoviště** - „**Chyba je v tom, že nalákáme návštěvníky a oni pak nemají kde zaparkovat auto.**“ Přeplněná či již nedostačující kapacita parkovišť je pak záležitostí především zimní sezóny. Parkoviště by mělo podle mnoha oslovených vzniknout na Šerlichu / u Masarykovy chaty. Stávající parkoviště je malé, navíc ho často celý den zabírají lyžaři mířící do polského Zielence - „**Na Masaryčce bych parkoviště vybudoval a hlavně zpoplatnil. Kromě Kolowratů na Mezivřší se neplatí nikde.**“ „**Nahoře na Šerlichu na Masaryčce se má budovat parkoviště (...) už je to plánované asi čtyři roky a pořád není.**“ Aktéři vidí možné zdržení v záměru i v konání AOPK ČR. „**Někdo si vymyslel, že tam zase roste nějaká kytíčka.**“ „**Chcete postavit parkoviště pro turisty a začínají si diktovat nějaké propustné vrstvy. Nenacházím v tom úplně smysl, nemyslím si, že by to mělo velký vliv na ochranu přírody. Velmi se to pak prodražuje.**“

Problémy s parkováním jsou vnímány i v obci Deštné či u přístupu k Zemské Bráně. V Orlickém Záhoří má parkoviště vzniknout i v souvislosti s budovanou sjezdovkou. Aktéry bylo jako příklad uváděno placené parkování na Mezivřší, kde vlastník Lesy Kolowrat vymezil plochu pro cca 150 aut. I jiní vlastníci by rádi parkování na svých pozemcích zpoplatnili, ale pro menší plochy jsou závory a platební stojan velkou investicí - „**Nevyplatí se tam dát placenou závoru. Kolowrati dali na parkoviště závoru a systém za 400 tisíc.**“ Zazněl také názor, že kromě parkování přímo v horách je nutné vybudovat velké záchytné parkoviště s kyvadlovou dopravou do středisek a na běžkařské stopy. Či nějaké území obsluhovat pendlujícími autobusy (hybridy) za jednotnou cenu.

Odpadky v horách nezanechávají pouze polští pendleři, jak už bylo zmíněno, ale i turisté. Podle některých aktérů by se měli na vytižených lokalitách (Velká Deštná, Pěticestí, Anenský vrch) umístit **nádoby na odpad**, jiní vidí jako problém jejich vynášení či podle nich platí princip „**co si do lesa přineseš, si také odnes.**“ Samostatnou kapitolou chybějící infrastruktury pro turisty jsou **toalety** - „**Od Masaryčky nahoru jsou to dvě hodiny, dolů zase dvě hodiny a nejsou tam toalety a všude kolem v lese je septik. Je tam chata horské služby, kterou CHKO nedovolilo rozšířit, aby tam byla toaleta.**“ Les znečištěný exkrementy zmiňovala většina oslovených aktérů. Jako příklad dobré praxe je uváděn Neratov, kde je toalet dostatek, navíc jsou zdarma a nefinancuje je obec, ale místní sdružení. V místech, kam není přivedena voda, pak aktéři přemýšlení nad WC typu ToiToi či kompostovacím, obojí se musí udržívat. Otázkou proto zůstává, kdo by měl mít zbudování a provoz této infrastruktury na starosti – obec, kraj, obecně prospěšné společnosti, spolky či vlastníci pozemků? Nepanuje na tom mezi aktéry shoda.

V horách podle oslovených chybí také občerstvení – „**Orličky jsou hladový hřeben. Šlo by zásobovat ty chalupy... provozovat kiosek na hřebenu je ale na hraně, musela by tam být voda, sklad toalety... ale nemusí být na hřebenu, třeba na Mezivřší... chata by dávala smysl, lidi už tam stejně jsou.**“

Rezervy jsou aktéry vnímány i v dalších službách pro návštěvníky. Chybí oficiální tábořiště, trailové trasy či dobíjecí stanice pro elektrokola, i značení je někdy zastaralé. Aktéry je pak reflektována

potřeba mít záměry dobře projednané s vlastníky pozemků, z nichž někteří se k nim staví spíše zdrženlivě - „**Někdo chce využívat naše pozemky, ale narušuje to naše hospodaření. Musím mít pak na mysli, že když tam vedou trasy, že se musí odklízet třeba spadlé větve apod. Je to zátěž. V létě chtějí běhat závody, skoro všude po lese, my to odmítáme. Pro budování dalších cyklostezek, cyklotras už taky není místo.**“

1.5 Vnímání lokality a představa o jejím směřování

Vnímání destinace aktéry je poněkud rozporuplné, zatímco někteří stále považují Orlické hory z hlediska CR za ne zcela objevené – „**Orlíčky ještě nejsou tak komerčně provařené.**“ „**Destinace je vnímaná jako rodinná, klidnější...**“, „**Jsme slow destinace.**“, jiní už považují zájem lidí o tyto hory za příliš velký - „**Orlické hory jsou prostě hrozně malý na tu spoustu lidí.**“. Že nejsou Orlické hory svojí rozlohou velké, může být vnímáno i jako deviza „**malé, ale naše**“. Na zklidnění je i postavena kampaň destinační agentury se sloganem „**Zastavte se**“.

Akteři reflektují, že **ze strany starousedlíků je CR vnímán spíše negativně** – „**turistů bude moc**“, ale zároveň z něj těží v podobě vybavenosti (obchody, restaurace, služby) a výdělků z pronájmu nemovitostí či poskytování ubytování ve vlastním. Aktéři pojmenovávají rozpor v tom, že **turismus přináší práci, tudíž peníze, ale „moc lidí“ také nikdo nechce**. Některé lidi pak nepřesvědčí žádné argumenty. „**Názory lidí na turismus jsou namíchané, ale pořád bude existovat skupina, která na vše říká ne.**“ Zmíněno je i skupování pozemků - „**místní se lekli a chtějí se zapouzdřit**“.

Akteři se shodnou na tom, že **v Orlických horách nechtějí druhou Dolní Moravu**, která je pro ně odstrašujícím příkladem, kdy turismus už radikálně mění tvář lokality. Některé aktéři vidí takové tendence v Neratově - „**Vznikl tam pivovar, návštěvnické centrum je celé ze skla, je tam obrovské parkoviště. Už z toho čouhá jenom turistika, už to je turistická atrakce.**“ Sami neratovští vnímají svoje aktivity jako přiměřené - „**Furt je to jen obnova poutního místa, už 30 let. (...) nemáme plán zvyšovat parkovací a ubytovací kapacitu. Řekli jsme si, nebudeme Dolní Morava, už jen dokončujeme.**“

Se zvyšujícím se zájmem turistů o lokalitu souvisí i větší poptávka a tlak developerů i individuálních investorů na novou výstavbu kolem sídel (např. Orlické Záhoří, Neratov, Deštné). Aktéři pak v souvislosti s tím upozorňují na netransparentní regulaci výstavby ze strany obcí (opakované otevírání územních plánů) a nejasnou roli AOPK ČR při tomto procesu - „**Na jednu stranu se snaží brzdit výstavbu, ale nemají na to pravomoc, pokud na tom místě není vzácný živočich či rostlina. Když se od nich nechá někdo omezovat, tak je omezen, ale když řekne „kašlu na vás“, tak si to udělá po svém.** Obecně vadí, pokud je výstavby už moc, soustředí se bydlení pro turisty, a neexistuje jednotný, transparentní, předvídatelný postup, komu, za jakých podmínek a kde se co povolí - „**Někde se mi zdá, že by v těchto otázkách mohlo být CHKO i důslednější – mohli by pomoci obci dát jasné zamítavé stanovisko, ale někdy je to jejich chování alibistické.**“

2. OCHRANA PŘÍRODY

2.1. Potřebnost ochrany přírody, problematika chřástala a vlka

Názor na potřebu ochrany přírody v této lokalitě není jednoznačný. Na jednu stranu aktéři vnímají, že **ochrana je zapotřebí** - „**lidé nemají hranice (..) u nás by se to nemohlo pustit, vznikaly by zhůvěřilosti**“, „**Ochrana přírody ano, upravit hospodaření a intenzivní zemědělství ano.**“ Na

druhou stranu je vyjadřován názor zejm. z řad vlastníků, že by **dokázali hospodařit v souladu s přírodou i bez státního dozoru** - „**Mají k tomu vztah, chtějí to mít v lese v pořádku.**“

Podle některých aktérů by se pak ochrana neměla omezovat na vykonávání úředních úkonů, ale měla by nastavovat obecná pravidla v chráněném území, zejména z hlediska návštěvnosti, resp. jejího omezení a koordinace v případech, pokud pohyb lidí v přírodě škodí. - „**Řešením jsou klidové zóny – lidé by se neměli svévolně pohybovat po celém území a klid nemusí být vázán jen na zimní období v okolí přezimovacích obůrek pro jelení zvěř.**“ Týká se to nejen zajištění klidu zvířat, ale i např. přiměřeného sběru lesních plodů či umožnění budovat infrastrukturu pro turisty - „**Turismus se zintenzivnil, to musí CHKO vnímat, musí se vytvářet zázemí pro turisty – za cenu malé zastavěné plochy bude více fungovat ochrana přírody. Když turistům dám, co potřebují, mohu trochu omezit jejich pohyb.**“

Mezi aktéry dále výrazně rezonuje **tématika ochrany vlka a chřástala**. V případě vlků řada aktérů poukazuje na to, že se jeden živoch až slepě chrání na úkor jiných. Jako příklad uvádějí sousední Broumovsko, kde podle aktérů došlo k velkému úbytku lesní zvěře. Aktéři volají po koncepci a managementu ochrany vlka v lokalitě a také po komunikaci s místními - „**Mělo by se říci, kolik vlků na tuto oblast je maximum a zbytek regulovat.**“ „**Měl by se udělat vlčí park.**“ Jméno nenápadného ptáka **chřástala** pak zní řadě aktérů takřka jako zaklínadlo používané v případě **omezování různé činnosti** v území, a to i takovým způsobem, který je podle nich až nepochopitelný. Zároveň je reflektováno, že jeho přítomnost znamená **vysoké dotace** zemědělcům. Jeden námi oslovený však sám poukázal na fakt, že dotace nejsou nastaveny tak, aby byly přímo tomuto druhu prospěšné (dlouho neposečené plochy naopak chřástal opouští). Aktéři si obecně nejsou jisti tím, zda se efektivita opatření nějakým způsobem vyhodnocuje - „**Chybí mi objektivnější vyhodnocení, jestli jsou zavedená opatření opravdu účelná - např. ve vztahu k chřástalovi.**“

2.2 Spolupráce s AOPK ČR a její vnímání jako instituce

Aktéři si spolupráci s AOPK ČR (Regionální pracoviště Východní Čechy, Správa CHKO Orlické hory) vesměs **chválí**, a to zejména na úrovni vedení, na které zaznívá pozitivní zpětná vazba opakovaně. Na druhou stranu aktéři zdůrazňují, že je to o lidech a na nižší úrovni už **zkušenosti tak dobré nejsou** – „**Ve vedení je zdravý selský rozum, specialisté jsou mnohdy ale ortodoxní ochranáři, nemají tu odpovědnost jako lidé hospodařící v krajině. Kdyby ji měli, tak možná budou uvažovat jinak a v souvislostech.**“ Zmiňováno je střídání úředníků a jejich nekompetentnost („**specialisté jen na něco, nerozumí celku**“, „**rychle vyhoří, je to úředničina**“) a související diskontinuita v rozhodování. Pokud je již spolupráce nějak nastavená, aktéři v ní nevidí problém, jsou zvyklí předběžně projednávat své záměry, znají se s konkrétními lidmi na AOPK ČR a dokážou zpravidla najít řešení, a to i tehdy, pokud projednávání není tak hladké. „**Tam, kde musíme, tak jsme se naučili komunikovat, máme to dobře nastaveno.**“ Pokud se aktéři vyjadřují o AOPK ČR jako o instituci (i v návaznosti na to, co o CHKO slyšávají mezi lidmi) padají výroky typu – „**CHKO je nekompetentní policajt, zejména pokud člověk staví.**“, „**ekoteroristi, co musí mít natočený hřeben střechy takto, krytinu takto, akorát přidělávají starosti.**“

V rovině samotných rozhodnutí aktéři často **nechápu, co je cílem konkrétních opatření**, řeší se podle nich jednotlivosti bez potřebného kontextu, trvá se na detailech a princip uniká, vydávají se protichůdná stanoviska či se podobná věc posuzuje různě a někdy i velmi subjektivně (viz výstavba,

bude rozvedeno dále). Někteří aktéři přiznávají, že vlastně **nemají představu, co přesně AOPK ČR dělá** - „*Dříve chlapi dávali cedule, sekali louky. Dnes je to instituce, odosobňuje se to, ale je to logický vývoj.*“ Aktérům chybí i předávání informací z území, pokud se na něm děje něco, co ovlivňuje např. pohyb turistů (např. sanace skal) nebo návody, jak se ekologicky chovat „*Představoval bych si, že nám dají vědět, které materiály se rozkládají, co můžeme dát do země – kosti, bioodpady...odvážet z obce bioodpad je blbost.*“

2.3. Rozvoj (nejen) výstavby na území CHKO

Aktéři silně reflektují to, že AOPK ČR je mezi lidmi vnímána především jako instituce, u které si lidé musí obstarat vyjádření, pokud chtějí na území provádět nějaké stavební práce. Z tohoto pohledu není její činnost hodnocena příliš pozitivně. „*CHKO reguluje vše, jak má vypadat barák, okna...kolikrát je to zajímavé, co se kde povolí, a na druhé straně se to samé jinde nepovolí a dělají zle.*“ „*CHKO je strašně omezující v rozvoji obcí. Když potřebujete dřevník, musíte mít projektovou dokumentaci na atomový kryt. (...) jsou tímto srovnatelní s památkáři.*“ „*S CHKO hrdě bojujeme, s jejich i našimi chybami (...) reakce CHKO na všechno negativní, až když se zeptáme, tak něco (konkrétního) řeknou.*“ Nicméně i v této problematice oblasti nakonec aktéři uvádějí, že se **shoda s AOPK ČR najde**. Nicméně je to často za cenu prodražování staveb a prodlužování řízení, a to nejen u soukromých investorů, ale i u obcí (liniové stavby, občanská vybavenost atd.). „*CHKO nemá zpětně žádnou odpovědnost, zkrátka vydá rozhodnutí a to, že to je pro obec drahé, tak za to nenese odpovědnost.*“ Problematicky jsou vnímána i vodítka (a odbornost), podle kterých se CHKO ke stavbám vyjadřuje – „*chrání nějaký stav, ale není jasné který, není, kdo by to určil. Chrání to pocitově – jednají intuitivně.*“ „*Neznáme záměry a koncepci rozvoje vesnic v CHKO. Nepřispívá to k ochraně vesnického života.*“ „*CHKO ani nemá architekta.*“

Vedle „tvrdých“ požadavků na konkrétní vzhled budov malých stavebníků se naopak jako **bezzubé** jeví vyjadřování AOPK ČR k **větším záměrům investorů**, kteří podle aktérů často tlačí na zastupitelstva a jejichž projekty výrazněji mění dosavadní vzhled obcí (výstavba chalup a apartmánů na pronájmy). „*Mohli by pomoci obci a dát jasné zamítavé stanovisko, ale někdy je to jejich chování alibistické.*“ (ve smyslu, že nechtějí být těmi, kdo záměr jasně zamítne). Tyto typy staveb podle názorů více aktérů nepřispívají ke zlepšování života místních v lokalitě. - „*Uprostřed vesnice jsou zástupy chalup, kde se nastálo nebydlí. Kdyby tady lidé bydleli, tak je to lepší. Je to lepší pro vesnici (udržení např. školky). Nám to tady ale vymírá, lidé sem jezdí jen na chalupy.*“

2.4 Vzdělávání a osvěta veřejnosti

Mezi aktéry panuje **shoda na potřebě vzdělávání a komunikace s návštěvnickou veřejností**, aby se odstranily nežádoucí jevy spojené s pobytem lidí v lesích, přírodě a turisty vytížených lokalitách. Svoji úlohu by v tom mělo sehrát podle nich i AOPK ČR. „*Pomohl by zjednodušený návštěvnický řád, v podstatě osvěta. Vysvětlit, jakým chováním ochuzujete a škodíte prostředí, že je to na úkor fauny a flóry (...)*“ „*Bylo by dobré víc informovat, že návštěvníci nejsou na pouti, nejsme tady všichni pro vás, žijou tu lidé.*“

Aktéři se pouštěli i do konkrétních doporučení, jak by taková osvěta mohla vypadat a na koho by měla být zacílena. Neměla by podle nich mít rozhodně povahu zákazů a represe, ale **pozitivních sdělení, které vysvětlují** a budují vztah k přírodě, např. formou interaktivních naučných stezek.

Aktéry jsou uváděny i příklady dobré praxe: cedula AOPK ČR, interaktivní naučná stezka, Instagram komunikace (paní Berkovcová), fb CHKO informace pro cyklisty o omezení u Olešnice.

Akteři také opakovaně zmiňují **potřebu komunikace AOPK ČR s místními**, nejen ohledně pohybu v chráněném území, ale také v souvislosti s opatřeními, regulací výstavby, ochranou druhů a efektivitě opatření - **"CHKO by měla jít více k lidem, ne k turistům, ale k místním"**.

Po aktivní spolupráci s AOPK ČR směrem k turistům volá hned několik z oslovených aktérů. „**Té komunikace děláme hodně a máme s ní zkušenosti, rádi bychom se na tom s CHKO podíleli.**“ „**Ročně je tu 40 tisíc návštěvníků, v rámci osvěty by se spolupracovat dalo. Ale nemáme kapacitu to vymyslet do detailu, jsme připraveni na spolupráci.**“ Výraznou pomocí při komunikaci směrem k návštěvníkům pak může být spolupráce s agenturou destinačního managementu, která na území působí. Kromě připravovaného návštěvnického portálu, kde má být i sekce o chování v přírodě, by chtěla být agentura do budoucna pojítkem mezi turisty, majiteli a rezidenty, což by mohlo pomoci ke vzájemné lepší komunikaci a ve výsledku i efektivnější ochraně území.

Vnější obraz území

Jakými prostředky je území prezentováno navenek a jaký obraz území je komunikován

Analýza dostupných veřejných zdrojů prezentace území proběhla počátkem roku 2022. Analyzovány byly nejdostupnější média a zdroje informací z pohledu návštěvníka. Hodnoceno bylo prvních 7 odkazů po zadání slov Orlické hory na prohlížečích Google a Seznam, 7 na serveru Youtube a 6 na Facebooku, stránkách Českého rozhlasu a České televize. Pozornost byla věnována i zmínkám o CHKO, pravidlech chování a ochraně přírody. Z tiskovin jsme se zaměřili na ty nejdostupnější před i v průběhu návštěvy.

Shrnutí hlavních poznatků

Na vytváření obrazu Orlických hor se nejvíce podílejí články na internetu a pořady Českého rozhlasu. Zejména rozhlasové pořady reagují na aktuální vývoj situace v regionu a nabízejí prostor ke komentářům – včetně komentářů pracovníků z oblasti ochrany přírody. **Nejzdařilejším televizním snímkem z hlediska přístupnosti pro diváka je pořad z cyklu Klenoty naší krajiny s Miroslavem Vladykou.**

Co lidé očekávají, že najdou: **přívětivou a mírnou přírodu, trasy civilizací téměř nedotčeným terénem, minimum lidí, enklávu hradů a zámků, jaká jinde v ČR není. Střediska vybavená pro různé druhy aktivit od cyklistiky a lanových parků po čtyřkolky.**

Co očekávají, že uvidí: **rozhledny a vyhlídky, opevnění, zámky, malebnou krajinu.**

Místa, na která v Orlických horách vyhledávače nejčastěji zvou, jsou **Šerlich, Velká Deštná, rezervace Bukačka, Trčkov a Jelení lázeň, Zemská brána, Deštné, Říčky, pevnost Hanička.**

Shrnutí podle hlavních informačních kanálů

Celkový vytvářený obraz na vyhledávacích by se dal shrnout jako: **Orlické hory jsou polozapomenutá malebná krajina s historickými památkami, kde se zatím nerozšířila masová turistika. Je to ideální místo pro aktivní odpočinek, včetně adrenalinových aktivit.**

Pozitivní je fakt, že **několik webových stránek určených návštěvníkům Orlických hor** s tipy na výlety **vyskočí vysoko ve vyhledávání** Googlem. Až na výjimky však neuvádí pravidla chování pro návštěvníky CHKO. Pravidla sice uvádí stránky AOPK ČR – Správy CHKO Orlické hory, ale odkaz lze těžko nalézt. Jejich **facebooková, průběžně aktualizovaná stránka** však **vyskočí na předních místech** vyhledávání Seznam.cz, stejně jako FB destinačního managementu turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko. Nabízí se tím příležitost pro prezentování aktuálních informací dle potřeby.

Vizuální média (Youtube, televize) navozují dojem Orlických hor jako **malebné krajiny, kde skoro nikoho nepotkáte**. Je to **kraj řeky Divoké Orlice, zdroj vody a krajina rozhleden a zejména historických zajímavostí**, které lákají turisty z obou stran česko-polské hranice.

Ve snímcích na **Youtube** převládají videa různé úrovně, která většinou prezentují vlastní natočené spoty nebo dokumentují výšlapy po Orlických horách a slouží jako tipy na výlet. Ukazují, že **do Orlických hor se dá vyrazit v létě i v zimě, jsou jako dělané pro cyklisty a běžkaře**. Část videí prezentuje území i s lidmi, minimálně s autory. O CHKO se místy zmiňují, ale bez vazby na pravidla chování.

V rozhlasových příspěvcích převládají **krátké zpravodajské spoty** v sekci Tipy na výlet královéhradecké redakce Českého rozhlasu. Kromě tipů na výlet **upozorňují i na aktuální dění související s turismem**, ať už ekonomický přínos pro ubytovatele a poskytovatele služeb, tak problémy, které mohou návštěvníci způsobit např. obcím či ochraně přírody. Jejich celkové vyznění: **V Orlických horách přibývá návštěvníků**.

Tištěné materiály byly sebrány na informačních centrech v oblasti. Ve srovnání s výše popsanými médii, tiskoviny se **mnohem více zaměřují na zážitky a zábavu**. **S výjimkou rozhleden v nich téměř vůbec nenajdeme výlety za přírodními zajímavostmi**, což nemusí být nedostatek, ale přednost – pokud bychom potřebovali odvést pozornost od přírodních lokalit. Svým typem se neliší od materiálů z jiných regionů, jedná se o směs letáků vydávaných centrálou cestovního ruchu, destinační společností a samotnými informačními centry. Zajímavostí však je možnost objednat si speciální dopravu, vhodné ubytování a návštěvu bezbariérových památek pro osoby se zdravotním znevýhodněním a na jaře a na podzim také zázemí a speciální programy pro firemní turistiku. Nechybí materiály vydávané aktuálně na současnou turistickou sezónu (např. jízdní řád Turistické autobusy s přepravou kol či infomapa Deštného s produktem Kačenčina pohádková stezka). Upozornění na vhodné chování v přírodě se vyskytlo pouze jednou, u letáku AOPK ČR k naučné stezce Okolím Deštného. **Celkově co se týče tiskovin, budí Orlické hory dojem místa, kde návštěvníky vítají, jsou na ně připraveni, vytvářejí pro ně zajímavé produkty, a kde se návštěvníci nemusí nijak zvlášť omezovat**.

Hodnocení hlavních informačních kanálů

Internet

Vyhledávač Google:

Orlické hory - Wikipedie

https://cs.wikipedia.org/wiki/Orlick%C3%A9_hory

Encyklopedické heslo na Wikipedii. Zaměřeno zejména na horopis. Část je věnována ochraně přírody s výčtem velkoplošných i maloplošných chráněných území. Zmiňuje fakt, že část Orlických hor zasahuje do Polska.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou pohoří na hranici s Polskem. Část území je chráněna jako chráněná krajinná oblast.

Orlické hory - ubytování | výlety | zážitky

<https://www.region-orlickehory.cz/>

Informační portál, který provozuje Region-tour.cz, s.r.o. je zaměřený na region Orlických hor a Podorlicka. Do Orlických hor zve takto: „Objevte málem zapomenuté Orlické hory. Kraj plný romantických zákoutí, malebné horské architektury, tajemných zřícenin, množství pohádkových zámků a zátočin řek vinoucích se údolími Vás nadchne.“ V zimě server zve do lyžařských středisek, které překvapí příznivými cenami a vysokou kvalitou služeb. V létě do mírných kopců s naučnými stezkami a cyklotrasami, které jsou vhodné jak pro rodiny s dětmi, tak zkušené turisty a cyklisty. Propaguje Divokou Orlici pro vodáky, i další adrenalinové aktivity zahrnující lanové parky, paragliding a jízdu na čtyřkolkách.

Orlické hory rozděluje na dvě části s centrem v Deštné. Oblast od Olešnice k Deštné, popisuje jako pomyslnou bránu do Orlických hor a pásmo od Deštné k Rokytnici představuje jako pravé Orlické hory s polozapomenutými vesničkami a hlubokými lesy.

Tipy na výlety nabízí k návštěvě i čtyři rezervace: Jelení lázeň, Hořečky, Trčkov a Bukačka.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou polozapomenutá krajina s historickými památkami, ale i ideální místo pro aktivní odpočinek.

Orlické hory – dominanta východních Čech

<https://www.kudyznudy.cz/aktivity/orlicke-hory>

Informační portál CzechTourismu. Na stránkách kudyznudy pak 831 výsledků vyhledávání pro spojení Orlické hory - akce, tipy na výlety, kulturní, přírodní i historické památky.

Podhůří Orlických hor označuje za enklávu hradů a zámků, „tolik památek na jednom místě snad nikde jinde nenajdete. Orlické hory jsou také klidným místem, kde se nerozšířila masová turistika a tak si zde určitě do sytosti užijete malebné přírody.“

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou krajina s historickými památkami, ale i místo, kde se zatím nerozšířila masová turistika.

Orlické hory – NET

<http://www.orlickehory.net/index.htm>

Jak autor sám uvádí, stránky jsou spíše subjektivním povídáním o Orlických horách, než jejich "oficiálním" webem. Přesto doufá, že stránky inspirují k návštěvě Orlických hor.

Jedná se o typ amatérského webu, který obvykle vytváří nadšenci se silným poutem k danému regionu. Tento konkrétní web obsahuje velké množství informací a určitě si najde své příznivce. Informace jsou přehledně uspořádány.

O ochraně přírody přímo nepíše, upozorňuje však místy na „návštěvní řád“ CHKO Orlické hory⁶: "Vjíždět a setrvávat s motorovými vozy a obytnými přívěsy mimo silnice a místní komunikace je zakázáno. Jízda na kolech je povolena pouze na cestách s asfaltovým povrchem."

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou krajina s neuchopitelným geniem loci. Je potřeba je zažít.

Orlické hory a Podorlicko – oficiální turistický portál

<https://www.mojeorlickehory.cz/>

Oficiální stránky turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko. V sekci Příroda popisuje Orlické hory jako přívětivou a mírnou přírodu, která je současně velmi rozmanitá, krajinu horských strání s dalekými výhledy i širokých říčních niv, upravených obcí a čistých měst. Všude je na výletech možné objevit krásné přírodní scenérie, malebnou krajinu se stužkami vodních toků. Dále uvádí, že kdo hledá trasy s civilizací téměř nedotčeným terénem, nebude při přechodu hřebene Orlických hor zklamán. Server zde jednou větou zmiňuje i chráněnou krajinnou oblast, maloplošná chráněná území (jako NPR Bukačka) a přírodní park Orlice. Hodně prostoru je věnováno aktivitám od pěší turistiky přes cykloturistiku, online bruslení, lyžování až po adrenalinové aktivity.

Vytvářený obraz: Orlické hory se pyšní nedotčenou přírodou a jsou tím správným místem pro aktivní odpočinek i adrenalinové aktivity, zvlášť pokud nemáte rádi moc lidí.

Orlické hory a Broumovsko - Průvodce oblastí

<https://www.ceskehory.cz/orlicke-hory/pruvodce-orlicke-hory.html>

Seznam míst, ke kterým je připojována mapová příloha, základní popis, nabídka ubytování v okolí, cyklotrasy, pěší výlety a zajímavosti včetně vzdáleností z výchozího místa. Přehledně uspořádáno.

Vytvářený obraz: Orlické hory poskytují mnoho možností pro turistiku a lyžování.

Orlické hory a Podorlicko: pro rodiny s dětmi | Regiontourist.cz

<https://www.regiontourist.cz/co-podniknout/lokalita/orlicke-hory-a-podorlicko/t-pro-rodiny-s-detmi/>

Server pro celou ČR. Plánovač dovolené či výletů. Ubytování, výlety a zážitky na jednom místě. Většina tipů v Orlických horách je na rozhledny či vyhlídky a koupaliště. Z přírodních tipů uvádí kromě rozhleden a vyhlídek rezervace Bukačka a Trčkov.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou krajina rozhleden a vyhlídek, krásné přírody a zámků.

⁶ Byť žádný takový dokument neexistuje, lze návštěvní řád na webu nalézt:

<http://www.orlickehory.net/horopis.htm>

Vyhledávač Seznam.cz:

Ze 7 odkazů po zadání spojení Orlické hory, jsou 2 stejné jako na Googlu: orlickehory.net a heslo Orlické hory na Wikipedii.

Dále vyskočily na předních místech:

CHKO Orlické hory - Hlavní stránka

<https://www.facebook.com/chkoorlickehory/>

3,0K lidí sleduje. Oficiální FB AOPK ČR - Správy CHKO Orlické hory. Zajímavosti a aktuality z CHKO jako co kde kvete či článek o návratu vlka, ale i upozornění turistům na uzavírku mostu. Udržováno aktuální.

Vytvářený obraz: CHKO je k nalezení na sociálních sítích a milovníkům přírody může nabídnout zajímavé informace a tipy na návštěvu přírodních lokalit.

Moje Orlické hory a Podorlicko

<https://www.facebook.com/mojeorlickehory/>

9,2K lidí sleduje. Oficiální FB turistické oblasti Orlické hory a Podorlicko (jejich web viz vyhledávání Google). Uvádí se takto: „Zastavte se v regionu Orlických hor a Podorlicka a prožijte tu chvíli bez spěchu a stresu. Vnímejte ten klid a pohodu. U nás to tak je!“ FB plný krásných fotografií z cest po regionu a tipů na akce (sekce Nadcházející události), které lákají k návštěvě.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou místem, kde můžete vnímat klid a pohodu.

Orlické hory (co navštívit a vidět, zajímavá místa, průvodce...)

http://cestyposvete.cz/orlicke_hory.html

Cestovatelský web zaměřený na celý svět i ČR, který region uvádí: „Orlické hory a oblast kolem nich zvaná Podorlicko, jsou neskutečně malebným koutem české krajiny...a skvělým tipem na letní i zimní dovolenou.“ Text zmiňuje CHKO jako nejcennější část území. Průvodce Orlickými horami natolik textově rozsáhlý, že ho bylo potřeba rozdělit do 9 oblastí. Využitelné zejména pro podrobnější naplánování dovolené. Uvádí i tipy na návštěvy přírodních rezervací.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou malebná krajina, kterou je možné navštívit v zimě i v létě.

Orlické hory - pohoří | ToulejSe.cz

<https://www.toulejse.cz/tipy-na-vylety/hory-a-vrcholy/kralovehradecky-kraj/rychnov-nad-kneznou/orlicke-hory-pohori>

Nepříliš přehledný web plný rušivých reklam. Pro celou ČR, což komplikuje vyhledávání. Článek o Orlických horách uvádí, že Orlické hory byly vyhlášeny CHKO. Zachovalá krajina hřebene Orlických hor a malebnost podhůří většinu návštěvníků okouzlí natolik, že se tato místa stanou jedněmi z jejich oblíbených.

Vytvářený obraz: Zachovalá a malebná krajina zve k návštěvě v každém období.

Orlické hory, turistika a přírodní poměry pohoří | Treking.cz

<https://www.treking.cz/regiony/orlicke.htm>

Portál pro outdoor, hory a turistiku, s důrazem na pěší turistiku. *Jen tam, kam jsi došel po svých, jsi skutečně byl.* Nabízí obsáhlé základní informace o pohoří a vrcholech, ale především tipy na treky. V sekci Turistika a turistické trasy je 20 článků, v sekci Orlické hory a Podorlická pahorkatina, Orlická tabule - rozhledny, hrady, příroda 44 a Orlické hory a Podorlická pahorkatina, vrcholy je jich 26. Nejcennější příroda je chráněna jako CHKO, s vzácnou faunou a flórou. Přímo upozornění na vhodné chování zde není.

Vytvářený obraz: Přes menší rozlohu a nižší nadmořskou výšku nabízí Orlické hory spoustu příležitostí k návštěvě a vrcholů, které se dají pokořit.

Jinde na internetu:

Odkaz na správu CHKO Orlické hory je až na 4. straně výsledků vyhledávání Seznam po zadání spojení Orlické hory, na Google se neobjevuje ani do 15. strany výsledků.

Správa CHKO Orlické hory

<https://orlickehory.ochranaprirody.cz/>

Stránky vypadají jako odborná stránka Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Prezentována jsou fakta a informace, širokou veřejnost neosloví. Naučné stezky ale člověk najde hned na první stránce, což je plus.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou chráněné území, které má svou správu a odborníky, kteří se o ně starají. CHKO zve k návštěvě, existuje zde návštěvnická infrastruktura (naučné stezky).

Facebook:

Moje Orlické hory a Podorlicko

<https://www.facebook.com/mojeorlickehory/> (viz výše u vyhledávače Seznam)

Orlické hory – Hlavní stránka

<https://www.facebook.com/regionorlickehory/>

4,4K lidí sleduje. Stránka cestovní kanceláře Regiontourist. Nabídka ubytování, turistické zajímavosti, tipy na výlet, kam za sportem a za odpočinkem.

Vytvářený obraz: V Orlických horách existuje nabídka ubytování.

Orlické hory a Náchodsko - příroda, památky a zajímavosti

<https://www.facebook.com/groups/orlickehory/>

Veřejná skupina. 13,5K členů. „Stránka pro milovníky kraje mezi Úpou a Orlicí (případně blízkého polského pohraničí - do cca 20 km) tipy na výlety, příroda, památky a další zajímavosti.“ Sdílení zážitků a tipy na společné akce pro fandý.

Vytvářený obraz: Existují lidé, kteří sdílejí zážitky a tipy na výlety po Orlických horách.

CHKO Orlické hory – Hlavní stránka

<https://www.facebook.com/chkoorlickehory/> (viz. výše u vyhledávače Seznam)

Orlické hory-fotografie

<https://www.facebook.com/barton.rostislav/>

10,2K lidí sleduje. Dle autora jde o stránku „pro všechny dobrodruhy a milovníky Orlických hor“. Fotografie a krátká videa Orlických hor, zajímavé odkazy, tipy na výlety.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou krásná, klidná krajina bez lidí.

Orlické hory s dětmi

<https://www.facebook.com/groups/234253294892617/>

Veřejná skupina. 1,1K členů. Sdílení a tipy na procházky, dětská hřiště a akce.

Vytvářený obraz: V Orlických horách se najdou i aktivity pro děti.

Youtube:

Cesta z města – Orlické hory

<https://www.youtube.com/watch?v=kqtl-aNVTgs>

1,4K zhlédnutí. 10 min. Autory jsou 2 víkendoví cestovatelé. Videodeník z krátké návštěvy Orlických hor představuje 4 návštěvníky vyhledávaná místa: Zemská brána, kostel v Neratově, pivovar Clock, hrad Potštejn.

Vytvářený obraz: V Orlických horách jsou zajímavá místa, která stojí za to navštívit.

Kam na výlet v Česku - Orlické hory

<https://www.youtube.com/watch?v=2-q99GvSAk8>

3,4K zhlédnutí. 6 minut. Amatérské video z cyklu Letem světem koloběhem.

Vytvářený obraz: Určitě do Orlických hor jeďte, na cykloturistiku jsou jako dělané.

CHKO Orlické hory

<https://www.youtube.com/watch?v=8KEf8S7wjik>

278 zhlédnutí. 2 min. Krátké video bez komentáře na stránce Dům přírody.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou klidná, malebná krajina jako z českých pohádek.

Orlické hory

<https://www.youtube.com/watch?v=oXlw3eCPx-Y>

1,8K zhlédnutí. 11 min. Video vzniklo jako maturitní práce. Zmiňuje CHKO a řadu rezervací (ale ne přímo pravidla chování), konkrétně pouze rezervaci Bukačka, označovanou za botanickou zahradu Orlických hor. Dokument dále mluví o turistice, lesnictví, vodstvu (včetně stezek podél hraničního úseku Orlice a vodní nádrže Pastviny, která je často využívána k rekreaci), fauně a flóře.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou malebné pohoří, nijak náročné na přechod.

Orlické hory – hřebenovka, Jiráskova cesta

<https://www.youtube.com/watch?v=JMgYEmPT7Bc>

409 zhlédnutí. 6 min. Video z túry Velká Deštná, Masarykova chata, Šerlišský mlýn, Homole, Tetřev, U Kunštátské kaple, NS Po hřebeni Orlických hor. Bez mluveného slova. Obsahuje záběr na nápis: Jste v chráněné krajinné oblasti Orlické hory. Chraňte přírodu.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou vhodné pro pěší túry.

Velká Deštná v Orlických horách

https://www.youtube.com/watch?v=ON2Hr_hjwA

1,2K zhlédnutí. 15 min. Zimní túra na vrchol Velké Deštné. Autoři zmiňují, že pěší by neměli chodit po běžeckých stopách. Oni sami se tím řídí.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou neobjevené pohoří v česko-polském pohraničí, ráj pro běžkaře.

Televize

Klenoty naší krajiny – Orlické hory, II. řada, 4. díl. Česká televize 2016, 25 minut.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10582479956-klenoty-nasi-krajiny/415235100151008/>

Celý pořad uveden větou: Pestrá krajina, již dala jméno řeka Divoká Orlice, je jako stvořená pro nádherné a přitom poučné výlety.

Dokument s průvodcem Miroslavem Vladykou. Mezi představovaná místa patří Divoká Orlice, Velká Deštná, NPR Bukačka, PR Zemská brána (patří mezi nejromantičtější místa Orlických hor), Ledříčková skála, kostel a sad v Neratově, typická architektura, skanzen Villa Nova, bunkry a pevnosti, Anenský vrch, chata na Šerlichu, Šerlišský mlýn, PR Jelení lázeň a Hořečky, Sedloňovský černý kříž, lípa v Sedloňově.

CHKO tvůrci zmiňují hned na začátku dokumentu. V průběhu představují několik rezervací. Pravidla chování nezmiňují, ale velkou zásluhu na tom, že chalupy jsou renovovány s ohledem na tradiční architekturu, přisuzují Správě CHKO (!) – o tom se obecně v jiných CHKO mluví velmi málo.

Vytvářený obraz: V Orlických horách, kterým dala jméno řeka Divoká Orlice, uvidíte spoustu přírodních skvostů a nemůžete se tam nudit.

Na cestě po Orlických horách. Z cyklu Na cestě. Česká televize 2011, 25 minut.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-cestech/211562260130002/>

Pořad uveden větou: Vítejte v Orlických horách, v kraji, ve kterém jakoby se zastavil čas.

Základní informace zdůrazňují na naše poměry dost drsné počasí (jiné dokumenty a cestopisy líčí kraj spíš jako mírnou a klidnou přírodu). Šerlich, Divoká Orlice, Zemská brána, sjíždění řeky, Pastvinská přehrada, vlaky, Rokytnice, pohraniční opevnění – Hanička, Rychnov nad Kněžnou, krajky a jiná rukodělná výroba, Neratov.

Na rozdíl od mnoha spotů bez lidí, tento pořad místy ukazuje i návštěvníky – vodáci sjíždějící Divokou Orlici, běžci, návštěvníci bohoslužby. O CHKO ani ochraně zmínky nejsou.

Vytvářený obraz: Orlické hory mnoha lidem přirostly k srdci, tak se tady usadili, nebo se sem rádi vrací.

Orlické hory - Na toulavém kole. Z cyklu Na toulavém kole. Česká televize 2002, 13 minut.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1072529193-na-toulavem-kole/202327274460008/>

Starší cestopis s Martinem Dejcarem. Zajímavosti na trase Žamberk, Rokytnice, Hanička, Říčky, Zdobnice, Uhřínov, Deštné. Není zaměřen přímo na přírodu, ta je spíše kulisou k cyklovýletu.

Je zmíněna CHKO i její cíl: „uchovávat harmonicky vyváženou krajinu Orlických hor“. O tom, zda se to daří, si lidé mají udělat závěr sami. Nezmiňují pravidla chování v CHKO, ale žádají Rampušáka (orlickohorská verze Krakonoše) o povolení jezdit po Orlických horách na kole. Ten „slušným a dobrým cyklistům“ povolení jezdit po cestách uděluje. A říká, že takové cyklisty přivítají s otevřenou náručí.

Vytvářený obraz: V Orlických horách je spousta zajímavostí, můžete do nich i na kole a nikoho tam nepotkáte.

Orlické hory. Z cyklu Hranice bez hranic. Česká televize 2012, 25 minut.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10394012509-hranice-bez-hranic/412236100191008/>

Dokument o historii soužití Čechů a Poláků v Orlických horách. Částečně v polštině. Na dětství vzpomíná starosta Orlického Záhoří. Rašeliniště Pod Zielencem, Divoká Orlice, Velká Deštná, Zemská brána, Neratov, Hanička. Mosty a přechody na hranici v Orlických horách nepropojují jen území, ale i lidi.

Vytvářený obraz: Orlické hory a Góry Bystrzyckie jsou zajímavé pro turisty z obou stran hranice.

Orlické hory: hráz proti hrázi. Z cyklu Nedej se! Česká televize 2017, 18 minut.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/217562248410037/>

Co by přinesla výstavba přehrady Pěčín na říčce Zdobnici v CHKO Orlické hory? Jaká jsou rizika? Lze najít ve východních Čechách jiné zdroje pitné vody? V souvislosti se Strategii boje proti suchu byl oprášen projekt výstavby přehrady, který má řadu odpůrců i mezi místními a hydrology.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou důležitým zdrojem vody.

V krajinách rozhleden – Orlické hory a Jeseníky. 9. díl z cyklu Rozhlédni se, člověče. Česká televize 1998, 18 minut.

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1003541793-rozhledni-se-clovece/299327275720009/>

Video není dostupné, z licenčních důvodů nelze přehrát.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou krajina rozhleden.

Rozhlas

Češi objevují krásu Orlických hor. Zavítalo tam víc lidí než před pandemií, neodradilo je ani počasí. Český rozhlas Hradec Králové, Zprávy, Tipy na výlet. 3. 9. 2021. 1:39 minut.

<https://hradec.rozhlas.cz/cesi-objevuji-krasu-orlickych-hor-zavitalo-tam-vic-lidi-nez-pred-pandemi-8566741>

Turistická sezóna očima pracovnice turistického informačního centra v Deštném. Návštěvníky neodradily ani deštivé dny. O CHKO ani pravidlech chování nemluví, horská služba jen komentuje množství úrazů, při kterých zasahovala – stejné jako předchozí rok.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou žádanou destinací a návštěvníků je tu dost.

Obce v Orlických horách si stěžují na nepořádek podél silnic. Často jde o výrobky s polskou etiketou. Český rozhlas Hradec Králové, Regionální, 6. 5. 2022. 2 minuty.

<https://hradec.rozhlas.cz/obce-v-orlickych-horach-si-stezuji-na-neporadek-podel-silnic-casto-jde-o-vyrobky-8738815>

Obyvatelé příhraničních obcí v Orlických horách na Rychnovsku se potýkají s odpadky a nebezpečnou jízdou. Podle tamních starostů jsou často na vině polští řidiči, kteří jezdí pracovat do průmyslových zón. V obcích většinou kolem silnic nejsou chodníky, protože se nikdy nepočítalo s větší frekvencí dopravy a obyvatelé musí chodit po krajnici. Obce sbírají odpadky až 4x za sezónu.

Vytvářený obraz: Některé příhraniční obce v Orlických horách se potýkají s odpadky a nebezpečnou jízdou, na vině jsou zejména polští řidiči dojíždějící za prací do průmyslových zón na Rychnovsku.

Orlické hory se připravují na prázdninový nápor turistů. Už loni v létě se hodně zvedla návštěvnost. Český rozhlas Hradec Králové, Tipy na výlet. 19. 6. 2021. 1:48 minut.

<https://hradec.rozhlas.cz/orlické-hory-se-pripravuji-na-prazdninovy-napor-turistu-uz-loni-v-lete-se-hodne-8516888>

Krátký spot s pracovníky AOPK ČR – Správy CHKO Orlické hory. Pracovníci představují webové stránky „Pojďte s námi do přírody“, které vznikly jako odpověď na zvýšený zájem návštěvníků o přírodně cenná území a upozorňují i na méně známé lokality. Zmíněna jsou i pravidla pro návštěvníky: chodit po značených cestách, parkovat na místech, která jsou k tomu určená, nedělat rámus.

Vytvářený obraz: Správa CHKO s návštěvníky počítá, existují tu pro ně naučné stezky a připravena je i stránka s tipy na výlety. Zároveň návštěvníky prosí o dodržování pravidel chování pro návštěvníky.

Hoteliéři v Orlických horách hodnotí letošní letní sezónu jako mimořádně dobrou. Lidí jezdí víc. Český rozhlas Hradec Králové, Tipy na výlet. 3. 8. 2021. 2:22 minut.

<https://region.rozhlas.cz/obyvatele-krivoklatska-jsou-k-vyhlaseni-narodniho-parku-skepticti-proc-menit-8701203>

Provozovatelé penzionů v Deštném v Orlických horách hodnotí sezónu 2021 jako jednu z nejlepších za posledních několik let. Turistů v poslední sezóně značně přibýlo, potvrzuje i pracovnice turistického informačního centra. Vzhledem ke covidové situaci roste i počet lidí, kteří se rozhodli chalupu v Orlických horách koupit.

Vytvářený obraz: Turistů v Orlických horách přibývá, přibývá i těch, kteří kupují nemovitosti.

Řada turistů přijíždí letos vůbec poprvé v životě na dovolenou do Orlických hor. Seženou ubytování? Český rozhlas Hradec Králové, Tipy na výlet. 15. 7. 2021. 1:30 minut.

<https://hradec.rozhlas.cz/rada-turistu-prijizdi-letos-vubec-poprve-v-zivote-na-dovolenou-do-orlickych-hor-8250333>

Podle pracovnice infocentra v Deštném je v Orlických horách rušno. Přibýlo hlavně českých turistů. Spousta jich přijíždí i na jednodenní výlety kvůli nově otevřené rozhledně na vrcholu Velké Deštné.

Vytvářený obraz: Turistů v Orlických horách přibývá.

Jak vypadalo osidlování Orlických hor? Můžeme ho přirovnat ke kolonizaci Divokého západu? Český rozhlas Hradec Králové, Tipy na výlet. 9. 7. 2019, 11:12 minut.

<https://hradec.rozhlas.cz/jak-vypadalo-osidlovani-orlickych-hor-muzeme-ho-prirovnat-ke-kolonizaci-divokeho-7978012>

Prázdninové toulání po Orlických horách. Rozhovor s ředitelem Muzea zimních sportů, turistiky a řemesel v Deštném a zakladatelem středověkého skanzenu Villa Nova v Uhřínově, který z přírodních zajímavostí doporučuje k návštěvě hřebenovou partii Orlických hor a Masarykovu chatu.

Vytvářený obraz: Orlické hory jsou krajina s krásnou přírodou i historickými památkami.

Zapojení aktérů a veřejnosti

V rámci přípravy analytické části proběhla jednání:

- 16. 2. 2022 – se zadavatelem předání podkladů k analytické části; základní charakteristika situace v CHKO – zápis nebyl pořizován
- Únor, červen 2022 – online se sběrači – školení, se zadavatelem prioritní místa k terénnímu průzkumu – zápis nebyl pořizován
- Červen 2022 – rozhovory s vytipovanými stakeholdery (členy pracovní skupiny) – výstup viz Plánovací část
- 11. 10. 2022 – se zadavatelem – předměty ochrany, zdroje interpretace, střetové body, limity – zápis viz samostatná příloha
- Mimo výše uvedená jednání probíhala intenzivní telefonická a on-line komunikace s vedoucím Oddělení SCHKO Ing. Davidem Rešlem a jeho zástupcem Ing. Rudolfem Remešem – z těchto pracovních schůzek nebyly pořizovány zápisy, spočívaly hlavně v připomínkování pracovních verzí dokumentů